

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA

Socialinės pedagogikos magistrantūros studijų programa

Ona Kalpokienė

**SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS PLĖTOJIMO GALIMYBĖS
KAIMO BENDRUOMENĖJE**

Magistro darbas

*Magistro darbo vadovas-
Prof. dr. A. Juodraitis*

2015

Patvirtinimas apie atlikto magistro darbo savarankiškumą

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS PLĖTOJIMO GALIMYBĖS KAIMO BENDRUOMENĖJE“ .yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame institute / universitete Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

.....
Vardas, pavardė

.....
Parašas

Magistro darbo santrauka

Socialinis pedagogas tampa tarpininku tarp į keblią padėtį patekusio asmens, šeimos, kolektyvo bei visuomenės, turi aiškinti savo globotinio teises bei pareigas šeimoje ir visuomenėje, ginti jo teises ir padėti jam augti ir tobulėti socialiai.

Anketinės apklausos metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas – išsiaiškinti kaimo bendruomenės narių bei valstybinių įstaigų darbuotojų poreikius socialiniam pedagogui bei palyginti, kaip socialinio pedagogo veiklos galimybes vertina bendruomenės nariai ir specialistai.

Šiam tikslui pasiekti buvo naudojamos dvi autorės sudarytos anketos. Viena anketa buvo pritaikyta kaimo bendruomenės gyventojams, o kita – specialistams, dirbantiems kaimo bendruomenės institucijose.

Tyrime dalyvavo 130 asmenų. Iš jų: 93 kaimo bendruomenių gyventojai ir 37 asmenys, dirbantys kaimo bendruomenių institucijose. Tiriamųjų amžius nuo 18 iki 89 metų. Pasiskirstymas pagal lytį: 51 vyras (39, 2 proc.), 79 moterys (60,8 proc.).

Gauti rezultatai parodė, kad tiek kaimo bendruomenės nariai, tiek specialistai dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mano, kad socialinis pedagogas yra reikalingas Lietuvos kaimo bendruomenėse. Kaimo bendruomenių gyventojai ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenių institucijose, mano, kad socialinio pedagogo veikla labiausiai padėtų spręsti jaunimo užimtumo, pagyvenusių žmonių įtraukimo bei menkos mokinių motyvacijos problemas. Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, stipriau tiki, kad socialinis pedagogas padėtų išspręsti nedarbo, socialinės šeimų atskirties ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimo problemas nei kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose. Specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūriu socialinio pedagogo veikla su ikimokyklinio amžiaus vaikais, asmenimis neturinčiais būsto ir pagyvenusiais žmonėmis būtų labiau naudinga nei tai nurodo kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose. Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, šiose veiklos kryptyse: atstovauti vietos bendruomenės interesams, organizuoti kultūrinius renginius, organizuoti mokymus vietos bendruomenės gyventojams, organizuoti aplinkos tvarkymo talkas, rengti ir įgyvendinti projektus, rūpintis jaunimo laisvalaikio užimtumu, organizuoti paramą telkiant bendruomenę mato didesnę socialinio pedagogo darbo naudingumą nei tai mato kaimo bendruomenės gyventojai, nedirbantys kaimo bendruomenės institucijose.

Esminiai žodžiai: socialinis pedagogas, kaimo bendruomenė, socialinio pedagogo veiklos kryptys, formos.

Turinys

Magistro darbo santrauka	3
Įvadas.....	6
<i>1 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS PLĖTOJIMO GALIMYBIŲ KAIMO BENDRUOMENĖJE TEORINIAI ASPEKTAI</i>	10
1.1. Kaimo bendruomenės raida kintančioje visuomenėje	10
1.2. Socialinio pedagogo veiklos specifika kaimo bendruomenėje	24
1.2.1. Socialinio darbuotojo darbas kaimo bendruomenėje.....	24
1.2.2. Socialinio darbuotojo ir socialinio pedagogo veiklos panašumai ir skirtumai.....	28
1.2.3. Socialinio pedagogo poreikis kaimo bendruomenėje	31
<i>2 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS PLĖTOJIMO GALIMYBIŲ LIETUVOS KAIMO BENDRUOMENĖJE EMPIRINIS TYRIMAS.....</i>	43
2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas.....	43
2.2. Socialinio pedagogo veiklos reikalingumo, naudingumo ir plėtojimo galimybių kaimo bendruomenėje tyrimo rezultatų analizė.....	49
Išvados	64
Rekomendacijos.....	66
Literatūra	67
Summary	73
Priedai.....	74

PAGRINDINIŲ DARBE VARTOJAMŲ SAŲVOKŲ ŽODYNĖLIS

Socialinis pedagogas – asmuo, įgijęs socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją aukštosiose mokyklose arba turintis socialinio darbuotojo kvalifikaciją ir įgijęs pedagogo profesinę kvalifikaciją (*Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo*, 2001).

Socialinis darbuotojas – specialistas, kurio darbo paskirtis yra sustiprinti žmogaus prisitaikymo prie aplinkos sugebėjimus, atstatyti ryšius su bendruomene, padedant jam integruotis į visuomenę ir skatinant pilnavertišką žmogaus socialinį funkcionavimą (*Dėl Socialinių darbuotojų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo*, 2002).

Kaimas – tai teritorija su visais joje esančiais objektais ir subjektais be miestų teritorijos (Stanikūnas, 1999).

Bendruomenė – šeimų ar žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendro naudojimo vertybės, turinti vieningas tarnybas, įstaigas, ir interesus ar geografinį artumą (Leliūgienė, 1997).

Bendruomeniškumas - piliečių jungimasis laisva valia į tam tikrus sambūrius, bendrijas, draugijas, organizacijas, kitas interesų grupes idėjų, tradicijų, įsitikinimų, tikėjimų, kitų specifinių interesų pagrindu (Luobikienė, 2000).

Bendruomenės organizacija/ bendruomenės centras yra daugiafunkcinė organizacija, dirbanti bendruomenėje kartu su kitomis vietinėmis organizacijomis ir įvairiomis gyventojų grupėmis dėl bendruomenės gerovės (Bendruomenės plėtra, 2004).

Kaimo bendruomenė- Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo arba Lietuvos Respublikos įstaigų įstatymo nustatyta tvarka įregistruota grupė kaimo vietovėje gyvenančių žmonių, siejamų bendrų viešųjų poreikių ir interesų, kuriuos numatyta įgyvendinti savivaldos principais paremtomis priemonėmis (LR Vietos savivaldos įstatymas, 2001).

Socialinės paslaugos – tai paslaugos, kuriomis suteikiama pagalba asmeniui (šeimai), dėl amžiaus, neįgalumo, socialinių problemų iš dalies ar visiškai neturinčiam, neįgijusiam arba praradusiam gebėjimus ar galimybes savarankiškai rūpintis asmeniniu (šeimoms) gyvenimu ir dalyvauti visuomenės gyvenime (LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2015).

Seniūnija yra savivaldybės administracijos filialas, veikiantis tam tikroje savivaldybės teritorijos dalyje. Seniūnijų skaičių, kiekvienos seniūnijos pavadinimą, aptarnaujamos teritorijos ribas ir seniūnijai perduodamas juridinio asmens (savivaldybės administracijos) funkcijas sprendimu nustato savivaldybės Taryba. Jei savivaldybės Taryba nesteigia seniūnijų, įstatymuose nustatytas seniūnijų funkcijas įgyvendina kiti savivaldybės administracijos struktūriniai padaliniai (LR Vietos savivaldos įstatymas, 2001).

Įvadas

Temos aktualumas ir naujumas. Globalizacijos ir eurointegracijos procesai Lietuvos gyventojams ir jų socialinei organizacijai turėjo ne tik teigiamos, bet ir neigiamos įtakos – tai kaimo gyventojų deprivacija bei stiprėjanti socialinė ir ekonominė visuomenės diferenciacija, ryškėjanti „užribio“ klasė. Dėl to kaimo vietovėse daugėja socialinės rizikos grupėms priskirtinų asmenų bei šeimų (Grigas, 2003). Jiems yra skiriama valstybės pašalpa, tačiau tai daugelio problemų neišsprendžia – jiems reikalingi gyvenimiški ir socialiniai įgūdžiai.

Dabartinė Lietuvos socialinė, ekonominė ir politinė situacija (bedarbystė, ekonominė krizė, emigracija) nėra palanki sėkmingam jaunosios kartos ugdymui ir integravimuisi į visuomenę. Neretai problemų turintys vaikai nelanko mokyklos, nes joje jie neatranda savo vietos, todėl socialiniam pedagogui jie būna sunkiau pasiekiami. Kitose įstaigose (Vaikų dienos centruose, universaliuose daugiafunkciniuose centruose ir pan.) jie dėl įvairių priežasčių lankosi dažniau ir socialinis pedagogas galėtų efektyviau suteikti pagalbą.

L. Rupšienė (2004) tyrė socialinių pedagogų darbą su mokiniais, vengiančiais lankyti mokyklą. Autorė pastebėjo, kad ši problema iki tol nebuvo nagrinėjama, nors tokie tyrimai Lietuvoje itin aktualūs. Teoriškai žinodami darbo efektyvumą lemiančius veiksnius, socialiniai pedagogai gebėtų vadovautis jais savo darbe, ir tuo pačiu užtikrinti aukštesnio lygio pagalbą mokiniams bei pagerinti mokyklinio ugdymo kokybę. Taip pat autorė nustatė tris pagrindines problemines sritis, bendraujant su mokyklą nelankančiu vaiku: sunku rasti bendrą kalbą su kai kuriais vaikais, jų tėvais bei kai kuriais mokytojais. Būtent gerinant priėjimą prie vaiko tėvų, mokslininkė kaip sprendimą siūlo tobulinti paramos šeimai politiką, kurti šeimų konsultavimo kabinetus, paramos centrus, švietimo priemonėmis skatinti tėvų atsakomybę už vaikų ugdymą. Tai padaryti kaimo vietovėse būtų lengviau bendruomenės centruose.

Socialinis pedagogas tampa tarpininku tarp į keblią padėtį patekusio asmens, šeimos, kolektyvo bei visuomenės, turi aiškinti savo globotinio teises bei pareigas šeimoje ir visuomenėje, ginti jo teises ir padėti jam augti ir tobulėti socialiai.

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvos socialinių pedagogų veikla įvairiais aspektais bei lygiais vis dažniau ir išsamiau nagrinėjama. Šių specialistų veiklos ypatumus vienu ar kitu aspektu aptarinėjo G. Kvieskienė (2001, 2002, 2005), I. Leliūgienė (1997, 2003), L. Rupšienė (2004). R. Čiužas ir I. Leliūgienė (2011) analizavo Socialinių pedagogų teisių ir pareigų įgyvendinimo galimybes praktinėje veikloje. A. Juodeikaitė (2009) savo daktaro disertacijoje atskleidė pagrindinius neformalaus ugdymo organizavimo ypatumus, veiklos kriterijus, atsirandančias įvairias galimybes ir nuolatinius sunkumus, su kuriais socialiniai darbuotojai susiduria savo veikloje siekdami neformalaus ugdymo kokybės gerinimo.

Kaimo bendruomenių ypatumai taip pat sulaukia vis daugiau mokslininkų dėmesio (Gaišaitė, 2006; Kšivickienė, 2006; Palekauskaitė, 2007; Nefas, 2007; Marcinkevičiūtė, Petrauskienė, 2007; Jatulienė, 2010). Tačiau socialinio pedagogo veiklos galimybės kaimo bendruomenėse neanalizuota. Todėl šiame magistro darbe siekiama atskleisti, koks yra socialinio pedagogo poreikis ir kokias funkcijas bei veiklas gali atlikti socialinis pedagogas kaimo bendruomenėse.

Užsienio šalyse, net ir kaimyninėse Latvijoje (Lazaine, 2012) ar Lenkijoje (Warzywoda-Kruszynska, Grotowska-Leder, 2006), šiai temai skiriama daugiau dėmesio (Capper, 1993; Higham, 2001; Koulouris, Sotiriou, 2011; Chivez, Dinsmorel, Hof, 2010), tačiau vis tiek daugiau kalbama apie socialinio pedagogo darbą arba socialinių įgūdžių ugdymą mokyklose.

Gurijanova (2000), (cit. Leliūgienė, 2003) savo darbe išsamiai aprašo socialinio pedagogo veiklos galimybes kaimo bendruomenėje. Tačiau, deja, Lietuvoje kaimo bendruomenėse dirba tik socialiniai darbuotojai, o ne socialiniai pedagogai. Socialiniai pedagogai paprastai dirba ugdymo įstaigose. Tačiau M. Urmonienės (2004) teigimu, bendruomenė ir bendruomeniškumo aplinka jaunimui svarbi kaip socialinio atsiskleidimo sąlyga ir problemų sprendimo reguliacinis veiksnys.

Pagrindinis socialinių paslaugų sistemos uždavinys – teikti socialinę pagalbą įvairiomis nepiniginėmis formomis ir globos pinigais tiems žmonėms, kurie negali patys savimi pasirūpinti (Žalimienė, 2003, p.12).

Lietuvoje socialinių paslaugų poreikį kaimo bendruomenėse nagrinėjo L. Žalimienė, L. Marcinkevičiūtė, R. Petrauskienė, A. Vareikytė, A. Kaziliūnas, A. Valenta ir kiti. Užsienio šalyse socialinių paslaugų poreikio problema yra išspręsta plačiau. Nemažai darbų socialinių paslaugų poreikio tema yra parašę šie užsienio autoriai: Goubin E., Richmond M. ir Louse C. Johnson.

Problematika. Nėra tiksliai nustatytas socialinių paslaugų poreikis kaimo bendruomenėse. Nėra aiškiai ir tiksliai apibrėžtos galimybės decentralizuoti socialinių paslaugų teikimą kaimo vietovėse. Trūksta duomenų apie tai, kokios socialinės paslaugos yra teikiamos siekiant įgyvendinti socialinę politiką kaimo bendruomenėse, yra spragų socialinių paslaugų teikimo organizavimo procese. Būtina išsiaiškinti, kokių socialinių paslaugų kaimo bendruomenėse trūksta ir kiek socialinių paslaugų teikėjai yra pajėgūs patenkinti paramos gavėjų poreikius, kokias galimybes jie sukuria asmenims, siekdami stiprinti jų aktyvumą ir atsakomybę už save ir savo šeimą. Tačiau poreikių išsiaiškinimas reikalingas tam, kad būtų galima pagrįsti socialinio pedagogo skyrimą kaimo bendruomenėje, taip pat nusakant jo pareigybes bei teises.

Tyrimo objektas – socialinio pedagogo poreikio ir veiklos galimybių kaimo bendruomenėje vertinimas.

Tyrimo hipotezės:

1. Tikėtina, jog socialinio pedagogo darbo reikalingumą, naudingumą ir bendradarbiavimą su Lietuvos kaimo bendruomene labiau mato specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose nei kiti kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose;
2. Tikėtina, jog asmenų amžius, lytis, išsilavinimas, patirtos socialinės problemos yra reikšmingai susiję su požiūriu apie socialinio pedagogo darbo reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti kaimo bendruomenės narių bei valstybinių įstaigų darbuotojų poreikius socialiniam pedagogui bei palyginti, kaip socialinio pedagogo veiklos galimybes vertina bendruomenės nariai ir specialistai.

Uždaviniai:

1. Analizuojant mokslinę literatūrą, išsiaiškinti socialinio pedagogo reikalingumą, naudingumą ir veiklos galimybes kaimo bendruomenėse;
2. Išsiaiškinti specialistų, dirbančių kaimo bendruomenėse, nuomonę apie socialinio pedagogo reikalingumą, naudingumą ir veiklos galimybes kaimo bendruomenėse;
3. Išsiaiškinti kaimo bendruomenės narių nuomonę apie socialinio pedagogo reikalingumą, naudingumą ir veiklos galimybes kaimo bendruomenėse.

Tyrimo metodai:

- 1) Mokslinės literatūros bei dokumentų, reglamentuojančių socialinių pedagogų veiklą, analizė;
- 2) Anketinė specialistų, dirbančių kaimo bendruomenėse ir kaimo bendruomenės narių apklausa.
- 3) Tyrimo metu gautų duomenų lyginamoji analizė.

Tyrimo etapai.

Pirmajame etape (2011 m. – 2012 m.) buvo analizuojama psichologinė, edukologinė, sociologinė literatūra, atlikta informacijos paieška interneto duomenų bazėse. Literatūros studijos ir analizė leido tiksliau suformuluoti tyrimo problemą, tikslus ir uždavinius.

Antrajame etape (2013 m. – 2014 m.) toliau vykdoma mokslinės literatūros paieška ir analizė. Rengiamasi apklausai, organizuojamas ir atliekamas tyrimas.

Trečiajame etape (2014 m. – 2015 m.) atlikta tyrimo metu gautų duomenų statistinė analizė bei interpretacija, tikrintos darbo hipotezės, atsižvelgiant į gautus rezultatus, parengtos išvados.

Darbo struktūra: Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, įvadas, teorinė ir empirinė dalys, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas (84 šaltiniai) ir 2 priedai. Darbą iliustruoja 15 lentelių ir 9 paveikslai. Darbo apimtis - 73 puslapiai (be priedų).

1 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS PLĖTOJIMO GALIMYBIŲ KAIMO BENDRUOMENĖJE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Kaimo bendruomenės raida kintančioje visuomenėje

Lietuvos kaimas: demografinė būklė. Kaimas – tai teritorija su visais joje esančiais objektais ir subjektais be miesto teritorijos (Stanikūnas, 1999). Tai teritorija, kurioje dominuoja natūrali gamtinė aplinka, o didžioji žemės naudmenų dalis naudojama žemės ūkiui, miškininkystei, žvejybai, rekreacijai ir nedidelė gyventojų, sudarančių teritorines kaimo bendruomenes, koncentracija; dauguma jų užimti atsinaujinančių išteklių eksplotavimu (Treinys, Baležentis, 1999).

Kaimo gyventojai vertėsi žemdirbyste, miškininkyste, žvejyba. Kaimo žmonės gyveno uždaresnį gyvenimą, negu miestiečiai. Galbūt todėl kaimo žmonės sugebėjo per ilgus priespaudos ir okupacijos metus išsaugoti kalbą, tradicijas, dvasingumą (Butkuvienė, 2000).

Daugiau nei prieš dešimtmetį Lietuvoje buvo 25000 kaimų. Sovietmečiu išnyko daugiau, kaip 6000 mažų kaimų, nes dalis ūkininkų, valstiečių buvo deportuoti arba prievarta priversti keltis į didesnes gyvenvietes (Aleksandravičius, Kulakauskas, 1996).

Šie staigūs pasikeitimai sugriovė tradicinį Lietuvos kaimą, todėl išlikę senieji kaimai tapo didele kultūrine vertybe. Nemažai tokių kaimų paskelbti architektūros paminklais, o nacionaliniuose ir regioniniuose parkuose tokiems kaimams suteikiamas etnokultūrinių draustinių statusas arba jiems tvarkyti taikomi specialūs reikalavimai (Baškytė, Kulbis, 2000).

Tačiau senieji kaimai įdomūs ne tik liaudiška architektūra, bet ir išlikusiomis kultūrinėmis tradicijomis, papročiais, amatais, gyvenimo būdu. Gyvenimas čia teka kaip ir prieš šimtą metų, bet kaimo gyventojai yra šiuolaikinės visuomenės dalis. Keičiasi pastatų savininkai, paskirtis, perstatant pastatus neretai naudojamos nelietuviškos medžiagos. Valstybės parama šiems unikaliems kaimams išsaugoti yra minimali (Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas, 1998).

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, kaimo gyventojų skaičius, kito: 1990 – 1992 metais mažėjo, iki 1996 metų didėjo, o pastaraisiais metais vėl mažėja. Tam prielaidas sudarė šalies ekonominiai, socialiniai, demografiniai procesai. Be to suaktyvėjo gyventojų vidinė migracija (Visuomenės sveikatos priežiūra, 2001). Daugiausia gyventojų susitelkė apie didžiuosius miestus – Vilnių, Kauną, Klaipėdą bei našesnių žemių rajonuose. Vidutinis gyventojų tankumas kaime 18,2 gyv./km². Mažiausiai apgyvendinti Švenčionių (9,0), Varėnos (10,5), Zarasų (10,9), Ignalinos (11,3) gyv./km² rajonų kaimai. Kaime žymiai mažėja gimstamumas ir kai kuriose kaimo vietovėse per metus net 3 kartus daugiau miršta negu gimsta (Pranešimas apie žmogaus

socialinę raidą Lietuvoje, 2000). Šiuo metu dauguma kaimo šeimų augina vieną ar du vaikus. Daugiausiai vaikų kaime augina ūkininkų šeimos. Kaime mirtingumas net 77 % didesnis negu mieste. Didžiausios įtakos tam turi gyventojų amžiaus struktūra: kaime 60 metų ir vyresni gyventojai sudaro apie 23 %, o mieste – 15 % gyventojų. Atmetus amžiaus struktūros įtaką gyventojų mirtingumui (pagal standartizuotus koeficientus), darbingo amžiaus kaimo gyventojų mirtingumas didesnis negu mieste apie 17 %. Šį skirtumą lemia: skirtingas gyvenimo būdas mieste ir kaime, žalingi įpročiai, sunkiau prieinama medicininė pagalba. Svarbiausios mirties priežastys yra kraujo apytakos sistemos ligos, piktybiniai augliai, nelaimingi atsitikimai. Labiau didėja vyrų negu moterų mirtingumas. Padidėjo mirtingumas nuo alkoholizmo, savižudybių, nužudymų. Didžiausias gyventojų mirtingumas yra rytinėje Lietuvos dalyje.

Sudėtinga demografinė situacija yra šiaurės rytinėje ir pietrytinėje Lietuvoje. Neigiamas migracijos saldo Lietuvos pakraščių ir mažesnio našumo žemių rajonų kaimuose (Ribašauskienė, Uždavinienė, 2000).

Pagal gyventojų amžiaus struktūrą Lietuvos kaimas jau peržengė demografinės senatvės ribą. Kaime ypač ryškūs gyventojų senėjimo procesai – 60 metų ir vyresni gyventojai sudaro ketvirtadalį visų gyventojų. Tam įtakos turi ypač kaimo jaunimo migracija į miestus, sumažėjęs gimstamumas. Apie pusę visų šio amžiaus Lietuvos gyventojų gyvena kaime. Gyventojų amžiaus struktūra rajono kaimo vietovėse gana skirtinga. Vidutinė būsimo gyvenimo trukmė – vienas reikšmingiausių visuomenės materialinio bei kultūrinio gyvenimo lygio ir sveikatingumo rodiklių. Tam didžiausią įtaką daro didelis darbingo amžiaus kaimo gyventojų mirtingumas. Taigi Rytų Lietuvoje, kur vyrauja mažo našumo žemės ūkio naudmenos, demografinių problemų yra daugiausia, o ir visame Lietuvos kaime gyventojų ir demografinė, ir socialinė – kultūrinė situacija yra sudėtinga. Jos gerinimui reikia kuo skubiau sutelkti švietimo, kultūros, ūkio, medicinos, socialinės apsaugos institucijų pastangas.

Gyvenimo lygis Lietuvos kaimuose. Gyvenimo lygis, ekonominė kategorija, plačiąja prasme suprantamas kaip asmeninių poreikių išvystymo ir patenkinimo laipsnis. Vienas svarbiausių gyvenimo lygį nusakančių rodiklių – namų ūkių disponuojamos pajamos ir vartojimo išlaidos. Didžiausią pajamų dalį sudaro samdomo darbo pajamos. Mažesnės disponuojamos pajamos ir poreikis lemia mažesnes namų ūkio vartojimo išlaidas kaime. Vienas informatyviausių namų ūkio gyvenimo lygio rodiklių – išlaidų dydis, skirtas maisto produktų įsigijimui. Kaime jis sudaro daugiau negu pusę visų išlaidų (Stanikūnas, 2000). Kaimiškas gyvenimo būdas ir ūkinė veikla lemia specifinių ilgalaikio vartojimo prekių turėjimą. Kaip susisiekimo priemonė kaime dažniau naudojamas dviratis. Kaime gyventojai mažiau vartoja vaisių ir uogų, daržovių ir grybų, kiaušinių, mėsos, daugiau – pieno ir jo produktų, cukraus. Trečdalis kaimo gyventojų dirba sau. Jiems žemės ūkis – pagrindinis pragyvenimo šaltinis. Jų

išsilavinimas dažniausiai pagrindinis arba vidurinis. Gyvenimo lygio pokyčiai lėmė nusikalstamumo išaugimą (Treinys, Baležentis, 2000).

Gyvenimo kokybės gerinimas kaimo vietovėse. Gyvenimo kokybės gerinimas kaime yra trečioji kaimo plėtros kryptis. Ji yra jungiamoji ir integruojančioji visas tris kaimo plėtros politikos kryptis. Kaime žmogus negyvens, jei jis neturės darbo, negalės patenkinti būtiniausių savo poreikių. Kita vertus, nebus dirbančio žmogaus kaime, nebus ten ir ekonominės veiklos. Gyvybingai ekonominei veiklai reikia aktyvių, kvalifikuotų, patenkintų gyvenimo kokybe kaime žmonių ir, žinoma, tinkamos verslui plėtoti infrastruktūros. Ne vien žemės ir miškų ūkio ar žuvininkystės veiklos kaime kuria darbo vietas. Kaimo gyventojams būtinos sveikatos, švietimo ir kitos paslaugos. Be to, nagingi kaimo gyventojai visada laukiami amatų bei kaimo turizmo versle. Nereikia tikėtis, kad įvyks stebuklas, ir didelės kompensacijos, besimėgaujantios šalies logistikos centrų teikiamais privalumais, ims ir patrauks į kaimo vietoves, siekdamos plėtoti regionuose savo veiklą. Lietuva tam paprasčiausiai per maža. Todėl kaimas lieka laisva erdve smulkiąjam ir vidutiniam verslui, kurį pajėgūs kurti vietos gyventojai. Šios galimybės didžia dalimi priklauso nuo paties kaimo gyventojų iniciatyvos ir noro patiems savimi pasirūpinti. Tos kaimo gyventojų iniciatyvos yra skatinamos ir remiamos. Tuo būdu jau buvo paremta ne vienos kaimo turizmo sodybos rekonstrukcija ir statyba, amatų ir veiklų, alternatyvių tradiciniam žemės ūkiui, plėtra.

Investicijų pritraukimas į kaimo vietovėse, kaip ir gyvenimo kaime patrauklumas, priklauso nuo kaimo etninės, kultūrinės, fizinės ir socialinės infrastruktūros. Infrastruktūros problemų vieni kaimo gyventojai nepajėgūs išspręsti. Jiems turėtų padėti valstybės institucijos, remdamos kaimo bendruomenių ir vietos veiklos grupių iniciatyvas. Valstybės institucijos šiuo yra tiesiogiai įsipareigojusios kaimo gyventojams įgyvendinti visas programiniuose dokumentuose numatytas priemones, skirtas kaimo fizinės ir socialinės infrastruktūros plėtrai, ir taip užtikrinti kaimo gyventojų šansus maksimaliai pasinaudoti narystės ES teikiamomis galimybėmis. Valstybės rūpesčiu tapo institucinės infrastruktūros ir paslaugų teikimo verslui gerinimas, investicijos į viešąjį turizmo infrastruktūrą ir paslaugas, turizmo informacinės sistemas, kaimo gyventojų perkvalifikavimas ir kompiuterio raštingumo ugdymas, geriamojo vandens gyvenvietėse ir kaimuose kokybė bei nuotekų šiose vietovėse sistemų tobulinimas, elektroninės infrastruktūros, interneto prieigų plėtra kaime, sveikatos priežiūros paslaugų vystymas ir medicinos įstaigų bazės atnaujinimas, vietinės reikšmės viešųjų kelių asfaltavimas ir priežiūra. Taigi šalies valstybinės institucijos turi pareigų ir atsakomybės ne mažiau nei pats kaimo gyventojas, kurio gerovės padidinimas yra pagrindinis sėkmingos kaimo plėtros politikos įgyvendinimo rodiklis.

Bendruomeninis judėjimas. Kaimo vietovių darnos plėtros pagrindas yra konkurencingas ūkis ir socialinė kaimo bendruomenės integracija. Kaimas turi būti patraukti ir saugi gyventi vieta, su gera infrastruktūra, gyvybingais žemės ūkio, miškininkystės, žuvininkystės bei kitos veiklos sektoriais, su sveika aplinka, išsaugotu bei puoselėjamu kraštovaizdžiu. Socialinės ir ekonominės politikos derinimo dėka visi kaimo regionai turi būti plėtojami tolygiai. Itin reikšmingas vaidmuo skatinant subalansuotą regionų plėtrą ir įgyvendinant kaimo plėtros politiką skiriamas kaimo bendruomenėms. Stiprios, gebančios prisitaikyti prie besikeičiančios ekonominės ir socialinės aplinkos bendruomenės – kaimo gyvenamosios vietovės pažangos garantas. Bendruomeninis judėjimas sukuria prielaidas skurdo ir socialinės atskirties mažinimui kaime, taip pat kaimo kaip savitos socialinės struktūros kūrimuisi ir plėtrai. Tokio judėjimo išvada – kaimas, gyvenantis visavertį gyvenimą.

Lietuvoje sparčiai kuriasi bendruomenės. Visą mūsų šalį apėmė kaimiškujų bendruomenių sąjūdis. Pagrindinės priežastys, lemiančios tokį kaimo bendruomenių aktyvumą – konstruktyvus atsakas į kaimo bendruomenių socialinę atskirtį, taip pat lūkesčiai, susiję su ES finansinės paramos galimybėmis. Kaimo bendruomenių veikla Lietuvoje reglamentuoja Asociacijų įstatymas, kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai. Kaimo nevyriausybinų organizacijų veiklos tikslai: gyventojų telkimas bendrai veiklai, jų bendruomeniškumo ugdymas; bendruomenės ekonominių ir socialinių problemų sprendimas; laisvalaikio renginių organizavimas. Daugumos nevyriausybinų organizacijų vykdoma veikla apima platų jų poreikių spektrą. Savo veiklos pradžioje bendruomenės daugiausia užsiėmė laisvalaikio praleidimo renginių, aplinkos tvarkymo talkos ir jaunimo bei vaikų laisvalaikio užimtumo organizavimu, atstovavo bendruomenei vietos valdžios institucijose. Ateityje bendruomenės numato užsiimti darbais, skirtais informacinių technologijų infrastruktūros ir gebėjimų ugdymui, bendruomenės narių švietimui, moterų ir jaunimo užimtumui, gyvenamosios aplinkos puoselėjimui.

Bendradarbiavimas ir ryšiai. Kaimo bendruomenės organizacijos kuriasi siekdamos spręsti vietos problemas, atstovauti vietos žmonių, atskirų socialinių grupių interesams, tačiau dažnai jos yra per mažos ir per silpnos, kad vienos pačios galėtų pakeisti situaciją iš esmės. Glaudus bendradarbiavimas ir partnerystės ryšių užmezgimas su kitomis rajono kaimo bendruomenėmis ir nevyriausybiniomis organizacijomis, taip pat su vietos valdžia gali būti vienas iš būdų sustiprinti kaimo bendruomenės veiklos galimybes ir įtaką sprendžiant kaimo vietovės problemas. Kaimo bendruomeninių organizacijų veikloje ypač reikšmingas bendradarbiavimas su vietos valdžios institucijomis. Pastebėta, kad nemažos dalies bendruomeninių organizacijų steigimas yra ne tik „iniciatyvos iš apačios“, bet ir „iniciatyvos iš viršaus“ išvada. Vilniaus universiteto Socialinių studijų centro 2004 metais atliktų tyrimų duomenimis, net 32 proc. tyrime dalyvavusių bendruomenių nurodė, kad jų įsteigimui įtakos turėjo savivaldybės vadovų ar kitų

darbuotojų raginimai įsteigti kaimo bendruomenę organizaciją. Savivaldybė yra vienas pagrindinių informacijos šaltinių apie įvairių organizacijų rengiamus konkursus, finansavimo galimybes. Dauguma bendruomenių yra patenkintos vietos valdžios parama jų veiklai. Tačiau kai kurioms kaimo bendruomenėms bent retsykiais tenka atsidurti keblioje situacijoje, kai, susitarus su meru, bendruomenės reikalų tvarkymas įstringa žemesniuose savivaldybės tarnautojų lygmenyse.

Kaimo bendruomenės organizacijos aktyviai bendradarbiauja su kitomis regione veikiančiomis kaimo bendruomenėmis ar kitomis nevyriausybinėmis organizacijomis. Kaimo bendruomenės vienija Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga, kuri dalyvauja Europos kaimų judėjimo programoje. Šios programos tikslas – stiprinti kaimo bendruomenes visose ES šalyse, gerinti bendruomenių, vietos valdžios, verslo, valstybinių ir nevyriausybinių institucijų, susijusių su kaimo plėtra, bendradarbiavimą.

Pastarojo laikotarpio žemės ūkio ir kitos ekonominės veiklos tendencijos, besiplečianti tarptautinė prekyba reikalauja gerai orientuotis ES ir trečiųjų šalių rinkose. Ūkininkams ir kitiems kaimo verslininkams tenka naudotis internetinėmis informacinėmis sistemomis, bendrauti su užsienio šalių partneriais. Tai įpareigoja mokymo ir švietimo organizatorius ugdyti naujus įgūdžius, kad klausytojai galėtų aktyviai dalyvauti atviros informacinės visuomenės kūrimo ir ekonomikos internacionalizacijos procesuose.

Socialiniai pokyčiai kaime vyksta nuolat. Kaimas tampa patrauklia gyventi vieta, plėtojasi priemiestinių sričių urbanizacija, perkami namai ir sklypai perspektyviose rekreacinėse vietose, kuriami nauji verslai. Kaime atnaujinami senieji amatai, apsigyvena nemažai mokslininkų ir menininkų, kurie įsilieja į kaimo bendruomenes. Visa tai turi teigiamos įtakos kaimo žmogiškųjų išteklių plėtrai. Visų švietimo priemonių tikslas – kurti veiksmingą ir darnią, visiems prieinamą, tęstinę švietimo sistemą, kuri užtikrintų darbo jėgos atitikimą darbo rinkos poreikiams ir sudarytų sąlygas mokytis visą gyvenimą. Globalizuotame pasaulyje aukščiausios kokybės prekė yra naujausia informacija, žinios, įgūdžiai. Turint galvoje, kad apie 60 proc. dabartinių darbuotojų mokėsi pagal sovietines programas, orientuotas į siauras sritis, atitinkančias buvusią ūkio sistemą, labai svarbu ugdyti bendruosius gebėjimus: iniciatyvumą, verslumą, komunikabilumą. Tačiau ir modernios informacinės visuomenės švietimo sistemoje įgytas išsilavinimas yra nepakankama sąlyga ilgametei profesinei veiklai užtikrinti. Tik nuolatinis kvalifikacijos tobulinimas, o prireikus ir persikvalifikavimas, gali užtikrinti žmogaus įsitvirtinimą darbo rinkoje visą gyvenimą. Todėl valstybė privalo sudaryti savo piliečiams tęstinio mokymosi ir informacijos prieinamumo sąlygas, nepaisant kokio amžiaus jie bebūtų. Lietuvos nuostatos tapti konkurencinga žinių visuomenėje sudaro sąlygas šiai piliečių teisei įgyvendinti.

Bendruomenės sąvoka. Istoriniu požiūriu bendruomenės sąvoka yra labai sena. Lietuvių kalbos žodyne yra daug žodžių „bendras“ – tai „bendrija“, „bendrovė“, „bendradarbis“, „bendruomenė“. Visos jos reiškia tam tikrą bendrumą, bendrą turtą arba bendrai koordinuotas pastangas.

Mokslinėje literatūroje (Aleksandravičius, 2004; Atkočiūnienė, 2008; Baršauskienė, 2001; Pilipavičius, 2007; 2008; Poviliūnas, 2003) bendruomenės sąvoka dažniausiai analizuojama kai tam tikrų savybių ir tarpusavio santykių apibūdinimas. Bendruomeniškumas žmonių grupėje pasireiškia kaip tam tikras bendrų pastangų ir išteklių suvienijimas.

Bendruomenė – tai žmonių grupė, daugiau ar mažiau susijusi teritoriniu ir socialiniu atžvilgiu, vienijama bendrų interesų bei tikslų. Bendruomenė – ryšiai, kurie sieja žmones.

Bendruomenė, yra pirminė socialinės organizacijos forma, atsiradusi giminytės ryšių pagrindu ir apibūdinama betarpiškų santykių tipu (Šlapkauskas, 1999). Bendruomenę galima apibūdinti, kaip grupę žmonių, apimančių tam tikrą teritoriją, kuriuos vienija bendri interesai, veikla ir kitos savybės. P. Natorpas (1854 – 1924) teigia, kad bendruomenė negali būti be individo, o individas be bendruomenės, taip pat ir ugdymas neįmanomas be šių subjektų sąveikos. Pasak jo, bendruomenė – tai vidinis individų ryšys. Bendruomenės uždavinys – „vertybių sudaiktinimas“, t. y. žmogaus formavimas. Formuoti žmogų – tai išvesti jį iš chaoso, suteikti jam pavidalą, jį tobulinti (Jovaiša, 1993).

Bendruomenė – šeimų ar žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendros naudojimo vertybės, turintis vieningas tarnybas, įstaigas, ir interesus ar geografinį artumą (Leliūgienė, 1997).

Pasak S. Budvydžio (1994), bendruomenė – šeimų ar žmonių grupė, kurią jungia tam tikros bendros naudojimo vertybės, turintis vieningas tarnybas, įstaigas, ir interesus ar geografinį artumą.

Ilgius V., (2001) teigia, kad bendruomenė paprastai jaučiasi esanti nedidelės gyvenvietės, miestelio (kartais su apylinkėmis), miesto mikrorajono ar nedidelio, istorinių ar geografinių veiksnių dėka įgavusio išskirtinius (pvz., tarminio dialekto) bruožus krašto gyventojai.

Taigi svarbi socialinė edukacinė problema – visuomeninių grupių sistema, jų (ypač mažųjų grupių) narių tarpusavio sąveika, tarpasmeninių santykių bendrumas, grupės organizuotumas bei nustatymas, kokiais motyvais remiasi grupės susibūrimas, kokie interesai vienija grupės narius.

Analizuojant teorinius bei praktinius bendruomenės veiklos aspektus, galima teigti, kad bendruomenė – tai sąvoka, vartojama socialiniams santykiams grupėje ar tam tikroje teritorijoje, apibūdinimas. Bendruomenę galima apibrėžti ir kaip artimiausią darbuotojo, kliento ir agentūros aplinka, analizuojamą kaip socialinę sistemą (Johnson, 1996).

Čia pateikti tik keli bendruomenės apibūdinimai, tačiau jų yra žymiai daugiau. Iš visų apibūdinimų galima daryti vieną išvadą, kad kaimo plėtra turėtų būti pagrįsta vietos bendruomenės aktyvumu bei dalyvavimu. Bendruomenės kurti nereikia, ji egzistuoja pati savaime jai reikia tik įsisteigti ją atstovaujančią instituciją. Atkočiūnienė ir Bartkutė (2004) išskiria keletą būdų kaimo bendruomenei įsisteigti: iniciatyva „iš viršaus“, iniciatyva „iš apačios“, iniciatyvų „iš viršaus“ ir „iš apačios“ derinimas.

Lietuvos kaimo bendruomenių atsiradimas ir formavimasis būdingas agrarinei epochai. Kuriantis feodolinei valstybei kaimo bendruomenė buvo vadinama lauku, o jos nariai – laukininkais. Ji apėmė tam tikrą žemės sklypą su sodžiais ir turėjo kuopos teismą. Bendruomenėje galiojo paprotinės teisės normos XIV a. kaimo bendruomenės forma ir pavadinimas pasikeitė. Iš lauko ar kelių laukų atsirado LKD administracinis vienetas valsčiai, kuriuose grupavosi kelių šeimų darbo kolektyvai. Tačiau XVI a. juos išardė „Valakų“ reforma. Kaimo bendruomenė Lietuvoje egzistavo iki kaimo išsiskirstymų į vienkiemius. Po to išliko tik jos elementai. Tarybiniu laikotarpiu ji buvo visiškai sunaikinta. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę ir pradėjus žemės reformą kaime gyvenantiems žemės savininkams vėl atsirado sąlygos kaimynų bendrai veiklai. Tuo pačius susidarė galimybės formuotis kaimo bendruomenėms atsižvelgiant į šio laikmečio realijas (Aleksandravičius, 2004).

Socializacijos moksle kaimo bendruomenė apibūdinama kaip tam tikroje vietoje gyvenančių žmonių grupė, turinti tam tikras bendras institucijas (mokykla, bažnyčia ir kt.), jungiama bendros grupės narių patirties, tarpusavio priklausomybės. „Ji turi ir kiek formalios savivaldos, priklausydama tuo pačiu ir didesniai socialiniam junginiui (tauta, apskritis, valstybė), kaimo žmonių neprievartinio susibūrimo, jų organizuotumo (ir pilietinio brandumo), sprendžiant savus ir bendruosius interesus struktūra, parodant pilietinės visuomenės brandos laipsnį“ (Aleksandravičius, 2004).

Funkciniu požiūriu kaimo bendruomenė – tam tikras socialinis sąveikos procesas, išplečiantis tarpusavio bendruomenės narių priklausomybę. Bendruomenė egzistuoja pati savaime. Tai apibrėžtoje teritorijoje gyvenantys žmonės (Pilipavičius, 2008).

Tradiciskai kaimo bendruomenė yra suvokiama kaip gana darni socialinė grupė, išlaikanti tradicijas, nusistovėjusias normas ir vertybes. Tačiau kaimo bendruomenių veiklos tikslų tyrimai (Poviliūnas, 2003; Gegužienė, 2004; 2008; Pilipavičius, 2007) rodo, kad kaimo žmonės praranda bendrumo jausmą, o kasdienio gyvenimo rutina kuria uždaro gyvenimo būdą. Todėl reikėtų išjudinti kaimo gyventojus iš kasdieninės rutinos, telkti juos bendrai veiklai, skatinti patiems ieškoti kelių ir būdų spręsti savo ekonomines, socialines, aplinkosaugos, kultūrinio gyvenimo bei švietimo problemas.

Šiuo metu bendruomenių veikloje dominuoja kultūrinė veikla. Tai yra klasikinis bendruomeninio gyvenimo vystymosi kelias. Tokia veikla padeda sutelkti žmones, sukurti bendruomeniškumo atmosferą, sumažinti priešišumą ir nepasitikėjimą. Ilgainiui bendruomenės subręsta ir kitokiai veiklai, ima galvoti apie bendruomenės verslą, galimybę teikti socialines paslaugas.

Vienas iš sėkmingos kaimo bendruomenės veiklos principų turėtų būti tai, jog bendruomenės turi būti atviros, mokytis iš savo ir kitų veiklos patirties, gebėti prisitaikyti prie pasikeitusių gyvenimo sąlygų, lanksčios bei imlios naujovėms. O tai pasiekama, kai bendruomenės narius sieja tos pačios vertybės, jos nariai vieni kitais pasitiki ir aiškiai supranta vietos bendruomenės veiklos tikslus. Tik vykdant bendruomenės veiklą galima sėkmingai integruoti kaimo gyventojus į aktyvų socialinį gyvenimą bei sudaryti prielaidas darniam kaimo vietovių vystymuisi.

Siekiant kaimo vietovių ar regiono darnaus vystymosi tikslų, būtina labiau telkti kaimo bendruomenes, kaip svarbaus šio proceso institucinio bei socialinio veiksnio, veiklą, nes bendruomenės veiklos ir pastangų dėka darnus vystymasis iš teorinio lygmens galėtų būti sėkmingai įgyvendinamas praktikoje bei efektyviai realizuojamas vietos lygiu.

Pasak Durkheimo, „tauta gali išlikti tikrai tuomet, jeigu tarp valstybės ir tarp individo dar įsiterpia tam tikras skaičius šalutinių grupių, kurios, būdamos pakankamai arti individo, sugeba įtraukti juos į savo veikimo sritis ir tokiu būdu nukreipia juos pagrindine socialinio gyvenimo kryptimi“ (Durkheim, 1991). Todėl organizuotos bendruomenės ir yra tas tarpininkas tarp individo ir valstybės instituto.

Kiekviena kaimo bendruomenė yra unikali, ir pagrindinis darbo bendruomenėje tikslas – surasti, pamatyti tą unikalumą ir juo remiantis vystyti bendruomenę. Vystymasis – tai negrįžtamas, tikslingas ir dėsningas materialių ir idealių objektų kitimas. Tik visos trys šio proceso savybės leidžia tvirtinti, kad bendruomenė vystosi. Jei procesas yra grįžtamas, t. y. pasikartojantis, tai liudija, jog bendruomenė tik veikia. Jei pokyčiai yra atsitiktiniai, stichiniai, tai procesas nedėsningas, patirtis nekaupiama ir negali būti esminių pokyčių. Ilgainiui besivystanti bendruomenė iš esmės pasikeičia ir turime kokybiškai naują organizaciją.

Visi šie būdai veikia teigiamai, jeigu kuriama autonomiškumo pagrindu, kada įstatymu žmogus apsiriboja savo jėgos ir savivalės sritį ir šitaip tampa piliečiu, kartu jis prisipažįsta kito teisę turėti savo neliečiamumą, jėgos ir savivalės sritį, vadinasi pripažįsta kito laisvę. Jeigu bendruomenė susibūrė laisvų piliečių valia, kurie sugeba valdyti patys save tam, kad gerbtų kiekvieno laisvę ir teisę turėti savo nuomonę, jokios valdžios jiems nereikia. Valdžia reikalinga tada, kai patys bendruomenės nariai savęs valdyti nesugeba.

Piliečių bendruomenė pagal A. Šliogerį (Vilimienė, 1999) yra esminga ir savivaldi, kai joje nėra ryškaus valdovo ar valdžios, kuri diktotų ir viskam vadovautų. Visi yra lygūs piliečiai ir politikai. Tokioje bendruomenėje politika yra visų piliečių gyvenimo būdas. Piliečiai suvokia, kad lygybė pilietinėje bendruomenėje yra tik lygybė prieš įstatymą, kad įstatymą reikia gerbti, nes jis vienintelis yra gražus gyvenimo garantas, normalaus gyvenimo pagrindas. Bendruomenės susikūrimas svarbus tuo, kad į jos gretas įsitraukia žmonės sava valia, nieko neverčiami, sugebėdami protingai apriboti save, neperžengti ribos, už kurios jau pažeidžiama kito žmogaus teisė ir laisvė. Tačiau lygūs kaip piliečiai mes negalime ir neturime būti lygūs visais.

V. Atkočiūnienė ir D. Bartkutė, (2004) išskiria du vyraujančius Lietuvos kaimo bendruomenių tipus: tai besimokančios bendruomenės, kurios supranta savo veiklos tikslus ir veikia konstruktyviai, nuo akcentų dėl finansų stokos greitai pereina prie žmogiškų išteklių, socialinių ir kitų bendruomenės plėtrai svarbių dalykų vertinimo. Antras tipas – tai nelabai aktyvios, kurios sunkiai įsisiūbuoja, tikra priemone padėčiai gerinti laiko tikrai pinigų, todėl joms sunku įveikti skepticizmą, į saviveiklą žvelgia kaip į žaidimą, iš kurio vis dėlto nenori pasitraukti – lyg tai bijodamos kažko negauti. Dažniausiai jų atstovai bijo atsakomybės, kurią patirtų administruodami savo projektams gautą paramą, jos pageidauja biudžetinių pinigų ir konkrečių patarimų, jos atskirtos nuo šalyje vykstančių procesų, jų savivaldybėse silpnai veikia verslo informacijos ir konsultavimo tarnybos. Vertybės būdingos šiuolaikiniam bendruomeninės plėtros suvokimui yra socialinis teisingumas, dalyvavimas, nuolatinis mokymasis, būtinas pasitikėjimas ir tikėjimas pasirinkta veikla, bendradarbiavimas su kitomis tame regione esančiomis institucijomis, gyvenimo kokybės gerinimas, bendruomenės veikla ir bendruomenės žmonių aktyvumas, pagarba skirtumams, gera praktika ir socialinė pagalba ir parama žmogui.

Efektyvi bendruomenės plėtra vyksta, tada kai, bendruomenė reaguoja į naujai atsiradusią galimybę ar sunkumą, kaip bendruomenės žmonės ima tikėti, kad gali bendrai didinti savo gerovę, kai yra siekis didinti įvairovę bendruomenėje ir kartu surasti bendrumus, kai plėtra yra suvokiama kaip įrankis teigiamai išgyventi kaitą bendruomenėje.

V. Atkočiūnienė ir D. Bartkutė, (2004) išskyrė tokias bendras Lietuvos kaimo bendruomenių plėtros problemas: **Ekonominės – socialinės** (bedarbystė, paslėptas nedarbas, mažos šeimos pajamos, skurdas ir socialinė atskirtis, ribotos laisvalaikio praleidimo galimybės, lyderių stoka); **Techninės** (neišplėtotą bendruomenės informavimo ir konsultavimo sistema, patenkinama socialinės ir fizinės infrastruktūros būklė, lėtas fizinio kapitalo modernizavimo procesas); **Administracinės** (nepakankamas susipažinimas su teisės aktais, kuriuose numatytos bendruomenių problemų sprendimo galimybės, lėtas bendruomenių formalizavimo (įregistravimo) procesas, nepakankami administraciniai, projekto rengimo gebėjimai); **Psichologinės** (nesugebėjimas teigiamai savęs vertinti, savo pareigų ir teisių menkas žinojimas,

nepasitikėjimas savimi ir kitais, uždarumas ir pasyvumas (V. Atkočiūnienė ir D. Bartkutė, 2004 p. 44)).

Lietuvos kaimų bendruomenių veikla dažniausiai susijusi su kaimo bendruomenės švenčių, talkų, labdaros ir paramos bendruomenės nariams organizavimu. Aktyvios bendruomenės užsiima plėtros strategijų rengimu bei įgyvendinimu, kaimo infrastruktūros projektų rengimu bei įgyvendinimu. Informuoja ir konsultuoja kaimo bendruomenes.

V. Atkočiūnienė ir D. Bartkutė (2004) išskiria dažniau pastebimus bendruomenės plėtros sėkmės veiksnius: gera vadyba, svarbu, koks yra lyderis ir kaip sugebama pasidalinti darbais, kokie ištekliai, tiek išoriniai, tiek vidiniai. Įvairovė – bendruomenėje turi būti kuo įvairesnio išsilavinimo, socialinės padėties, įsitikinimų, vertybių supratimo žmonių. Labai svarbus skaidrumas ir atvirumas kaimo bendruomenei, konsultuojant ją ir mokant, organizuojant seminarus, turi būti kviečiami visi norintys dalyvauti. Labai svarbu sėkmingos bendruomenės plėtros momentas yra narių motyvacija, geranoriškumas, nuoširdus darbas, noras veikti ir kt. Būtina analizuoti, tirti aplinką, neužsidaryti, ieškoti kelių, kaip žmonėms paaiškinti, kas aplink mus vyksta. Šiai dienai žmogaus darbštumas nuėina į antrą planą, šiandien reikalingi kūrybingi, išradingi, nebijantys naujų technologijų. Ieško naujų informacinių ir komunikacinių galimybių. Vietos išteklius panaudoja įvairiuose bendruomenės gyvenimo etapuose.

Bendruomenės plėtroje svarbus rezultatas, kurio siekia bendruomenė. Bet dar svarbesnis būdas, kaip to rezultato siekiama. Galima teigti, kad sėkmingos tos bendruomenės, kurių veikloje aktyviai dalyvauja kuo daugiau jos narių. Čia galioja taisyklė – daryti ne dėl bendruomenės, o su bendruomene. Tai kaimo plėtros principo „iš apačiso į viršų“ nuolatinis laikymasis, pagal kurį į projektą įtraukiami visi bendruomenės nariai, tikslinės grupės jau pradiniuose jo kūrimo ir įgyvendinimo etapuose. Todėl dalyvauja principo laikymasis bendruomenės veikloje yra labiausiai lemiantis veiksnys sėkmingą bendruomenės plėtrą.

Bendruomeninių organizacijų susikūrimas pagrįstas teritorija, jos ištekliais ir interesais, veikla, nukreipta bendruomenės, galinčios nustatyti ir prioritetizuoti savo poreikius, kelti tikslus ir juos įgyvendinti, remiantis tarpusavio pagalbos iniciatyvomis, bendruomenės narių įsitraukimu ir dalyvavimu. Bendruomenės plėtros tikslas padėti bendruomenei tapti savarankiškesne. Siekis sužadinti „iš apačios“ kylantį procesą, kuriam vykstant žmonės pradėtų aktyviau dalyvauti apibrėžiant it teikiant savo tikslus. Įstatymai reglamentuoja bendruomenių teisių kūrimąsi ir valdymo struktūrą, jie užtikrina demokratiškumo egzistavimą. Daugelį klausimų galima spręsti ir patiems, jei yra susiformavusi ir turinti pakankamą sklaidą pilietinė visuomenė. O vietos savivaldos institucijoms turi užtekti politinės valios ir politinės kultūros kuo skubiau perduoti tuos vietos savivaldos įgaliojimus tiems pilietinės visuomenės segmentams, kurie yra arčiausiai sprendžiamų problemų rato.

Norint dirbti, kurti, organizuoti, vystyti bei plėtoti bendruomenes, panaudoti jų išteklius įvairioms problemoms spręsti ir poreikiams tenkinti, svarbu suvokti kintančias bendruomenės sampratos traktuotes bei pažinti skirtingus bendruomenių tipus.

Bendruomenės ugdymo svarbiausias tikslas yra individų resocializacija, jų įsijungimas į visuomenės gyvenimą. Šios veiklos uždavinys yra atkurti ryšį tarp individo ir bendruomenės, kovojant su socialine atskirtimi.

S. Nefas (1999) išskiria bendruomenę kaip žmonių grupę, turinčią tarpusavio bendrų interesų ir bendruomenę, kaip žmonių grupę, turinčią tarpusavio bendrų tradicijų. Bendruomenė susiformuoja skatinama aiškaus, konkretaus tikslo. Savo disertacijoje tas pats autorius (Nefas, 2007) daro prielaidą, kad Lietuvos miestuose galėtų prigyti anglosaksiškasis (administracinis) bendruomenės veiklos modelis, kur svarbų vaidmenį vaidina bendruomenės centrai, savanorystės, mokyklų bendruomenės programos, o kaimuose ir miesteliuose – europietiškas (tradicinis), kuriame vyrauja šventės, gatvių gyventojų susitikimai, kaimynų sueigos, parapijos funkcijos ir pan.

Jonson (2003) teigia, kad bendruomenės, pajėgios atlikti savo funkcijas ir patenkinti žmonių poreikius, pasižymi tokiais bruožais: egzistuoja bent jau pirminiai santykiai; jos yra gana autonomiškos (mažai veikiamos išorinių veiksnių); turi galimybių ir pastangų susidoroti su kilusiomis problemomis; valdžia paskirstyta gana plačiai; nariai turi įsipareigojimų bendruomenei; narių dalyvavimas yra skatinamas; bendruomenės daugiau homogeniškos nei heterogeniškos; žino būdų, kaip įveikti problemas.

Pasak Juodeikaitės (2009), bendruomenė moksliniuose darbuose nagrinėjama plačiąja (tauta, visuomenė, regionas ir pan.) ir siaurąja („šeima be sienų“, gatvė, kvartalas, teritorinė bendruomenė ir pan.) prasme.

Pagal Leliūgienę ir Sadauską (2011), bendruomenė pagrindiniai bruožai yra šie: susideda iš asmenų, esančių socialinėje sąveikoje tam tikroje geografinėje vietoje ir turinčių vieną ar daugiau bendrų ryšių; jungiasi su kitomis bendruomenėmis per kultūrą ir įsitikinimų sistemas, interesus, bendrą veiklą.

Bendruomenės gali būti skirstomos pagal: tikslus; sociologinius bruožus; vaidmenį dalijantis žiniomis; dydį; socialinius – kultūrinius ypatumus, bendruomenės vidaus prigimtį, funkcionalumą; kuriamą asmens tapatumą. Tarp vietos, interesų, virtualios, profesinės, įsivaizduojamos ir veiklos bendruomenių bendra yra jų poreikis turėti narius ir vienijančią sritį (teritorija, interesas, vertybės, problemos). Skirtini šie pagrindinei bendruomenių tipai: vietos, veiklos, institucinė, virtuali, interesų ir profesinė (Leliūgienė, Sadauskas, 2011).

Teritorinės, vietos ir kaimynystės bendruomenės sąvokų analizė atskleidė, kad kiekviena iš šių sąvokų savitu būdu išryškina truputį skirtingus su vieta susijusios bendruomenės

svarbiausius aspektus: geografinę teritoriją, tarpusavio santykius ir tarpusavio sąveiką. Vietos bendruomenės funkcionavimą lemia jos socialinė struktūra (Leliūgienė, Sadauskas, 2011). Pagal J. Gardner (Urmonienė, 2004), bendruomenės nariai elgiasi vienas su kitu humanistiškai, gerbia individualius skirtumus ir vertina kiekvieno asmens vientisumą. Gera bendruomenė puoselėja bendradarbiavimo ir bendrumo atmosferą. Nariai pripažįsta, kad jiems reikia vienas kito. Yra priklausomumo ir tapatumo jausmas, abipusės atsakomybės dvasia. Bendruomenė yra pagrįsta rūpinimusi, pasitikėjimu, komandiniu darbu, ją jungia tvirtina ir efektyvi bendradarbiavimo, bendravimo ir konfliktų sprendimo sistema.

Bendruomenėse ugdomas ir jauno žmogaus pilietiškumas. Bendruomeniškumo ugdymas neatsiejamas nuo pilietinio auklėjimo. Todėl būtina dirbti su vietos mokyklomis, jaunimo organizacijomis, padedant diegti vertybes, žinias ir įgūdžius, reikalingus didesnei bendruomenės gerovei. Lietuvoje bendruomeniškumas nėra toks stiprus. Lietuvių mentalitete yra išlikęs lyg ir laukimas, kad problemas už juos kas nors išspręstų, pasiūlytų sprendimo kelią (Žalimienė, 2003).

Pilietiškumo ugdymo integruojamojoje programoje (2008) siekiama, kad mokiniai: įgytų supratimą apie asmens teises ir pareigas, bendruomenės ir visuomenės struktūrą, jų tvarkymosi būdus, pagrindines valdžios institucijas ir jų funkcijas, demokratijos vertybes ir principus; ugdytųsi aktyvaus ir atsakingo dalyvavimo mokyklos, vietos bendruomenės ir visuomenės gyvenime gebėjimus; išsiugdytų pilietines ir tautines vertybes, mokytųsi jomis grįsti savo elgesį ir veiklą asmeniniame bei viešajame gyvenime.

Bendruomenė yra gana sudėtinga socialinė sistema, kuri veikia siekdama patenkinti savo narių poreikius ir sudaryti galimybes efektyviai funkcionuoti socialinėje aplinkoje. Suvokiant bendruomenę kaip socialinę sistemą, paslaugų teikimas tampa bendruomenės sistemos dalimi.

Skurdo lygis, mažesnis socialinių institucijų tinklas, didelis nedarbo lygis kaime kelia susirūpinimą. Dažnai į kaimo mokyklas ateina iš šeimos, nelankę priešmokyklinio ugdymo institucijų, blogiau pasiruošę mokymuisi. Mokykla kaime tampa pagrindine ne tik ugdomąja, bet ir kultūrine institucija, visos bendruomenės centru, todėl socialinis pedagogas tokiose bendruomenėse ypač reikalingas.

L. Marcinkevičiūtė (2005) išskiria tokias Lietuvos kaimo bendruomenių dažniausiai plėtojamas veiklas: kaimo bendruomenės švenčių organizavimas; labdaros ir paramos bendruomenės nariams organizavimas; bendruomenės plėtros strategijų rengimas bei įgyvendinimas; kaimo infrastruktūros projektų rengimas bei įgyvendinimas; bendruomenės narių informavimas ir konsultavimas.

Labai reikšminga privačių ir bendruomenės įstaigų veikla. Šiose įstaigoje dirba netradiciniais metodais, todėl tokios veiklos paklausa nuolat auga. Bendruomenių įstaigos ypač yra svarbios kaimų ir mažų miestelių vaikams, kadangi didėja jų pasirinkimo galimybės užsiimti

patrauklia ir prasminga veikla. Tokios įstaigos svarbios dar ir tuo, kad padeda vaikams susieti akademinę veiklą ir konkretų bendravimą bei bendrabarbiavimą su vietos bendruomene. Vietos bendruomenė – tai vieta, kurioje sutelkta ilgaamžė kultūra, papročiai ir tradicijos, šventės (Petronienė, Taljūnaitė, 2011).

Universalūs daugiafunkciniai centrai (UDC). Mokyklų tinklas neužtikrina neformaliojo vaikų švietimo paslaugų geografinio prieinamumo. Beveik visos neformaliojo švietimo mokyklos yra sutelktos savivaldybių centruose ir miestuose, tik viena kita turi filialus rajonuose. Neformaliojo švietimo mokyklos sunkiau pasiekiamos kaimo vietovėse gyvenantiems vaikams. Tokių vaikų neformaliojo švietimo prieinamumą gali pagerinti steigiami universalūs daugiafunkciniai centrai, nevyriausybinės organizacijos, vaikų dienos centrai, bendruomenių centrai ir kitos viešąsias paslaugas teikiančios organizacijos. Savivaldybės per mažai išnaudoja šių organizacijų galimybes teikti neformaliojo ugdymo paslaugas, neskatina šių paslaugų plėtros (Petronienė, Taljūnaitė, 2011).

Merfeldaitė ir Petronienė (2009) analizavo savivaldybės darbuotojų požiūrį į daugiafunkcinių centrų kaimo teritorijose, plėtros galimybes. Jos apklausė 43 savivaldybių darbuotojus. Kalbant apie specialistų reikalingumą, daugiausiai tiriamųjų (n=36) pažymėjo, kad juose reikalingas socialinis pedagogas. Galima daryti prielaidą, kad savivaldybių darbuotojai mato didelį socialinio pedagogo reikalingumą kaimo bendruomenėse. Universalių daugiafunkcinių centrų (UDC) steigimo ir plėtros komponento programoje, universalus daugiafunkcinis centras apibūdinamas kaip švietimo, kultūros ir socialines paslaugas vaikams bei vietos bendruomenei teikianti įstaiga, kurios veikla gali būti: ikimokyklinis, priešmokyklinis, papildomasis ir kitas neformalusis vaikų ugdymas, vaikų priežiūra dieną, neformalus suaugusiųjų švietimas, švietimo pagalba, specialusis ugdymas, nuolatinis mokymas pagal formaliojo ir neformaliojo ugdymo programas ar jų modelius, pramoginė, sociokultūrinė, meninė vaikų ir suaugusiųjų veikla ir pa. (Universalinių daugiafunkcinių centrų UDC) steigimo ir plėtros komponentas, *Programa „MTP+“*, 2007).

Nors nė vienoje pasaulio šalyje nerasime išgryninto UDC pavyzdžio, tačiau tokie centrai labiausiai atitinka bendruomenės centrų idėjas, kuriose įgyvendinami visų bendruomenės narių, neatsižvelgiant į jų rasę, socialinę padėtį, religinius ir politinius įsitikinimus, sociaedukacinius poreikius, teikiant socialinę, teisinę ir finansinę pagalbą. Vienas pradinių centrų veiklos principų – gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą (Merfeldaitė, Petronienė, 2009).

Vaikų ir jaunimo kultūrinės edukacijos plėtojimas yra labai svarbus, nes turi įtakos vietos bendruomenės kultūrinės veiklos pokyčiams. Kultūrinė veikla stiprina vietos bendruomenę, tarpinstitucinius ryšius, teigiamai veikia bendruomenės tradicijas, poreikius, puoselėja vaikų ir jaunimo kolektyvų kūrybines galias. Pastaruoju metu sparčiai steigiami universalūs

daugiafunkciniai centrai, teikiantys švietimo, kultūros, socialines ir rekreacines paslaugas, nukreiptas tenkinti tame regione gyvenančių žmonių poreikius. Universalių daugiafunkcinių centrų atsiradimo teorinių prielaidų analizė (Universalių daugiafunkcinių centrų (UDC) steigimas ir plėtra 2008) rodo, kad šie centrai užtikrins geresnes pradinės mokymosi galimybes kaimo vietovėse gyvenantiems vaikams; užtikrins ikimokyklinio ugdymo ir neformaliojo užimtumo paslaugų geresnį prieinamumą; paskatins kaimo vietovėse gyvenančių asmenų integraciją į darbo rinką. Tikimasi, kad centrai padės spręsti švietimo ir socialinių paslaugų kokybės, pasiūlos ir prieinamumo kaimo gyvenamosiose vietovėse problemas (Petronienė, Taljūnaitė, 2011).

Pagrindinis kaimo bendruomenių veiklos Lietuvoje tikslas yra skatinti gyventojus, kad jie stengtųsi pagerinti savo gyvenimo sąlygas, motyvuoti juos saviugdai ir kultūrinei saviraiškai, sustiprinti solidarumo apraiškas, stengtis užtikrinti kelių socialinės atskirties tendencijų plitimui.

Galima išskirti šias pagrindines kaimo bendruomenių veiklos problemas: informacijos ir kai kurių paslaugų stoka kaimo vietovėse, bloga kaimo socialinės infrastruktūros objektų būklė, ribotos ekonominės plėtros galimybės ir kaimo gyventojų priklausomybė nuo socialinės paramos sistemos, mažas bendruomenės suinteresuotumas sprendžiant jų pačių problemas, vienas iš galimų trukdžių naujoms veiklos kryptims plėtotis yra bendruomenės lyderių kompetencijos ir įgūdžių stoka.

Kaimo bendruomenės plėtra yra nuolatinis kaimo bendruomenės „statymas“, „augimas“. Bendruomenės sampratą apsprendžia bendruomeninė veikla, kurios paskirtis bendruomeninis savivaldos formavimas ir bendruomeniškumas, kaip bendrinančios veiklos branduolys, apibūdinantis bendruomenės veiklos turinį. Demokratinės visuomenės kūrimasis yra galimas, jei valdžios ir žmonių santykiai grindžiami sutartimi ir tarpusavio pasitikėjimu. Taip auga pilietinės visuomenės ratas, kuris jaučiasi atsakingas už vykstančius procesus.

Galima teigti, kad pokyčiai kaimo bendruomenių veikloje duoda pagrindą kaimo bendruomenių sąjūdį laikyti svarbiu kaimo atgimimo indikatoriumi. Kaimo bendruomenių aktyvumas ir VVG veikla prisideda prie horizontalaus savivaldos principo įgyvendinimo bei kovos su socialine kaimo atskirtimi. Bendruomenių organizacijų kūrimasis, jų dalyvavimas įvairiuose programose ir projektuose sustiprina ir pačias kaimo bendruomenes iš vidaus. Pastebimas jų kompetencijos ir įgūdžių didėjimas. Kaimo bendruomenių ir VVG aktyvumas keičia santykius su vietos valdžios institucijomis, vietos gyventojams atveria galimybes įsitraukti į viešųjų sprendimų priėmimą. Kita vertus, siekiant palaikyti bendruomenių judėjimą, nepaprastai svarbi yra ir nacionalinės bei vietos valdžios parama. Taip pat labai svarbu užtikrinti paramos bendruomenėms tęstinumą ir finansavimo galimybes.

Tikėtina, kad dalyvavimas *Leader* programoje sudaro prielaidas VVG ir kaimo bendruomenėms sustiprėti iš vidaus, išspręsti bent dalį kaimo problemų, įgyti žinių ir įgūdžių. Dideklis iššūkis Lietuvos VVG ir kaimo bendruomenėms bus finansinės perspektyvos priemonių įgyvendinimas. Horizontalus paramos įgyvendinimo pobūdis ir didesnių galių suteikimas pačioms VVG rengiant bei įgyvendinant vietovės plėtros strategijas pareikalaus nemažos jų iniciatyvos ir pastangų.

Reikia pasakyti, kad galimybių, kuriomis gali ir, tikimasi, turėtų pasinaudoto šalies kaimo gyventojai kaip tiesioginiai vykdomos kaimo plėtros politikos naudos gavėjai, yra daug. Vienos jų skirtos padidinti žemės ir miškų ūkio bei žuvininkystės ekonominių veiklų konkurencingumą, kitos gi skatina ir remia iniciatyvas, orientuotas į aplinkos apsaugą ir kraštovaizdžio gerinimą, o trečios žada spręsti užimtumo alternatyviuose tradiciniame žemės ūkiui veiklose problemas, tobulinti fizinę ir socialinę kaimo infrastruktūrą. Todėl teisinga būtų sakyti, kad tik nuo pačių kaimo gyventojų, kaimo bendruomenių, vietos veiklos grupių bei vietos ir nacionalinės valdžios aktyvumo priklausys, kiek šiomis jau atsivėrusioms ir atsiversiančiomis galimybėmis bus pasinaudota ir kaip bus pasinaudota.

Apibendrinant, galima teigti, kad bendruomenė – tai sudėtinga socialinė sistema, kuri sudaro palankias sąlygas individui gyventi pilnavertį gyvenimą, įsitraukti ir aktyviai dalyvauti tiek bendruomenės, tiek visuomenės gyvenime ir tokiu būdu sėkmingai vystytis kaip asmenybei, tenkinti savo poreikiu. Kaimo bendruomenė socialiniam darbuotojui bei socialiniam pedagogui yra puiki terpė veiklai, siekiant sudaryti tinkamas sąlygas individo socialiai teigiamam ir reikšmingam gyvenimui. Visgi, socialinis darbuotojas bei socialinis pedagogas turėtų tinkamai įvertinti ir neigiamas bendruomeninio gyvenimo puses, įvertinti, kokią įtaką jie turės jo darbo kokybei. Socialinis darbuotojas ir socialinis pedagogas, perpratę kaimo bendruomenės ypatumus, turi surinkti informaciją apie aktualiausias bendruomenės problemas, nustatyti paslaugų poreikį, parinkti tinkamus darbo metodus.

1.2. Socialinio pedagogo veiklos specifika kaimo bendruomenėje

1.2.1. Socialinio darbuotojo darbas kaimo bendruomenėje

Anot Beresnevičiūtės, Pranckūnienės, Vildžiūnienės (2003) pagrindinis socialinio darbuotojo darbo kaime siekis – kurti savarankišką kaimo bendruomenę. Tokia bendruomenė, anot autorių, pasižymi tam tikromis savybėmis. Pirmiausia, savarankiška kaimo bendruomenė reiškia, kad yra rūpinamasi bendruomenės poreikiais. Tokiu atveju yra nustatoma, kokie yra bendruomenės narių poreikiai, susiję su bendruomenės gyvenimu. Taip bendruomenė sugeba išryškinti svarbiausius savo narių siekius, nustatyti bendrus tikslus.

M. Gurjanova (2000) kelia klausimą: kokie yra socialinio darbuotojo darbo kaime metodikos uždaviniai. Pirmiausia, tai socialinio darbo su skirtingomis gyventojų kategorijomis, skirtingomis socialinėmis grupėmis pagrindinių krypčių ir principų, formų ir organizavimo būdų atskleidimas. Antra, išmokyti žmones dirbti socialinį ugdomąjį darbą, išmokyti teikti socialinę pagalbą, reikalaujančią socialinės adaptacijos, korekcijos, reabilitacijos meno. Socialinio darbo metodika, aiškindamasi kliento problemų sprendimo būdus ir tikslą, būtinai nustato jų atitinkamą suderinamumą. Socialinių darbuotojų veiklos metodų, taikomų praktikos analizė, pasak autorės, leidžia juos skirstyti į šias grupes:

1. Bendrieji socialinio darbo kaimo bendruomenėje metodai.
2. Grupinio socialinio darbo metodai.
3. Individualaus socialinio darbo metodai.
4. Bendrapedagoginio socialinio poveikio metodai.

Atsižvelgiant į tai, kad socialiniam darbuotojui tenka dirbti su įvairiomis socialinėmis grupėmis, darbuotojui tenka atlikti įvairius uždavinius. Dirbdamas kaimo bendruomenėje socialinis darbuotojas pirmiausia atlieka asmenybės ir jos mikro aplinkos diagnostiką, tiria klientų interesus, poreikius, jų gyvenimo sąlygas, bendruomenės gyventojų sunkumus ir problemas (Leliūgienė, 2003). Taip pat socialinis darbuotojas kartu su bendruomenės nariais padeda formuoti teigiamus santykius bendruomenėje, kurti palankų mikroklimatą, rūpinasi socialinės apsaugos tarnybų darbu ir jų organizuojamo ugdymo turiniu, formomis ir metodais, jų tikslingumu. Taip pat socialinis darbuotojas bendrauja ir bendradarbiauja su kitais specialistais, socialinėmis tarnybomis ir organizacijomis, kartu su jomis organizuoja įvairių kaimo bendruomenės narių veiklą, skatina jų iniciatyvumą, savipagalbą.

Socialinis darbuotojas yra svarbus asmuo ir atstovaujant bendruomenės narius įvairiose valstybinėse įstaigose, inicijuojant šių institucijų sąveiką su bendruomene arba su konkrečiu jos nariu. Socialinis darbuotojas „organizuoja ir koordinuoja bendruomenės gyventojų savivaldą, vadovauja ir palaiko visuomenės iniciatyvas, įvairių iniciatyvinių grupių darbą (Leliūgienė, 2003). Šiuo atveju socialinis darbuotojas palaiko ryšius ne tik su savivaldos institucijomis, tačiau ir su visuomeninėmis organizacijomis, įmonėmis ir įstaigomis, organizacijų darbo kolektyvais.

Viena iš svarbiausių žmogaus gyvenimo sričių, o taip pat ir socialinio darbuotojo veiklos sričių yra švietimo sistema. Kaimo bendruomenių mokyklos šiuo metu vis dar susiduria su įvairiais sunkumais, tarp kurių A. Poviliūnas (2003) kaip svarbiausias nurodo ne finansavimo arba kvalifikuotų pedagogų stoką, tačiau mokyklų socialinę atskirtį bendrame švietimo kontekste. Autorius teigia, kad Lietuvos kaimo mokyklą labiau neigiamai veikia kaime dirbančių (o iš tikrųjų neretai ir miestų) pedagogų „nurašantis“ požiūris į kaimo mokyklą – pedagogai mano, kad kaime mokymas (-is) yra žemesnio lygio nei mieste, kad kaimo mokykla nėra pajėgi

užtikrinti tokio kokybiško vaikų ugdymo proceso kaip miesto mokyklos. Todėl kartu formuojasi neigiamas požiūris į kaimo mokyklą – ji tampa sietu, atsijojančiu tuos, kurių tolimesnė karjera klostysis sėkmingai, nuo tu „nevykėlių“, kurie liks ir toliau gyventi socialiai atskirtoje kaimo bendruomenėje (Poviliūnas, 2003). Atsižvelgiant į tokią padėtį, socialinis darbuotojas turėtų imtis iniciatyvos ieškoti būdų, kaip keisti kaime susiklosčiusią situaciją, kaip, kaimo mokyklai esant centralizuotos švietimo sistemos institucija, kartu išlikti ir svarbiu kaimo bendruomenės plėtros veiksniu (Poviliūnas, 2003). Socialinio darbuotojo darbas svarbus siekiant sušvelninti tiek visos kaimo bendruomenės narių, tiek ypatingai kaimo vaikų socialines, kultūrinės ir ekonomines problemas.

Kita svarbi sritis – tai žmogaus kultūrinis gyvenimas. Anot A. Poviliūno (2003), kaimo bendruomenių kultūros įstaigos, kalbant apie kultūrinės veiklos organizavimą, neturi tam įgūdžių ir nėra linkusios nei savarankiškai planuoti, nei vertinti savo veiklos (Poviliūnas, 2003).

Be socialinės atskirties V. Beresnevičiūtė, E. Pranckūnienė, M. Vildžiūnienė (2003) išskiria ir tokias kaimui būdingas problemas kaip oficialių bedarbių skaičiaus daugėjimas, ilgalaikis nedarbas, plintantis skurdas. Daugumos kaimo gyventojų pajamos yra natūrinės, be to, nemažą dalį pajamų sudaro socialinės pašalpos.

Nepalankią kaimo situaciją pagilina ir neigiamas požiūris į kaimą, susiformavęs Lietuvos visuomenėje. Anot V. Beresnevičiūtės, E. Pranckūnienės, M. Vildžiūnienės (2003) šiandieną Lietuvoje vyrauja požiūris, kad kaimas – tai degradavusių, prasigėrusių žmonių sancaupa. Todėl kaimas vis dažniau yra suprantamas kaip degradacijos, atsilikimo sinonimas. Tokia situacija puikiai parodo, kad būtina rūpintis socialinių paslaugų organizavimu kaime, numatyti galimybes atgaivinti kaimą, aktyvinti kaimo bendruomenę, padėti atstatyti kaimo bendruomenės narių sugebėjimą sėkmingai funkcionuoti ne tik kaimo, tačiau visos šalies gyvenime.

Išanalizavęs socialines problemas, socialinis darbuotojas turi įvertinti, kokių socialinių paslaugų kaimo bendruomenei reikia daugiausia. Tokią išvadą turėtų sudaryti ne tik socialinio darbuotojo atlikta problemų analizė, tačiau ir pačių bendruomenės narių poreikių, interesų sužinojimas. Taip pat socialiniam darbuotojui, dirbančiam kaimo bendruomenėje, be galo svarbu užtikrinti, kad jo bendravimas su bendruomenės nariais būtų nuolatinis ir intensyvus – socialinis darbuotojas turėtų skatinti, inicijuoti ir padėti organizuoti gyventojų apklausas, informacinių leidinių parengimą, įvairius bendruomeninius renginius. Be kita ko, svarbūs tampa ir socialinio darbuotojo etiniai darbo principai, tarp kurių A. Poviliūnas (2003) ypatingai pabrėžia geranoriško ir nuoširdaus darbo bei noro veikti svarbą. Tai ypač svarbu kaime, kur bendruomenės narių santykiai, kaip minėjome, daug artimesni, šiltesni, glaudesni nei mieste. Be to, kaimo bendruomenei būdinga ir tai, kad norint įgyvendinti sėkmingą veiklą, būtina turėti bendruomenės narių pritarimą, palaikymą, kuris neretai remiasi subjektyviomis narių

simpatijomis ir antipatijomis. Taip pat autorius nurodo, kad socialiniam darbuotojui svarbu tikėti savo veiklos kaimo bendruomenėje sėkme.

C. L. Johnson (2003) nurodo, kad socialiniam darbuotojui, norinčiam sėkmingai vystyti savo veiklą kaimo bendruomenėje yra svarbu suprasti bendruomenę. Supratimą C. L. Johnson (2003) apibūdina kaip kompleksą tam tikrų komponentų, t.y. socialinis darbuotojas turi: planuoti bendruomenės organizavimą; lokalizuoti informaciją ir išteklius; suprasti, kokios informacijos reikia specifinėms situacijoms; analizuoti gautą informaciją ir nustatyti informacijos ir bendruomenės sistemos posistemių ryšius ir sąsajas; bendrauti su individualiais ir mažomis grupėmis santykiams užmegzti ir surinkti informaciją apie bendruomenę; atidžiai stebėti bendruomenės funkcionavimą.

Socialinis darbuotojas turi dirbti kartu su kolegomis, kitais specialistais. Todėl siekiant kaimo bendruomenių plėtros yra svarbios *veiksmingos partnerių grupės*. Jos palengvina darbą, įneša daugiau idėjų, o be to, skirtingus interesus turinčių grupių telkimas į partnerių grupę atveria galimybę rasti daugiau aspektų apimančius sprendimus (Poviliūnas, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad socialiniam darbuotojui, dirbančiam kaimo bendruomenėje, būtina atsižvelgti į kelis darbo aspektus, nurodančius šio darbo specifiką.

Socialinis darbuotojas turi būti gerai susipažinęs su kaimo bendruomene ir pagrindinėmis jos socialinėmis problemomis. Šiuo metu kaimo bendruomenė susiduria su eile problemų, kurios turi neigiamos įtakos kaimo socialinei raidai. Tai dar labiau pabrėžia socialinio darbuotojo veiklos aktualumą ir poreikį kaimo vietovėse. Be socialinių problemų analizės, socialinis darbuotojas taip pat turi sugebėti įvertinti bendruomenės narių tarpusavio santykius, skirtingų grupių požiūrį viena į kitą. Atlikus tinkamas analizes ir surinkus būtiną informaciją, socialiniam darbuotojui svarbu pasirinkti tinkamus darbo modelius ir įgyvendinti socialinių paslaugų teikimą.

Dirbant socialinį darbą kaime išryškėja specifiniai darbo aspektai. Sąlygoti Lietuvos kaimo demografinių, bendruomeninių veiksmų. Socialiniam darbuotojui dažniausiai reikia atlikti tokias vaidmenis kaip vadovas, įgalintojas bei ekspertas. Kadangi socialinis darbuotojas pasižymi tam tikromis žiniomis ir įgūdžiais, o taip pat jis privalo numatyti socialinių paslaugų teikimo planą, motyvuoti bendruomenę veikti, numatyti bendruomenės plėtros galimybes, socialiniam darbuotojui tenka vadovo vaidmuo. Toks vaidmuo bendruomenei padeda susikurti ir atrasti priemones tikslui pasiekti (Johnson, 2003).

I. Leliūgienės, L. Pielikytės ir A. Kaušylienės (2011) kokybinis tyrimas parodė, kad kaimo bendruomenės (seniūnijos) socialinis darbuotojas ne visada gali įtraukti žmogų į aktyvų visavertį gyvenimą. Sėkmingam socialiniam-educaciniam įgalinimui trukdo bendruomenės (seniūnijos) gyventojų nenoras keistis, asmeninės gyventojų savybės, sąlygų socialinei-

edukacinei veiklai nebuvimas, pačių socialinių darbuotojų atsakomybės stoka. Kaimo žmonės su negalia tampa tik paslaugų vartotojais, o ne lygiaverčiais bendruomenės nariais. Jie linkę gyventi iš socialinių pašalpų ir nenori kreipti savo gyvenimo socialiai veiksminga kryptimi. Įvairių kitų specialistų kaimo seniūnijose stoka apsunkina seniūnijos socialinio darbuotojo veiklą, siekiant klientui suteikti reikalingą pagalbą.

Kašėtienė (2009) analizavo socialinių paslaugų poreikį kaimo bendruomenėse. Ji pastebėjo itin žemą psichologinio konsultavimo socialinės paslaugos patenkinimo procentą, nors net 71 proc. apklaustųjų paslaugą laiko svarbia. Kitos svarbiausios apklaustiesiems pasirodė informavimo ir konsultavimo paslaugos. Kaip labai svarbias, bet gana retai gaunamas apklaustieji nurodė transporto organizavimo ir sociokultūrinės paslaugas. Geriausiai tenkinamas poreikis informavimo, konsultavimo, savipagalbos gupių turintiems priklausomybę nuo alkoholio ir maitinimo organizavimo socialinėms paslaugoms.

Respondentai (tiek vyrai, tiek moterys) didžiausia savo problema laikė finansinį nepriteklių. Moterims antra pagal svarbumą problema – tai psichologinės pagalbos trūkumas. Vyrams pagal svarbą antroje vietoje – būsto neturėjimo ir psichologinės problemos. Didžiausią poreikį socialinėms paslaugoms turi neįgalūs, neturintys būsto asmenys ir ilgalaikiai bedarbiai. Tarp moterų socialinių paslaugų labiausiai reikia neįgaliesiems, ir neturintiems būsto. Vyrų manymu labiausiai socialinių paslaugų trūksta ilgalaikiams bedarbiams ir pensininkams (Kašėtienė, 2009).

R. Gaišaitės (2006) tyrimo, analizavusio jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimą, duomenimis, nesutampa kaimo jaunimo ir ekspertų (nevyriausybinių organizacijų, savivaldybės specialistų) požiūris į problemų svarbumą bei priežastis. Pagrindinės jaunimui būdingos problemos yra nedarbas, užimtumo stoka ir sunki materialinė padėtis. To priežastys, jaunuolių nuomone, yra prastos gyvenimo sąlygos, motyvacijos bei užimtumo stoka, nesėkmingas integravimasis į darbo rinką. Tuo tarpu ekspertų nuomone, didžiausios problemos yra žalingų įpročių vartojimas. Ir vieni, ir kiti, nedarbą ir užimtumo stoką vertimo kaip labai svarbiomis.

1.2.2. Socialinio darbuotojo ir socialinio pedagogo veiklos panašumai ir skirtumai

Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, turinčiose galias pedagogines tradicijas, susiformavo tam tikra takoskyra tarp socialinio pedagogo ir socialinio darbuotojo profesijų. Nors abi šios specialybės savyje integruoja teorinio ir praktinio ryšio pagrindimą, socialiniam pedagogui dažniau yra priskiriami vaikų auklėjimo ir skirtingo amžiaus žmonių švietimo problemų, socialiniam darbuotojui- rūpinimosi žmonių gerove ir socialinės politikos klausimų sprendimai.

Kol kas nėra tarp šių profesijų tikslų dalykinių ribų, nenustatytas jų tarpusavio ryšys, o kartu ir aiškūs veiklos turinio ir funkcijų skirtumai. Teisiniuose aktuose ir teisiniuose dokumentuose yra pabrėžiama, kad minėti specialistai yra pagrindiniai asmenys, savo veikla užtikrinantys pozityvų resocializacijos procesą tarp asmens ir visuomenės.

Socialinio pedagogo pareigybė oficialiai įvesta nuo 2001 m., t.y. beveik 10 metų vėliau, lyginant ją su socialinio darbuotojo pareigybe.

Vis dėl to šias specialybes vertinant joms priskiriamų pirminių funkcijų aspektu galima matyti, kad jos buvo orientuotos į kvalifikuotos prevencinės pagalbos teikimą. Panaši abiejų sričių funkcija išlieka įgyvendinant ir dabartinius veiklos tikslus. Vienintelė sritis, kurioje išryškėja abipusiai skirtumai yra klientas. Socialinis pedagogas dažniau yra siejamas su vaiku, siekiant įvairaus tipo ugdymo institucijose užtikrinti jo pozityvią savirealizaciją ir adaptaciją. Socialinio darbuotojo klientai yra įvairios socialinės žmonių grupės. Vis dėlto šis skirtumas yra sąlyginis, kadangi dirbant su vaiku ir sprendžiant įvairias problemas, šiandien socialinis pedagogas yra įpareigotas bendrauti ne tik su paties vaiko, bet ir kitų grupių, kurioms priklauso šeima, asmenimis ir bendruomenėmis. O socialinių darbuotojų klientų grupės yra ne tik įvairioms socialinėms rizikos grupėms priklausantys asmenys ir jų šeimos nariai, tačiau ir be tėvų globos likę vaikai, socialinės rizikos vaikai, vaikai su negalia ir jų šeimos.

Panašumų tarp socialinio pedagogo ir socialinio darbuotojo galima rasti ir kompetencijų srityse. Abiejų profesijų veiklos srityse galima išskirti tas pačias sudedamąsias dalis: žinias, vertybes ir įgūdžius. Šios abi specialybės neišvengiamai sudaro kompleksinio pobūdžio profesijos įvaizdį: jose yra taikomos tarpusavyje integruotos įvairių sričių (pedagogikos, psichologijos, teisės, vadybos, medicinos) žinios. L.C.Johnson (2003) teigimu, tokį žinių taikymą lemia profesinės veiklos objektas (individas, šeima, maža grupė, agentūra, organizacija ar bendruomenė), norint pasiekti užsibrėžto pokyčio.

Minėtų žinių kompleksinis integravimas taip pat sąlygoja ir tam tikro pobūdžio metodų taikymą dirbant su klientu. Vis dėlto šioje srityje galima išžvelgti dar vieną skirtumą: metodų taikymo pobūdis tiek socialinio darbuotojo, tiek socialinio pedagogo veikloje priklauso nuo jo vykdomos specializacijos, socialinės tarnybos struktūros, veiklos pobūdžio ir objekto, konkrečios situacijos. Galima išskirti šias socialinio darbuotojo veiklos sritis: konsultacijų teikimas, socialinių projektų rengimas, kvalifikuotos medicininės pagalbos teikimas, prevencinės veiklos organizavimas. Šis skirtumas išlieka sąlyginis, tiesiogiai priklausantis nuo dirbančiojo asmens vidinių nuostatų ir savybių, kadangi visos išvardytos sritys, išskyrus medicinos paslaugų teikimą, tapo neatsiejama ir socialinio pedagogo veiklos dalimi.

Analizuojant socialinio pedagogo ir socialinio darbuotojo profesinės veiklos tarpusavio panašumus, išryškėjo esminis jų skirtumas- objektas, į kurį yra orientuojama veikla. Nuo

pasirinkto veiklos objekto, tiesiogiai priklauso ne tik veiklos metodų taikymas, bet ir kiti reikalavimai specialisto kompetencijai.

Tam tikri panašumai bei skirtumai atsiskleidžia analizuojant ir specialistų vertybines nuostatas. Socialinio pedagogo vertybinės nuostatos labiau orientuotos į bendravimo su asmeniu kokybę, socialinio darbuotojo- į patį asmenį. Ši abipusė priešara ypač išryškėja žvelgiant į veiklos sritis, kuriose darbuojasi minėti specialistai. Nors socialinio darbuotojo veikla nukreipta į pagalbos suteikimą konkrečiam asmeniui, jam keliami tikslai apima platesnes veiklos sritis ir siekius. Jo pagrindinis veiklos tikslas yra paskatinti patį žmogų dalyvauti socializacijos procese ir panaudoti visas turimas sąlygas ir priemones susidariusioms problemoms spręsti. Šiuo atveju socialinį darbuotoją galima įvardyti resocializuojamo asmens motyvatoriumi arba vedliu. Socialinio pedagogo pagrindinis tikslas- užtikrinti vaiko ir jaunuolio ugdymo (-si) procesą, sukuriant tam palankias socializacijos sąlygas, atliekant advokato vaidmenį.

Nustačius abipusius tikslų įgyvendinimo skirtumus, tarpusavio panašumus išryškėja atliekamosiose funkcijose: yra atliekamas informacijos (duomenų) rinkimas ir analizė, ryšių su įvairiomis institucijomis ar asmenimis palaikymas, organizuojama prevencinė, ugdomoji, konsultacinė ir kt. veikla. Socialinis darbuotojas, skirtingai nei socialinis pedagogas, teikia apsaugos, rūpybos ir globos paslaugas.

Bubnys ir Jocaitė (2011), savo darbe apklausę socialinius darbuotojus ir socialinius pedagogus, lygino jų darbus. Viena iš analizuotų šių profesijų atstovų sričių buvo asmeninės savybės, reikalingos dirbant su savo klientais arba ugdytiniais. Paaikškėjo, kad socialinis pedagogas dažniau nei socialinis darbuotojas naudoja komunikabilumą, optimizmą, sąžiningumą, dėmesingumą, humaniškumą, taktiškumą, drąsą ir gerą tartį. Nors socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose nurodoma, kad dauguma asmeninių savybių (išskyrus gerą tartį), kurios yra aktualios bendravime su ugdytiniais/klientais, yra tiek pat svarbios abiejų profesijų specialistams (Švedaitė, 2005). Taip pat tyrime paaikškėjo, kad socialiniai pedagogai dažniau nei socialiniai darbuotojai savo profesinėje veikloje naudoja ryžtą, atsakingumą, kolektyvinį darbą, sprendimų priėmimą, kūrybingumą, greitą orientaciją, kruopštumą, pareigingumą ir darbštumą. Kai kurių apklaustų socialinių darbuotojų požiūriu greita orientacija, kruopštumas, ryžtas, kolektyvinis darbas yra nesvarbios asmeninės savybės jų profesinėje veikloje, o socialiniai pedagogai visas šias asmenines savybes įvardino kaip labai svarbias arba svarbias jų profesinėje veikloje.

Analizuojant respondentų atsakymų procentinius duomenis, atsakingumas buvo vertinamas svarbiausia asmenine savybe socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų profesinėje veikloje. Darbo funkcijų tyrimas parodė, kad socialiniai pedagogai dažniau vykdo komunikacinę, vadybinę, prevencinę ir teisinę funkcijas, o socialinis darbuotojas dažniau nei

socialinis pedagogas vykdo paramos teikimo bei rūpybos, apsaugos ir globos funkcijas. Diagnostinė, organizacinė, korekcinė, įvertinimo, signalinė, konsultavimo, šviečiamoji, koordinacinė, socialinės terapijos, socialinio ugdymo funkcijos yra orientuojamos į asmens problemos nustatymą, įvertinimą, pagalbos proceso planavimą ir asmens įgalinimą stengtis spręsti problemas, todėl būdingos tiek socialiniams pedagogams, tiek socialiniams darbuotojams (Bubnys, Jocaitė, 2011).

Apibendrinant, galima teigti, kad socialinio pedagogo ir socialinio darbuotojo veiklos turi daug panašumų

1.2.3. Socialinio pedagogo poreikis kaimo bendruomenėje

Socialinė pedagogika – pedagogikos mokslo „dukterinė“ šaka. Abi jos orientuotos į ugdymą. Pedagogikos objektas yra visi vaikai ir jaunimas, socialinės pedagogikos – turintieji socializacijos problemų. Todėl pastaroji mokslo šaka orientuota į kryptingą pagalbą socializacijos procese (Leliūgienė, 2003).

Remiantis vyriausybės patvirtintais dokumentais, socialinis pedagogas siekia padėti vaikams ir jaunuoliams geriau adaptuotis visuomenėje, bendruomenėje, švietimo ar globos įstaigoje, kitose socialinėse įstaigose, vykdančiose ugdymo funkcijas, racionaliau išnaudoti visas teikiamas galimybes lavintis, mokytis ir augti savarankiškais piliečiais. Socialinis pedagogas dirba kartu su pedagogais, klasių auklėtojais, kitais specialistais, tėvais ar teisėtais vaiko atstovais, bendruomene (*Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo*, 2009).

Pagal 2001 m. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymą, socialinis pedagogas, siekdamas vaiko gerovės ir saugumo, vykdo tokias funkcijas: įvertinimo (renka informaciją, analizuoja, daro išvadas); konsultacinę (pataria, padeda, konsultuoja); korekcinę (skatina, įgalina, padeda adaptuotis, aktyvina, mobilizuoja); vadybinę (organizuoja, telkia, planuoja, priima sprendimus ir už juos atsako); šviečiamąją (informuoja, aiškina); koordinacinę (palaiko ryšius, siunčia (perduoda) informaciją); prevencinę (numato neigiamus reiškinius, poelgius ir padeda jų išvengti); teisinę (atstovauja, gina vaiko interesus); socialinio ugdymo. (*Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo*, 2009).

Socialinė pedagogika, būdama į žmogų orientuotu mokslu, atlieka šias pagrindines funkcijas: apibendrina visuomenės sukaupią socialinę patirtį; tiria žmogaus pasirengimą gyventi realiomis dabarties sąlygomis, atsižvelgiant į atskirų visuomenės grupių gyvenimiškus poreikius. (Skiriamas dėmesys vaiko vertybinėms orientacijoms, formuojamoms šeimos,

mokyklos, aplinkos, asmenybei, siekiančiai tobulinti save ir aplinką); moko prisitaikyti augantį žmogų prie aplinkos ir asmenybės; ugdo savarankiškai veikiančią, dorovingą, atsakingą, kūrybingai naudojančią savo galias asmenybę, kuri siekia darnaus sugyvenimo su žmonėmis, gamta, daiktais ir visa gyvenamąja epocha; palaiko socialiai neapsaugotą asmenybę, teikia ugdomąją – lavinamąją pagalbą socializacijos metu; tarpininkauja kritinių, ekstremalių situacijų laikotarpiu (Leliūgienė, 1998).

L. Rupšienė 2004 m. atliko kokybinį tyrimą siekiant nustatyti socialinių pedagogų darbo su vengiančiais lankyti mokyklą mokiniais darbo ypatumus. Tyrėja siekė atsakyti į klausimus: Ar toks darbas yra vykdomas? Ar jis planuojamas? Koks šio darbo turinys? Kokie veiksniai lemia šio darbo efektyvumą? Kokios pagrindinės šio darbo problemos ir sprendimų kryptys? Paaiškėjo, kad didžioji dauguma socialinių pedagogų šį darbą dirba (kai kuriems toks darbas – pagrindinis), jį planuoja (nors kartais jis vyksta spontaniškai, nes atvejai būna unikalūs). Iš atsakymų paaiškėjo, jog yra trys pagrindinės individualaus darbo pakopos: Informacijos rinkimas iki tiesioginio kontakto su mokiniu pradžios; Individualus pokalbis su mokiniu; Mokinio elgsenos monitoringas.

Pagrindinė individualaus darbo su mokiniu pakopa yra pokalbis su vengiančiu lankyti mokyklą mokiniu. Čia labai svarbu kontakto su vaiku užmezgimas, todėl specialistai pirmiausia pradeda nuo susipažinimo, klausia vaiko apie jo šeimą, aplinką. Pokalbio metu socialiniai pedagogai stengiasi diagnozuoti vaiko problemas, naudojant įvairias anketas, testus ir kitus metodus; aiškinasi su vaiku mokyklos nelankymo priežastis; aiškina vaikui jo elgesio pasekmes; taiko specifinius būdus (prašo, kad vaikai pasirašytų pasižadėjimą lankyti mokyklą, sudarinėja sutartį su mokiniu ir pan.)

Metodai panašūs į naujos ir pastaruoju metu labai populiarios konsultavimo ir psichoterapijos krypties – koučingo (Rudžinskienė, 2013). Nors mokyklose socialinio pedagogo etatas dažniausiai yra, tačiau tyrimai rodo, kad savo darbą atlikti efektyviai jie neturi laiko, galimybių, kompetencijų ar yra per toli nuo savo tiesioginių pagalbos gavėjų.

R. Čiužas ir I. Leliūgienė (2011) tyrinėjo socialinių pedagogų praktinį teisių ir pareigų įgyvendinimą Lietuvoje. Jie apklausė 47 socialinius pedagogus – švietimo konsultantus. Šią respondentų atranką lėmė tyrėjų įsitikinimas, kad rajonų ir miestų švietimo skyrių deleguoti socialinių pedagogų konsultantai didžiausią kompetenciją turintys specialistai, gebantys atsakingai ir apibendrintai pareikšti savo nuomonę aktualiais socialinių pedagogų veiklos klausimais, išmanantys, ką reiktų daryti, siekiant optimizuoti šios srities specialistų veiklą, palengvinti jų darbo sąlygas. Rengiant klausimyną buvo vadovautasi „Socialinio pedagogo pareigine instrukcija“, kurioje pateiktas socialinio pedagogo teisių ir pareigų aprašas. Kaip teigia tyrimo autoriai, ši instrukcija nuo jos sukūrimo buvo pakeista ir papildyta tik keliais

punktais, bet iš esmės nėra pasikeitusi. Siekta išsiaiškinti socialinių pedagogų dalykinius santykius su mokyklų vadovybe gaunamos paramos ir informacijos požiūriu. Išryškėjo, jog tik 28 proc. miesto ir 24 proc. rajono socialinių pedagogų visada sulaukė paramos iš mokyklos administracijos. Likusi dalis apklaustųjų šios paramos sulaukia kartais, ypač retai arba niekada. 10,6 proc. socialinių pedagogų teigė, kad mokyklų vadovų informacija apie vaikų socialinę padėtį nedomina (Čiužas, Leliūgienė, 2011).

Kalbant apie socialinio pedagogo pareigų įgyvendinimo galimybę, minėtų autorių apklausa parodė, kad, nustatant vaiko poreikius, 41,3 proc. socialinių pedagogų teigė, kad tai padaryti padėjo klasių vadovai, nors 19,6 proc. respondentų šias funkcijas atlieka be aplinkinių pagalbos. Visada turi galimybę pasirinkti darbo su vaikais metodus 39 proc. socialinių pedagogų, tačiau 48 proc. apklaustųjų nurodė, kad tai gali padaryti tik kartais, o 11 proc. – tik labai retai. Galima daryti prielaidą, kad socialinio pedagogo individualų darbą su socialinės-educacinės pagalbos reikalingais vaikais lemia nenurodytos ir nenumatytos kliūtys, neleidžiančios metodiškai atlikti intervencinius veiksmus vaiko gerovei ir saugumui gerinti. Autoriai padarė prielaidą, kad ginant vaiko teisių interesus mokyklų socialiniai pedagogai ne vaidina didelio vaidmens. Tik kas penktas kaimo ir miesto socialinis pedagogas dažnai atstovauja įvairiose institucijose ginant vaiko teises (Čiužas, Leliūgienė, 2011).

J. Jonynienė (2010) ir R. Kern (Kern, Jonynienė, 2012) tvirtina, jog tėvai susiduria su sunkumais bendraudami su vaiku ir jį auklėdami, jiems reikalingos tėvystės įgūdžių stiprinimo ir lavinimo programos. Šiuolaikinei šeimai ir tėvams susiduriant su įvairaus pobūdžio socialiniais ir psichologiniais sunkumais, pagalba šeimai tampa labai svarbi. Tėvystės įgūdžių lavinimo programos, padedančios pagerinti turimus ir įgyti naujų elgesio, bendravimo su vaiku modelių, yra vienas iš galimų tokios pagalbos šeimai būdų. 71 proc. respondentų pareiškė, kad dažniausiai tenka dirbti su rizikos grupei priskiriamais vaikais. Tačiau su tėvais dažnai dirba tik 37 proc. apklausoje dalyvavusių socialinių pedagogų. Tai, kad 56 proc. socialinių pedagogų prisipažino retai dirbantys su mokinių tėvais, siekdami vaiko gerovės, saugumo tiek šeimoje, tiek mokykloje, byloja apie nepakankamą specialistų kompetenciją organizuojant ir planuojant savo veiklą, tolygiai paskirstant prioritetus. Kita vertus, priversti tėvus ateiti pasikalbėti į mokyklą būna labai sunku, tėvai nenori, teigia negalintys, neturintys laiko. 67,4 proc. socialinių pedagogų teigia, kad daugiausia laiko jie skiria tenkinant pagrindinius vaikų poreikius, įvertinant kiekvieno vaiko socialinę-educacinę situaciją (Čiužas, Leliūgienė, 2011).

72 proc. socialinių pedagogų pareiškė, kad kartais tenka spręsti vaikų, turinčių priklausomybę nuo narkotikų, alkoholio, patyrusių seksualinį, psichinį ar fizinį smurtą, problemas. Kasdien su šiais reikalais susiduria penktadalis – 20 proc. socialinių pedagogų. 87 proc. socialinių pedagogų kasdien sprendžia problemas, susijusias su rizikos grupių vaikų

užimtumu po pamokų, vasaros atostogų metu. Įvertinant vaikų socialinės-pedagoginės pagalbos poreikius, socialiniam pedagogui nepakankamai padeda kiti mokyklos mokytojai, administracija, todėl dalies vaikų poreikiai lieka be reikiamo dėmesio. Nors, anot, J.Jonynienės ir R. Kern (2012) gerinant tėvystės įgūdžius, labai svarbi yra ir pačių tėvų motyvacija naujoms žinioms ar įgūdžiams. Net 84 proc. socialinių pedagogų esant reikalui lankosi rizikos grupės vaikų šeimose, o kartais net reguliariai kartą per savaitę ar per mėnesį. Kelionės išlaidų paprastai niekas nepadengia (Čiužas, Leliūgienė, 2011).

Išryškėjo pačių mokinių nenoras, kad socialinis pedagogas kištųsi į jų problemas. Kai mokiniai lieka abejingi sau ir savo problemoms, tai gali pasireikšti atgrasyviu elgesiu ir pan. Visa tai gali labai apsunkinti socialinių pedagogų darbą. Išskiriamas ir tėvų abejingumas vaikų problemoms – tai ypač pasireiškia asocialiose šeimose, kai pastarieji nenoriai bendradarbiauja su mokykla, todėl išspręsti problemas yra labai sunku. Galiausiai respondentai išryškino ir pačios mokyklos abejingumą, kai dalis pedagogų nusigręžia nuo socialinių-educacinių problemų arba tikisi, kad jos išsprendės savaime, trūkstant bendradarbiavimo, vienas socialinis pedagogas nepajėgus tinkamai atlikti jam deleguotas pareigas (Čiužas, Leliūgienė, 2011). Kita vertus, V. Čepukienės ir R.Pakrosnio (2011) tyrimas parodė, kad nepriklausomai nuo kliento lyties ar srities, kurioje jis nori pokyčių (jeigu nori), tam tikra konsultavimo technika – įsprendimus orientuota savirefleksija – padeda klientams pasiekti reikšmingų pokyčių gyvenime ir nuopelnus už pokyčius žmonės prisiima sau, o ne aplinkybėms ar kitiems asmenims. Be to, teigiami pokyčiai atsiranda ir kitose svarbiose gyvenimo srityse. Tačiau veiksmingas yra ne stebėjimas pats savaime, bet kryptingas ir struktūruotas stebėjimas bei savo patirties reflektavimas.

Socialinio pedagogo veiklos sfera labai plati, todėl svarbu, kad jis nuolat keltų savo profesinę kvalifikaciją, tobulėtų – pastebi I. Leliūgienė (2002). Autorės teigimu, socialinio pedagogo darbo tobulinimas suprantamas kaip efektyvių darbo metodų ir priemonių, išteklių, socialinio – pedagoginio tyrimo ir darbo technologijų panaudojimas.

Socialinio pedagogo darbą dažniausiai renkasi moterys. Toks pasirinkimas greičiausiai sąlygojamas lyčių skirtumų. Moterys praktiškesnės ir rūpestingesnės (Curtner-Smith, 2001), empatiškesnės, gebančios suprasti kitų žmonių jausmus (Мельникова, 2003). Moteriškas vaidmuo suprantamas kaip ryšių mezgimas ir palaikymas, todėl moterys dažniausiai studijuoja socialines paslaugas, humanitarinius mokslus, mokytojų rengimą ir pedagogiką, o vyrų tradicinis interpretacinis vaidmuo juos orientuoja į tikslą ir laimėjimus, taigi ir vyravimą, nepriklausomybę, racionalumą (Žukauskienė, Šakalytė, 2003).

Kaimo bendruomenės socialinis pedagogas – tai savo bendruomenės narių pagalbininkas, patarėjas, gynėjas ir atrama, vaikų ir suaugusiųjų visuomenei naudingos veiklos organizatorius.

Jis savo elgesiu, gyvenimo būdu, santykiu su žmonėmis, savo profesija, aukštomis dorovės nuostatomis įgyja gyventojų pagarbą. Kaimo bendruomenės socialinis pedagogas turėtų būti vietos gyventojas, gerai žinantis tos bendruomenės žmones, kaimo tradicijas, jo praeitį ir dabartį. Jis turėtų būti iniciatyvus, kūrybingas, atviras, mokantis individualiai priėti prie žmonių, sudominti juos įdomia naudinga veikla, lavinti jų gabumus. Bendruomenės socialiniai pedagogai padeda jaunimui patenkinti intelektualinio, kultūrinio, dorovinio, fizinio vystymosi poreikius, organizuojant kultūrinį laisvalaikį, darbinį užimtumą, renkantis profesiją, gyvenimo karjerą ir kryptį, įsidarbinant, pasiruošiant šeimyniniam gyvenimui, išbristi iš kritinių situacijų, atsisakant žalingų įpročių, konsultuoja socialiniais – teisiniais klausimais, padeda vystant jaunimo verslą (Gorijanova, 2000, Leliūgienė, 2003).

Daugelis autorių teigia, kad kaimo bendruomenėje socialinis pedagogas gali atlikti daugybę funkcijų. Kaimo socialiniai pedagogai teikia pagalbą bei paramą ir kitoms gyventojų grupėms: jaunoms šeimoms, harmonizuojant tarpusavio santykius, tvarkant buitį, įgyjant vaikų auginimo ir auklėjimo žinių, atsikratant žalingų įpročių, įsidarbinant, palankiomis jaunai šeimai sąlygomis, tarpininkauja sprendžiant gyvenamojo būsto problemas; daugiavaikėms šeimoms, įveikiant materialinius sunkumus, organizuojant laisvalaikį, vaikų vasaros poilsį, sprendžiant vaikų auklėjimo problemas, saugant šeimos narių sveikatą, organizuojant tėvams antraeilį darbą; neįgaliesiems, padedant nugalėti socialinės atskirties jausmą, vienatvę, atitrūkimą nuo gyvenimo, išspręsti medicininio ir buitinio aptarnavimo problemas, gaunant reikiamas lengvatas ir socialinę paramą, palaikant ryšį su valstybinėmis socialinės apsaugos institucijomis. Padeda organizuojant tarnybos "socialinė pagalba namuose" veiklą, sukuriant darbo vietas neįgaliesiems, organizuojant namudinį darbą, surandant specialius paramos fondus; bėgliams ir migrantams, socialiai ir psichologiškai adaptuojantis prie "svetimos kultūros", mokantis kalbos, prisitaikant prie ekonominių, socialinių, kultūrinių gyvenimo sąlygų, tvarkant buitį, įsidarbinant, auginant ir auklėjant vaikus (Gorijanova, 2000, Leliūgienė, 2003).

Socialinių pedagogų etatai steigiami apskričių, savivaldybių padaliniuose, švietimo ir kitose socialinėse įstaigose (įvairaus tipo bendrojo lavinimo mokyklose, profesinėse mokyklose, vaikų globos, specialiosiose vaikų globos, ikimokyklinėse įstaigose ir kt.). Socialiniai pedagogai gali dirbti rajonų, miestų švietimo skyriuose, pedagoginėse-psichologinėse, vaikų teisių apsaugos tarnybose, šeimos paramos, reabilitacijos ir specializuotuose centruose, ligoninėse, kalėjimuose, kitose švietimo ir socialinėse įstaigose. Tačiau bendruomenėse, net ir oficialiai įsteigtose, socialinio pedagogo etatas nusteigiamas. Socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje būtų lengviau pasiekiamas, nes būtų fiziškai arčiau, taip pat geriau pažintų vaiko šeimą, jos problemas.

Mokslininkai S.M. Knoel ir Sh.R. Crow (2013) atliko tyrimą kaimo bendruomenėje JAV. Jie pastebėjo, kad vaikai, augantys skurde, linkę pasižymėti silpnesniais baziniais ryšiais su tėvais ir stokoja pasitikėjimo suaugusiaisiais apskritai. Todėl šie vaikai gali neturėti emocinių ir psichologinių pagrindų, kurie leistų natūraliai suformuoti stiprius ryšius su mokytojais. Todėl šie tyrėjai rekomenduoja teikti intensyvios mentorystės paslaugas mokiniams, gyvenantiems skurde, sudaryti jiems sąlygas daugiau bendrauti su suaugusiaisiais, kad stiprėtų teigiami ryšiai mokykloje ir už jos ribų. Kitaip tariant, stiprinti socialinius įgūdžius.

Kaip jau minėta anksčiau, skurdas – viena aktualiausių problemų kaimuose. Tarp nedarbo, skurdo ir nusikalstamumo yra glaudus koreliacinis ryšys. Vis dėl to nedarbas – pradinis veiksnys, suteikiantis postūmį kitiems negatyviems reiškiniams. Apžvelgus kaimo gyventojų socialinės raidos problemas, pastebima, kad nemažos dalies kaimo gyventojų pajamos neužtikrina pragyvenimo minimumo. Kaime daugėja senų žmonių, mažėja vaikų. Taip pat daugėja našlaičių, asocialių šeimų vaikų, kuriems reikalinga valstybės globa ir didesnė parama. Nedarbas, skurdas, nusikalstamumas bei kiti socialiniai – ekonominiai reiškiniai liudija Lietuvos kaime susiklosčiusią sudėtingą situaciją. Gyvenimo lygis čia žemesnis nei mieste, ir tas skirtumas nuolatos auga (Karpavišienė, Brazienė, 2004; Kšivickienė, 2006).

M. Urmonienė, 2002 metais atliko sociologinį tyrimą (Urmonienė, 2004), apklaususi 318 apskričių administracijos, rajono/miesto ir nevyriausybinų organizacijų darbuotojai, teikiantys socialines paslaugas jaunimui. Pastebėjo, jog, respondentų nuomone, pagrindinės jaunimo problemos yra nedarbas, skurdas, piktnaudžiavimas alkoholiu bei narkotikais, konfliktai šeimoje. Lietuvoje kaime yra labai aktuali alkoholio vartojimo problema, JAV atliktuose tyrimuose be alkoholio, pasimatė ir narkotinių medžiagų vartojimas, ypač asmenims, turintiems asmenybės sutrikimų (Chivez, Dinsmore, Hof, 2010). Šiuo metu jaunimui pagalbą bendruomenėje dažniausiai suteikia pedagogai, socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai ir psichologai. Dažniausiai suteikiama pagalba – individualus konsultavimas, materialinė parama, pagalba įsidarbinant ar įgyjant profesiją (Urmonienė, 2004). Tačiau respondentai pažymėjo, jog vien specialistų darbo ir idėjų nepakanka, svarbus ir paties jaunimo dalyvavimas, diskutavimas, idėjų ir problemų sprendimų siūlymas. Taip pat daugiau negu pusė respondentų teigė, kad pagrindinė problema, su kuria specialistai susiduria – paties jaunimo abejingumas ir motyvacijos gauti pagalbos stoka.

Pasak M. Gorjanovos (2000), (Leliūgienė, 2003), kaimo bendruomenės socialiniu pedagogu, trūkstant kvalifikuoto specialisto, gali būti bet kurios profesijos žmogus, mėgstantis dirbti su žmonėmis, turintis gyvenimiškąją ir profesinę patirtį, atitinkamas asmenines savybes, turintis autoritetą ir gerbiamas kaimo gyventojų, turintis įgūdžių organizuoti visuomenei naudingą veiklą vienoje, kurioje nors srityje (meninę kūrybą, sportinę veiklą, turizmą,

kraštotyra) ir įgijęs atitinkamą išsilavinimą. Jo veiklos tikslas – padėti savo mikrosociumo žmonėms pagerinti gyvenimo kokybę ir socialinių – ekonominių krizių sunkumus. Kaimo bendruomenės socialiniai pedagogai pagyvenusiems žmonėms padeda įveikti vienatvę, bendravimo stygių, amžiaus negalias, susidoroti su artimųjų nedėmesingumu, nugalėti bejėgiškumą, socialinio nereikalingumo jausmą. Jie padeda užpildyti dokumentus socialinėms lengvatoms, pašalpoms, materialinei pagalbai ūkinės veiklos vystymui gauti, padeda išpildant jų asmeninius prašymus. Jie moko pagyvenusius žmones įvairių savipagalbos būdų, mokėjimo sugyventi su kitais žmonėmis, gauti maksimalią naudą iš jiems teikiamų socialinių paslaugų.

Remiantis M. Gorjanovos (2000) nuostatomis, svarbi socialinio pedagogo, dirbančio su šeima veiklos sritis yra darbo metodai, kurių pagalba sprendžiamos su klientų sveikata, jos stiprinimu susijusios problemos. Tarp šeimos socialinio pedagogo pareigų, anot autorės, yra profilaktinės priemonės, padedančios išsaugoti, sustiprinti ir gerinti sveikatą, ypač vaikų. Šį darbą socialinis pedagogas atlieka kartu su medicinos darbuotoju. Edukacinės veiklos proceso metu jis aiškina tėvams, kad nesuderintas ir nekokybiškas maistas, fizinio aktyvumo trūkumas, rūkymas, piktnaudžiavimas alkoholiu, oro, vandens, dirvožemio užteršimas pavojingomis žmogaus organizmui medžiagomis, kenksmingos darbo sąlygos, psichiniai ir emociniai krūviai bei stresai - visi šie ir kiti neigiami reiškiniai kenkia sveikatai. Socialinis pedagogas pataria, kaip saugoti sveikatą. Esant būtinybei, socialiniai pedagogai tarpininkauja dėl materialinės pagalbos šeimai, moksleivių nemokamo ar lengvatinio maitinimo mokykloje skyrimo ir t.t (Leliūgienė, 2003).

Nemažą reikšmę socialinio pedagogo veikloje, remiantis M. Gorjanova (2000), užima vaikų ir tėvų kultūrinių poreikių tenkinimas. Organizuodamas moksleivių popamokinę veiklą, socialinis pedagogas bendradarbiauja su kultūros darbuotojais, papildomo ugdymo pedagogais. Jis siekia įtraukti vaikus, ypač iš probleminių šeimų į mokyklos, kaimo klubo, bibliotekos bazėje dirbančių būrelių, klubų, sekcijų veiklą. Remiantis užsienio šalių patirtimi (Higham, 2001), socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje galėtų atlikti „Asmeninio patarėjo“ vaidmenį. Vakarų Europos šalyse bendruomenės socialinis pedagogas konsultuoja individualiai, skaito paskaitas, veda diskusijas bei psicho-terapines grupes, organizuoja šventes, ekskursijas, kultūrinius, sporto renginius, rengia intervencines ir edukacines programas. Taip pat bendruomenės narius moko socialinių įgūdžių, todėl, kad paramos gavėjai išmokytų patys prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą, spręsti savarankiškai savo problemas.

Socialinė – edukacinė praktika rodo, kad socialiniai pedagogai bendradarbiauja teikiant įvairias socialines paslaugas šeimai. Šeimos socialiniai pedagogai yra jungiančioji grandis ne tik tarp šeimos ir mokyklos, bet ir tarp šeimos ir kaimo administracijos. Darbo praktikoje yra pavyzdžių, kai į socialinio pedagogo pareigas įeina kaimo tėvų komiteto veiklos organizavimas

ir vadovavimas jam, pedagoginės pagalbos šeimai darbo organizavimas, darbas, įtraukiant tėvus į mokyklos visuomeninį gyvenimą, įvairiapusė pedagoginė pagalba šeimai (paskaitos, konsultavimas auklėjimo klausimais, nuolat veikiančios atviro tipo mokyklos, susitikimai šeimos rate, tėvų konferencijos, kuriose dalijamasi šeimyninio ugdymo patirtimi).

Socialinis pedagogas, pasak M. Gorjanovos (2000), yra sujungianti grandis, apimanti šeimą, mokyklą ir bendruomenę. Tyrinėdamas vaikus ir juos supančią aplinką, socialinis pedagogas renka informaciją, susijusią su moksleivių poreikiais, padeda pašalinti priežastis, turinčias neigiamos įtakos jų lankomumui ir pažangumui. Jis organizuoja tarp pamokų sveikatingumo priemones (psichoterapija, pasivaikščiojimai lauke, fizioterapija ir kt.), jis kontroliuoja vaikų maitinimo kokybę, moksleivių, atskirų mokymosi dalykų konsultantų darbą. Esant būtinybei, šeimos socialinis pedagogas tarpininkauja dėl vieno ar abiejų tėvų tėvystės teisių atėmimo (Leliūgienė, 2003).

Gorjanova pateikia didelį sąrašą darbų, kuo tikrai galėtų užsiimti bendruomenės socialinis pedagogas: šeimos planavimo klausimai, šeimyninių santykių stiprinimas, auklėjimas, ugdymas, švietimas, socialinė vaikų apsauga, jų sveikatos stiprinimas, vaikų priežiūros organizavimas, namų ūkio vedimo mokymas, šeimos laisvalaikio organizavimas, tėvų švietimas ir kultūrinio lygio kėlimas; pagalba įveikiant šeimynines krizes, globos organizavimas, įvaikinimas, rūpinimasis vaikais su fizine ir psichine negalia; įsikišimas žiauraus elgesio su vaikais, fizinio ar psichinio smurto atvejais; darbas su nedarniomis šeimomis; pagalba krizių ištiktoms šeimoms (skrybės, auklėjimas nepilnose šeimose, pakartotina santuoka, nepageidaujamas vaikas, smurtas šeimoje, skurdas, nedarbas, tėvų nesugebėjimas auklėti vaikus, girtavimas, narkomanija, prostitucija, šeimos reketavimas, prievartinis šeimos gyvenamojo būsto pardavimas dėl skolų, gaisras ir kt.); pagalba šeimoms, turinčioms sveikatos problemų, pastebėjus tarp kartų nesutarimus ar tarpreliginių problemų. (Gorjanova, 2000, Leliūgienė, 2003).

Galima būtų manyti, kad vaiko ir jaunuolio ugdymo funkcijas galėtų atlikti mokykla. Nes kaimo mokykla pasižymi daugybe privalumų: mažos klasės, sava, aplinka, pažįstami, artimi žmonės, mokytojas pažįsta vaikus, gali skirti daug individualaus dėmesio, glaudesni mokyklos ir bendruomenės ryšiai (Laizane, 2012) Tuo labiau, kad kaime mokykla paprastai būna vienintelis arba vienas iš nedaugelio ugdymo centrų (Katane, 2006). Todėl mokykla kaime yra labiau gerbiama įstaiga negu mieste, taip pat labiau orientuota į žmogų, mažesnio „verslininko“ požiūrio. Tačiau didelė problema yra ta, kad kaimo mokyklų bendruomenė nemato savęs kaip lyderių (Chalker, 1999).

D. Senikas (2008) savo moksliniame darbe analizavo šeimos pedagogo poreikį Lietuvoje. Tai, kokias funkcijas atlieka šeimos pedagogas (socialinis ugdymas ir pagalba, tame tarpe

psichologinė-pedagoginė, šeimoms, auginančioms vaikus), Lietuvos kaimo bendruomenėse galėtų atlikti socialinis pedagogas. Vyresni (45 m. ir daugiau) bei aukštąjį išsilavinimo lygį turintys respondentai dažniau nurodė šeimos pedagogų poreikį. Išryškėjo, kad labiausiai reikia šeimos pedagogikos specialistų galinčių savarankiškai dirbti šeimoje auginančioje neįgalų vaiką. Respondentų nuomone, būtų tikslingiau rengti šeimos pedagogikos specialistus ne tik darbui šeimoje, bet ir galinčius dirbti globos bei specialiosiose globos įstaigose. Taip pat moterys reikšmingiau vertino vaiką ugdančios aplinkos svarbą.

Socialinis pedagogas jaunimui galėtų būti ir profesiniu patarėju, konsultantu (Žadeikaitė, Railienė, 2009). Mokiniai vertina ir veiksmingiausiomis laiko praktines karjeros ugdymo formas: vizitus į įmones ir mokymo įstaigas, ekskursijas, susitikimus su įvairių profesijų atstovais, įvairius testus (Lincevičienė, 2012). Vaikų sudominimas viena ar kita žinių sritimi, kūrybinių galių ugdymas yra vienas iš socialinio pedagogo uždavinių. Ne pamokų laiku jis siekia įtraukti moksleivius į naudingą kūrybinę veiklą, atitinkančią moksleivių interesus ir poreikius, taip pat gali organizuoti lektorių kursus, tokiais aktualiais klausymais, kaip sveikas gyvenimo būdas, vaiko teisės ir kt. Toks socialinis pedagogas – tai draugas, patarėjas, aktyvus mokymosi proceso organizatorius, kartu su tėvais ir mokytojais jis padeda vaikams suvokti nepertraukiamo mokymosi per visą gyvenimą svarbą (Gorjanova, 2000, Leliūgienė, 2003).

Tyrimai rodo, kad miesto, rajono ar apskrities centre ir kaime dirbantys socialiniai pedagogai skirtingai vertina, nevienodu dažniu atlieka kai kurias funkcijas, skirtingai bendradarbiauja su socialiniais partneriais, pasitelkia skirtingus partnerius problemų sprendimui ir t.t. Kaimo mokyklose dirbantys socialiniai pedagogai yra prasčiau aprūpinti, dėl reikiamų specialistų, socialinių institucijų trūkumo, didesnio atstumo iki jų dažniau kilusias problemas sprendžia vieni, rečiau vykdo daugelį funkcijų. Bendradarbiavimą su gydytojais, psichologais, pedagogais, policija, nepilnamečių reikalų inspektorais ir kt. svarbiu arba labai svarbiu dažniau laiko miesto socialiniai pedagogai, negu kaimo. Kaimo mokyklų socialiniams pedagogams kur kas svarbesnis atrodo bendradarbiavimas su seniūnijos socialiniu darbuotoju (Palekauskaitė, 2004).

Įvairias mokinių problemas tiek kaimo, tiek rajono ar apskrities centro, tiek didžiųjų miestų mokyklų socialiniai pedagogai sprendžia pasitelkdami pedagogus, tėvus, mokinių bendruomenę. Tačiau kaimo mokyklose dirbantys socialiniai pedagogai rečiau nei didžiųjų miestų, rajonų ar apskričių centrų mokyklų socialiniai pedagogai šiai problemai spręsti pasitelkia visuomenines organizacijas. Tai gali įtakoti tokių organizacijų nebuvimas arba tolimas atstumas iki jų. Popamokinį užimtumą organizuoja, mokinių grupes konsultuoja dažniau didžiųjų miestų mokyklų socialinių pedagogai, o šviečiamąją veiklą tėvams (globėjams) dažniau organizuoja daugiau kaimo socialiniai pedagogai (Palekauskaitė, 2004).

Capperr (1993) tyrimu pagrindė mokyklos ir bendruomenės tarpusavio sąveikos ir bendradarbiavimo svarbą. Taip pat nurodo, jog bendruomenės dalyvavimas gali kurti ir formuoti efektyvią ugdymo aplinką. Atliekami tyrimai, kurie yra susiję su mokytojo novatoriškos lyderystės vaidmeniu mažose kaimo mokyklų bendruomenėse (Koulouris, Sotiriou, 2011). Tyrimai analizuoja iniciatyvas, gaunamas iš Europos ir nacionalinių mokslinių tyrimų projektų, siekiant palengvinti atokiose kaimo bendruomenių ir mokyklų izoliaciją, siūlančias mokytojams nuotolinius mokymus, pagalbą ir šiuolaikinių technologijų panaudojimą.

Su panašiomis problemomis susiduria ir Latvija (Katane, 2006) – spartėjantys globalizacijos procesai daro įtaką Latvijos kaimo mokykloms, deja mokyklų konkurencija. Švietimo organizacijų santykiai vis dažniau yra grindžiami laisvosios rinkos principais. Mažėjantis moksleivių skaičius kelia grėsmę kaimo mokyklų išlikimui. Tai neigiamai veikia kaimo mokyklas. Kad išliktų ir išsaugotų savo aplinką, mokyklos keičia savo vizijas ir ugdymo koncepcijas (siekia tapti ekologinėmis, labiau į žmogų orientuotomis mokyklomis), stengiasi praplėsti savo veiklos ribas, t. y. pradeda įgyvendinti ikimokyklinio ugdymo, formalaus ir neformalaus suaugusiųjų ugdymo, šeimų švietimo programas. Taip pat keičiasi mokyklų požiūris į santykius su išorine aplinka: plečiasi mokyklų bendradarbiavimas su partneriais švietimo ir kultūros srityse, atsirado bendradarbiaujančių mokyklų tinklas. Netgi kaimo mokyklų valdymo sistemą tyrėja siūlo padaryti kuo demokratiškesnę, taip įtraukiant į veiklą kuo platesnį ratą ir daugiau žmonių.

Tyrimai kaimyninėje Lenkijoje (Warzywoda-Kruszynska, W., Grotowska-Leder, J. 2006) rodo, kad skurdžiai gyvenantys asmenys, negaudami valstybės paramos, jos ieško neformaliai savo artimiausioje aplinkoje. Tyrimai rodo, kad dirbant su skurdą patiriančiais vaikais, ir juos konsultuojant individualiai, svarbiausia yra tokio darbo patirtis – praktinio darbo šioje srityje metai ir kasdieniame darbe skurdo problemai skiriamas laikas. Nors keliant kvalifikaciją svarbūs kursai, nagrinėjantys skurdo kilmę ir kultūrinius skirtumus, labai svarbi yra praktinė patirtis (Wille, McFarland, Archwamety, 2009).

Dokumentuose, apibrėžiančiuose socialinio pedagogo funkcijas ir joms vykdyti būtinas kompetencijas, karjeros planavimo gebėjimų ugdymo bei profesinio informavimo ir konsultavimo funkcijos konkrečiai neįvardijamos. Tačiau kai kurie autoriai (Žadeikaitė, Kviskienė, 2009) daro prielaidą, kad asmens karjeros planavimo gebėjimų ugdymas, profesinių galimybių atskleidimas bei tobulėjimas šioje srityje yra jo socializacijos sudedamoji dalis. Todėl siūloma socialiniam pedagogui dirbti su ilgalaikiais bedarbiais, padėti grįžti į darbo rinką bei vykdyti profesinį orientavimą vyresnių klasių mokiniams.

V. Gudžinskienė ir N. Kašėtienė (2009) analizavo socialinių paslaugų teikimo kaimiškose seniūnijose tobulinimo aktualijas (Merkinės seniūnijos atvejis). Autorės priėjo prie

išvados, kad kaimo bendruomenių viena iš aktualiausių problemų – nepakankamas gyventojų lūkesčių ir poreikių aiškumas: klientai tikisi, kad patys seniūnijų socialiniai darbuotojai turėtų išspręsti jų problemas, tačiau patys aiškiai nežino, kaip tai turėtų būti padaryta.

Kita dažna problema – potencialių socialinio pedagogo pagalbos gavėjų nežinojimas arba per siauras socialinio pedagogo veiklos supratimas. Leščinska (2011) savo tyrime siekė išsiaiškinti respondentų suvokimą apie socialinio pedagogo veiklą bendrojo lavinimo mokykloje. Išryškėjo, kad dauguma respondentų mano, kad socialinis pedagogas padeda spręsti mokinių problemas, konsultuoja mokinius, vykdo prevencinį darbą mokykloje, bendradarbiauja su įvairiomis institucijomis, respondentai žino, kad socialinis pedagogas tai mokinių advokatas, konsultantas, pagalbos teikėjas vaikams, paaugliams, jų šeimoms, ginantis jų teises bei primenantis pareigas. Tačiau respondentai pasirodė mažai informuoti apie tokias socialinio pedagogo veiklos kryptis kaip: laisvalaikio organizavimas, bendradarbiavimas su vietos bendruomene, šviečiamosios veiklos tėvams organizavimas, mokinių atstovavimas švietimo, globos ir teisėsaugos institucijose.

Dauguma mokinių ir jų tėvų manė, kad socialinis pedagogas bendradarbiauja su policija, pedagogine – psichologine tarnyba, bei vaiko teisių apsaugos tarnyba. Tik trečdalis pažymėjo kitas galimas socialinio pedagogo bendradarbiavimo institucijas. Respondentų manymu, socialinis pedagogas bendrojo lavinimo mokykloje dažniausiai vykdo konsultacinę, prevencinę, šviečiamąją funkcijas. Mažiau negu pusė apklaustųjų mokinių ir dar mažiau tėvų galvojo, kad socialinis pedagogas vietos bendruomenėje organizuoja kultūrinius renginius, rengia ir įgyvendina projektus, aplinkos tvarkymo talkas, atstovauja vietos bendruomenės interesams, rūpinasi jaunimo laisvalaikio užimtumu, organizuoja mokymus vietos bendruomenės nariams ar organizuoja sporto renginius. Buvo padaryta išvada, jog bendruomenės nariams trūksta žinių apie socialinio pedagogo veiklą vietos bendruomenėje. Todėl visos socialinio pedagogo veiklos vietos bendruomenėje turi būti viešos. Socialinis pedagogas turėtų skirti daugiau dėmesio suteikiant informaciją ne tik individualių pokalbių metu, bet ir organizuoti daugiau šviečiamojo pobūdžio renginių. Dauguma apklaustųjų sutiko, kad mokyklos ir vietos bendruomenės bendradarbiavimas nepakankamas. Kaip priežastis dauguma nurodė nepakankamą bendruomenės narių domėjimąsi mokyklos reikalais ir žinių bei įgūdžių dalyvauti bendroje veikloje stoką. Visgi, socialinio pedagogo veikla skatinant mokyklos ir vietos bendruomenės bendradarbiavimą yra reikšminga, nes tokiu būdu sudaromos palankios sąlygos vaikų pozityviai socializacijai (Leščinska, 2011).

Kaimo mokyklose dirbantys socialiniai pedagogai yra blogiau aprūpinti darbo vieta – mažesnis procentas šios grupės respondentų turi atskirą kabinetą ar dalijasi kabinetu su kitu specialistu. Dar daugiau kaimo mokyklų socialinių pedagogų dirba mokytojų kambaryje ar

bibliotekoje, visiškai neturi nuolatinės darbo vietos. Mažiau kaimo mokyklų socialinių pedagogų turi galimybę naudotis atskiru kompiuteriu. Mokyklos taisyklių laužymo problemą kaimo mokyklų socialiniai pedagogai linkę mažiau spręsti su kitais pedagogais ar mokinių tėvais, nei miestų mokyklų socialiniai pedagogai. Beveik pusė kaimo socialinių pedagogų problemas iškilusias sprendžia vieni, neturi komandos, galimybių bendradarbiauti su psichologu ar kitais specialistais (Palekauskaitė, 2004).

Taip pat labai aktuali problema – pačių kaimo gyventojų neįsitraukimas į bendruomenės veiklą. Kaimo bendruomenės narių aktyvumo tyrimas (Jatulienė, 2010) parodė didelį kaimo gyventojų pasyvumą. Dauguma apklaustų kaimo gyventojų (36 proc.) nedalyvauja bendruomeninėje veikloje ir net nesiruošia to daryti, o 21 proc. teigia norintys, bet neturintys galimybių. Tai leidžia manyti, kad tokia dalis respondentų, t. y. kaimo gyventojų, kurie yra pasyvūs ir labai nusistatę prieš bet kokią veiklą ir ko gero netiki, kad galima drauge visiems nuveikti daugybę darbų ir išspręsti įvairių problemų. 10 proc. apklaustųjų teigė norėtų, bet kažkodėl dar lieka nuošalyje ir nedalyvauja veikloje. Su tokiais žmonėmis reikėtų padirbėti individualiai, galbūt tai galėtų pakeisti jų nusistatymą ir pritraukti prie bendruomeninės veiklos. Galbūt tokie asmenys nori, kad būtų pakviesti asmeniškai, o ne bendru kvietimu ar skelbimine informacija. Paklausti apie mokymų, seminarų poreikį, 33 proc. kaimo bendruomenės narių nurodė, kad nenori jokių mokymų, neturi tokio poreikio. Tai rodo, kad kaimo bendruomenė tikrai nėra labai veikli, aktyvi bendruomenė, nesiekia tobulėti. Abejingumas pastebimas ir vyresnių žmonių tarpe. Tiek dėl jų su amžiumi besikeičiančių kognityvinių funkcijų, tiek dėl to, kad jie sunkiau priima naujoves (o socialinė pedagogika yra nauja mokslo šaka) (Žukauskienė, 2003).

Apibendrintai galima teigti, kad kaimo bendruomenėje socialinio pedagogo vaidmuo būtų ne tik labai svarbus, bet dar ir kiek kitoks, negu didmiesčių įstaigose. Gyventojų mažesnis skaičius, glaudesnis jų bendravimas, todėl ir pats socialinis pedagogas būtų labiau „matomas“, iš jo būtų neformaliai reikalaujama būti geru pavyzdžiu kitiems, autoritetu. Taip pat jo funkcijos, klientai ir veikla apimtų platesnį mastą, ne vien tik bendravimo problemų turintys vaikai. Kita vertus, socialinis pedagogas kaime dažniau negu mieste susidurtų su gyventojų abejingumu, neįsitraukimu, polinkiu būti paslaugų vartotojais, o ne davėjais ir iniciatoriais, todėl gali apimti ir beviltiškumo jausmas.

2 skyrius. SOCIALINIO PEDAGOGO VEIKLOS PLĖTOJIMO GALIMYBIŲ LIETUVOS KAIMO BENDRUOMENĖJE EMPIRINIS TYRIMAS

2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Išanalizavus mokslinę literatūrą socialinio pedagogo veiklos plėtojimo galimybių kaimo bendruomenėse tema buvo suformuluotas **empirinio tyrimo tikslas** – nustatyti kaimo bendruomenės narių ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūrį į socialinio pedagogo reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse ir jo veiklos galimybes.

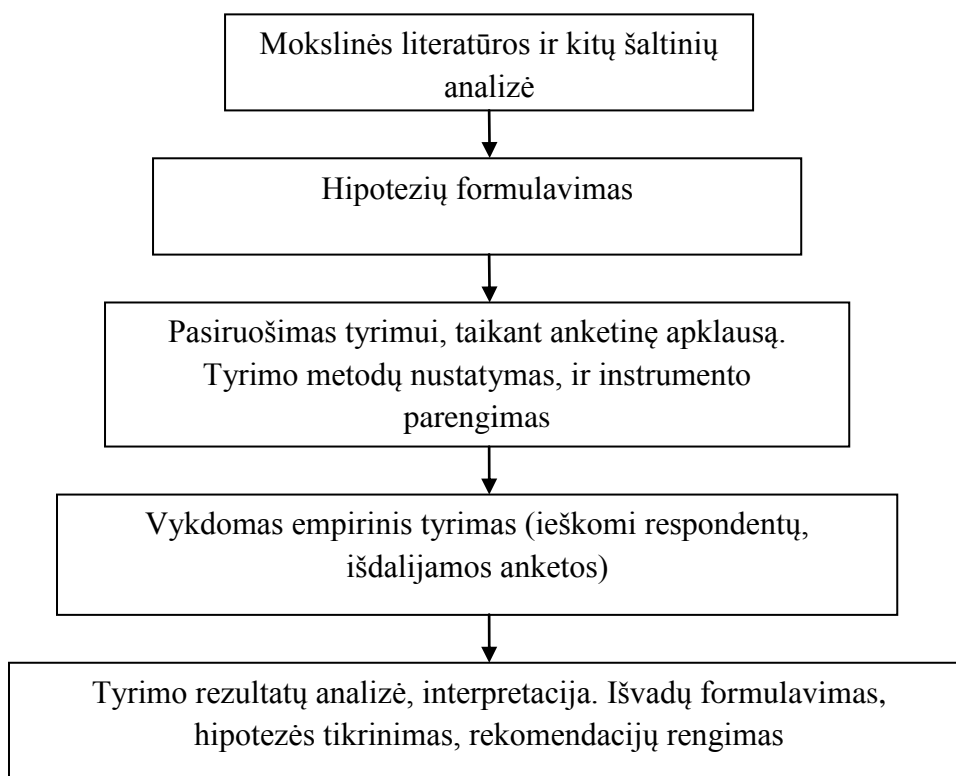
Empirinėje darbo dalyje keliami tokie **uždaviniai**:

1. Nustatyti ir palyginti kaimo bendruomenės narių ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūrį į socialinio pedagogo darbo reikalingumą, Lietuvos kaimo bendruomenėse;
2. Nustatyti amžiaus, lyties, išsilavinimo, patirtų socialinių problemų, sąsajas su požiūriu į socialinio pedagogo reikalingumą kaimo bendruomenėse;
3. Išsiaiškinti ir palygti kaimo bendruomenės narių ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūrį į socialinio pedagogo veiklos naudingumą (naudingiausios veiklos formos, funkcijos, veiklos kryptys, socialinės problemos, kurias galėtų išspręsti socialinis pedagogas, tikslinės pagalbos grupės) kaimo bendruomenėse.
4. Nustatyti kaimo bendruomenės narių ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūrį į asmenines savybes, kuriomis turėtų pasižymėti socialinis pedagogas, dirbantis kaimo bendruomenėje;
5. Išsiaiškinti ir palyginti kaimo bendruomenės narių ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūrį į socialinio pedagogo bendradarbiavimo reikalingumą su kitomis kaimo bendruomenės institucijomis.

Prieš išdalinant anketas, respondentams trumpai buvo pristatyta: tyrimo tikslas (kam bus naudojami gauti duomenys), anketos pildymo instrukcija, paaiškinama, kad anketa yra anoniminė ir garantuojamas konfidencialumas. Tyrimas buvo atliekamas remiantis laisvanoriškumo principu, tai reiškia, jog apklausiamieji, sužinoję apie tyrimą, turėjo laisvą galimybę apsispręsti dėl dalyvavimo (jiems nebuvo daromas tiesioginis ar netiesioginis spaudimas). Be to, šis tyrimas buvo atliekamas remiantis lygiavertiškumo principu, t.y. stengtasi išlaikyti lygiavertį santykį tarp tyrimo dalyvių ir tyrimo vykdytojo. Anketinės apklausos metu

klausimai buvo suformuluoti taip, kad jie atskleistų tiriamųjų požiūrį į tyrimo objektą, o ne primestų tyrėjo požiūrį, ar klaidintų.

Tiriamieji atsakinėjo į klausimus namuose. Anketas jie turėjo grąžinti per dvi savaites. Kai kuriems respondentams anketą reikėjo padėti užpildyti dėl garbaus tiriamųjų amžiaus. Pirmame paveiksle pavaizduota bendroji tyrimo eiga.

1 pav. Bendroji tyrimo eiga

Gyventojams išdalinta 120 anketos kopijų, iš jų surinkta 93, specialistams - 50 anketos kopijų, sugrįžo - 37. Anketos išdalintos Kelmės rajono savivaldybės administracijos Kukečių ir Pakražančio seniūnijų teritorijose esančių Kukečių, Lupikų, Vijurkų, Grinių, Valpainių, Stulgių ir Žalpių bendruomenių nariams ir Kukečių, Lupikų, Vijurkų Grinių, Valpainių, Stulgių ir Žalpių seniūnaitijų gyventojams ir tų seniūnijų teritorijoje esančių įstaigų, institucijų bei organizacijų darbuotojams, t. y. specialistams: Kukečių ir Pakražančio seniūnijų darbuotojams, Lupikų ir Pakražančio kultūros centrų darbuotojams, Lupikų, Kukečių, Pakražančio, Stulgių ir Žalpių bibliotekų darbuotojams, Elvyravos pagrindinės mokyklos ir Pakražančio gimnazijos darbuotojams, Lupikų, Kukečių, Pakražančio, Valpainių, Stulgių ir Žalpių medicinos punktų darbuotojams.

Išanalizavus mokslinę literatūrą magistro darbo tema buvo pasirinktas kiekybinio tyrimo metodas – anketinė apklausa – kaip patogiausias, leidžiantis greičiau apklausti respondentus, o anonimiškumas – tikėtis tikslesnių duomenų. *Kiekybinio tyrimo instrumentas* – anketa. Anketoje pateikiami klausimai su atsakymų variantais ir siūloma pasirinkti tinkamą(-us)

atsakymą(-us) ar pačiam respondentui įrašyti savo atsakymą. Tam, kad būtų pasiektas tyrimo tikslas buvo sukurtos dvi anketos: viena anketa skirta apklausti specialistus, dirbančius kaimo bendruomenės institucijose (žr. 1 priedą), o kita anketa – kaimo bendruomenės nariams, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose (žr. 2 priedą). Anketos sukurtos remiantis analizuota mokslinė (pedagoginė, sociologinė, psichologinė) literatūra bei įstatymiais aktais.

Kaimo bendruomenės nariams skirtą anketą sudaro 14 klausimų. Keturi klausimai skirti demografiniams faktams išsiaiškinti (pvz.: „Jūsų lytis“, „Jūsų išsilavinimas“); likę 10 klausimų – diagnostinio pobūdžio: vienas klausimas – nustatyti patirtas socialines problemas (pvz.: finansinės (pinigų trūkumas) problemos, bedarbystė, smurtas šeimoje); vienas klausimas apie tai, ar yra tekę naudotis socialinio pedagogo paslaugomis; aštuoni klausimai – apie socialinio pedagogo reikalingumą („Jūsų nuomone, socialinis pedagogas būtų reikalingas kaimo bendruomenėje“), naudingumą (pvz.: „Įvertinkite socialinio pedagogo galimos veiklos naudingumą kaimo bendruomenėje“), veiklos kryptis (pvz.: „Kokias problemas padėtų spręsti socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje“), darbo formas, kaimo bendruomenėse Lietuvoje. Atsakant į klausimus buvo galima pasirinkti pateiktus atsakymų variantus (pvz.: „labai naudinga, šiek tiek naudinga, nei naudinga nei nenaudinga, nenaudinga“; „visiškai sutinku, nei sutinku nesutinku, nesutinku“). Atsakinėjant į vieną klausimą reikėjo išranguoti: „Įvertinkite socialinio pedagogo veiklos patrauklumą (Sunumeruokite veiklos formas nuo patraukliausios ir priimtinausios Jums iki mažiausiai priimtinos, 1 – patraukliausia, 9 – mažiausiai priimtina)“.

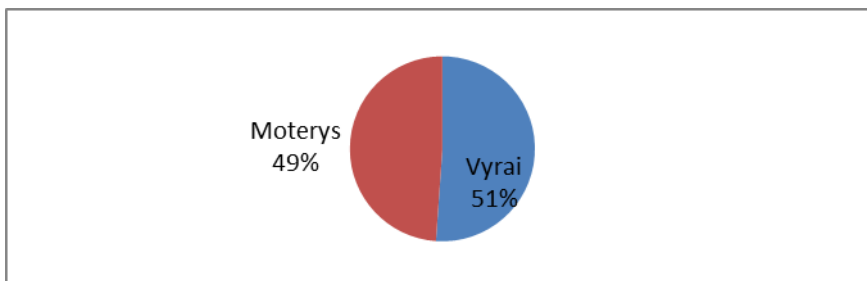
Specialistams, dirbantiems kaimo bendruomenės institucijose, skirtą anketą sudaro 16 klausimų. Nuo kaimo bendruomenės nariams skirtos anketos pastaroji skiriasi trimis klausimais: „Institucija, kurioje dirbu mielai bendradarbiautų su kaimo bendruomenės socialiniu pedagogu“; „Kokį vaidmenį socialinis pedagogas turėtų atlikti kaimo bendruomenėje (Sunumeruokite vaidmenį nuo svarbiausio iki mažiausiai svarbaus, 1 – svarbiausias, 9 – mažiausiai svarbus)“; „Įvertinkite socialinio pedagogo funkcijų kaimo bendruomenėje naudingumą“.

Anketose naudojamos šios savybių matavimo skalės:

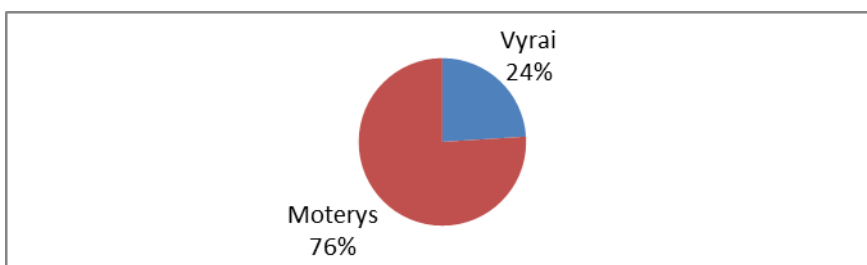
- Nominalioji skalė — demografiniai klausimai apie respondentų lytį, užimamas pareigas.
- Ranginė skalė — tiriamieji objektai išdėstyti mažėjančia tvarka (nuo patraukliausios ir priimtinausios Jums iki mažiausiai priimtinos, 1 – patraukliausia, 9 – mažiausiai priimtina).

Užkoduotų anketų duomenys buvo suvesti į kompiuterį ir, naudojant statistinio paketo socialiniams mokslams (SPSS) 16.0 – ają versiją, atlikta statistinė analizė. Atliekant statistinius skaičiavimus, tikrinant hipotezes naudotas reikšmingumo lygmuo α lygus 0,05. Grafikams kurti naudota Microsoft Word ir Microsoft Exel programa.

Tyrime dalyvavo 130 asmenų: 93 kaimo bendruomenių gyventojai ir 37 asmenys, dirbantys kaimo bendruomenių institucijose. Tiriamųjų amžius nuo 18 iki 89 metų. Pasiskirstymas pagal lytį tarp specialistų ir kaimo bendruomenės gyventojų:

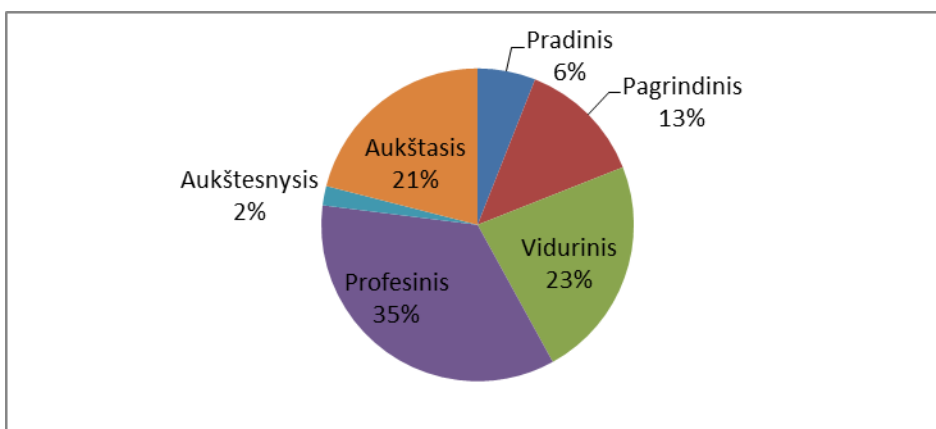
1 pav. Kaimo bendruomenės gyventojų pasiskirstymas pagal lytį

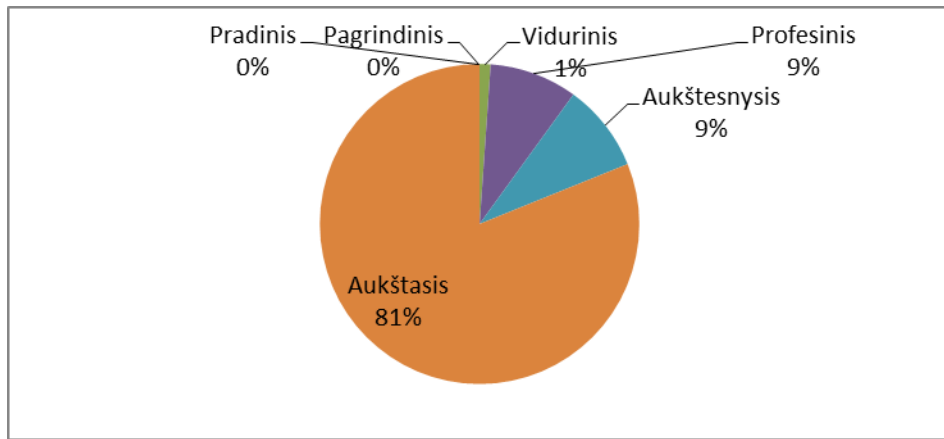
2 pav. Specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose pasiskirstymas pagal lytį

Kaip matome iš 1 ir 2 paveikslų, tarp kaimo bendruomenės gyventojų moterys ir vyrai pasiskirstę beveik per pusę, o tarp specialistų, daugiau buvo apklaustų moterų.

Apžvelkime kaip tiriamieji pasiskirstę pagal išsilavinimą tarp visų apklaustų respondentų:

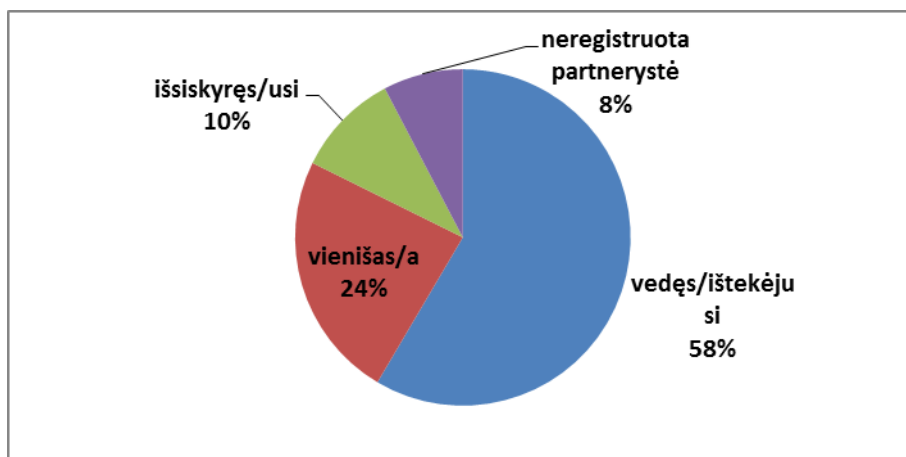
3 pav. Specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose pasiskirstymas pagal išsilavinimą

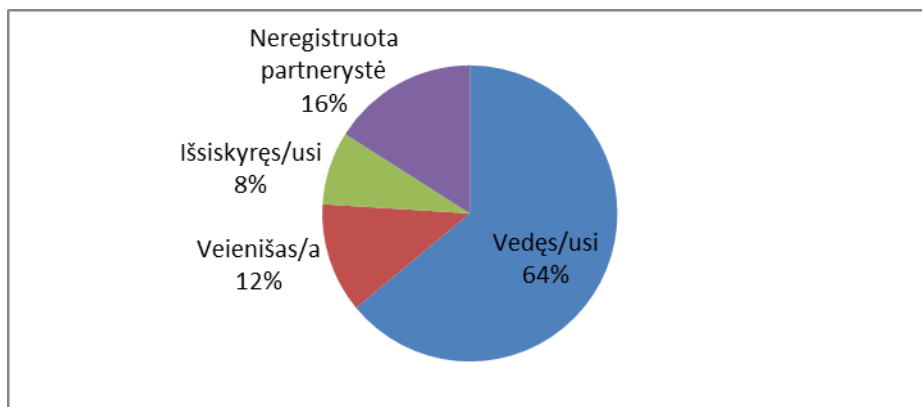
4 pav. Kaimo bendruomenės gyventojų pasiskirstymas pagal išsilavinimą

Kaip matome iš 3 ir 4 paveikslų, tarp specialistų beveik keturis kartus daugiau tiriamųjų, kurių išsilavinimas yra aukštasis. Tarp kaimo bendruomenės gyventojų yra daugiau įgijusių profesinį išsilavinimą, tarp specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose nėra asmenų įgijusių tik pradinį ar pagrindinį išsilavinimą.

Apžvelkime, kaip tiriamieji pasiskirstę pagal šeimyninę padėtį:

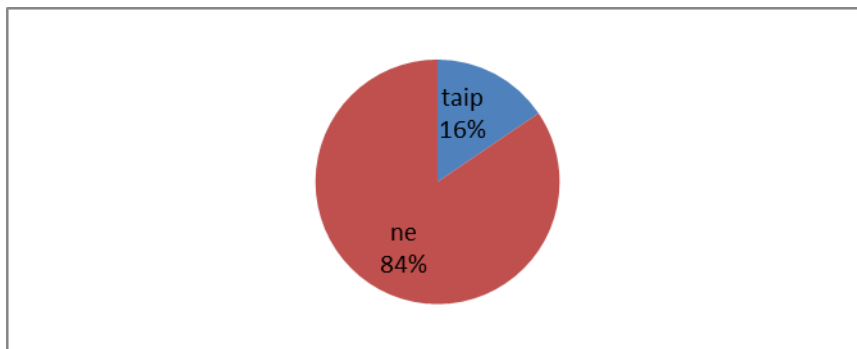
5 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį tarp kaimo bendruomenės gyventojų

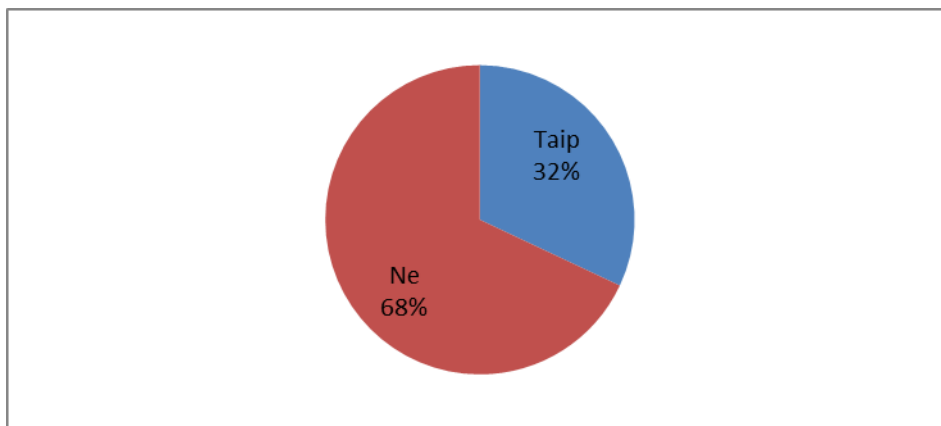
6 pav. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį tarp specialistų

Kaip matome iš 5 ir 6 paveikslų, pagal šeimyninę padėtį kaimo bendruomenės gyventojai ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose pasiskirstę ganėtinai tolygiai. Daugiausiai tiriamųjų gyvena santuokoje, o mažiausiai tiriamųjų gyvena neregistruotoje santuokoje arba yra išsiskyrę.

Apžvelkime, kiek tiriamiesiems yra tekę susidurti su socialinio pedagogo paslaugomis:

7pav. Kaimo bendruomenės gyventojų pasiskirstymas pagal tai ar yra tekę naudotis socialinio pedagogo paslaugomis.

8pav. Specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, pasiskirstymas pagal tai ar yra tekę naudotis socialinio pedagogo paslaugomis.

Kaip matome iš 7 ir 8 paveikslų, didžiajai daugumai kaimo bendruomenės gyventojų ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, nėra tekę susidurti su socialinio pedagogo paslaugomis. Tarp specialistų didesnis procentas tų, kuriems yra tekę išbandyti socialinio pedagogo paslaugas (32 procentai), tarp kaimo bendruomenės gyventojų tik 16 procentų.

2.2. Socialinio pedagogo veiklos reikalingumo, naudingumo ir plėtojimo galimybių kaimo bendruomenėje tyrimo rezultatų analizė

Pirmiausia buvo patikrintas skirstinių normalumas. Kolmogorovo – Smirnovo testo p reikšmės parodė, kad duomenys visose naudotų klausimynų skalėse yra pasiskirstę ne pagal normalųjį skirstinį, todėl gautų duomenų palyginimams buvo naudoti neparametriniai kriterijai.

Pradėkime nuo to, ar kaimo bendruomenės gyventojai ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mato socialinio pedagogo darbo reikalingumą. Tam tikslui paanalizuokime tariamųjų atsakymus į anketos klausimą: „Jūsų nuomone, socialinis pedagogas būtų reikalingas kaimo bendruomenėje“. Į šį klausimą tiriamieji galėjo atsakyti: visiškai sutinku, sutinku, nesutinku ir visiškai nesutinku.

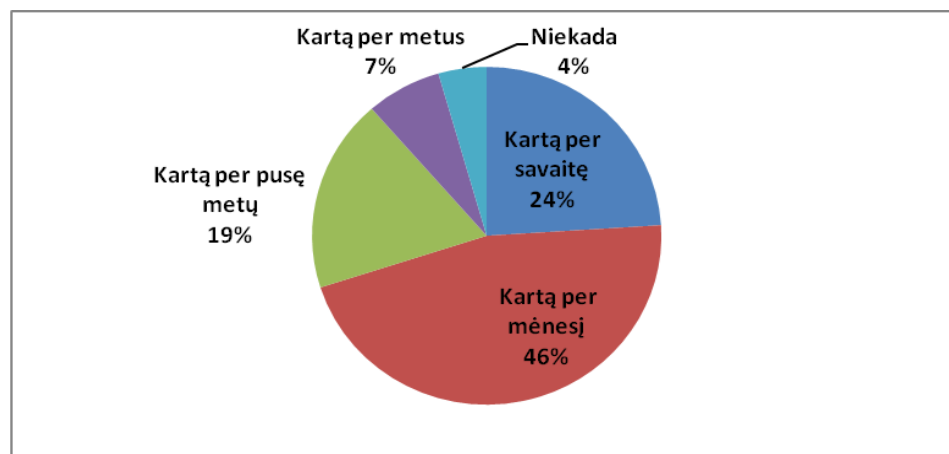
1 lentelė

Tiriamųjų pasiskirstymas, išsakant savo nuomonę apie socialinio pedagogo reikalingumą kaimo bendruomenėse (N = 130, %)

Respondentai		Jūsų nuomone, socialinis pedagogas būtų reikalingas kaimo bendruomenėje		
		visiškai sutinku	sutinku	nesutinku
Gyventojai (N = 93)	Skaičius	30	56	7
	Procentai	32,3	60,2	7,5
	Procentai nuo visų	23,1	43,1	5,4
Specialistai (N = 37)	Skaičius	28	9	0
	Procentai	75,7	24,3	0,0
	Procentai nuo visų	21,5	6,9	0,0

Kaip matome iš pirmoje lentelėje pateiktų duomenų, nė vienas specialistas nepažymėjo varianto, kad visiškai nesutinka su socialinio pedagogo reikalingumu Lietuvos kaimo bendruomenėse. Gyventojų nuomonė skyrėsi nuo specialistų nuomonės, su tuo teiginiu nesutinka 7,5 procento šios grupės respondentų. Visiškai sutinka: 32,3 procento gyventojų ir 75,7 procento specialistų. Taigi galime daryti išvadą, kad tiek kaimo bendruomenės nariai, tiek specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mano, kad socialinis pedagogas yra reikalingas Lietuvos kaimo bendruomenėse.

Kaimo bendruomenės gyventojų taip pat buvo klausama, kiek kartų jie naudotųsi socialinio pedagogo paslaugomis. Buvo galimi tokie atsakymų variantai: kartą per savaitę, kartą per mėnesį, kartą per pusę metų, kartą per metus, niekada. Gauti tokie rezultatai (žr. 9 paveikslą).

9 pav. Apklaustų kaimo bendruomenės narių pasiskirstymas pagal planuojamą socialinio pedagogo paslaugų naudojimosi dažnį (N = 93)

Kaip matyti iš penktame paveiksle pateiktų duomenų, tik 4 procentai respondentų neplanuotų naudotis socialinio pedagogo paslaugomis. Beveik pusė (46 procentai) tiriamųjų naudotųsi tokiais paslaugomis kartą per mėnesį, kartą per savaitę – 24 procentai, kartą per pusę metų 19 procentų apklaustųjų, kartą per metus – 7 procentai. Matome, kad per pusę metų socialinio pedagogo paslaugomis galimai pasinaudotų 89 procentai tiriamųjų. Taigi galime kelti prielaidą, kad socialinio pedagogo paslaugos kaimo bendruomenėse būtų paklausios.

Toliau buvo tiriama respondentų nuomonė apie tai, ar kaimo bendruomenėse reikalingas socialinis pedagogas ir kuri respondentų grupė mano, kad socialinis pedagogas labiau reikalingas. Respondentų atsakymai pateikti 2 lentelėje.

2 lentelė

Nuomonės apie socialinio pedagogo darbo reikalingumą kaimo bendruomenėse palyginimas tarp kaimo bendruomenės gyventojų ir specialistų (N = 130)

Tiriamųjų tipas	Tiriamųjų skaičius	Rangų vidurkis	Rangų suma	Mann-Whitney kriterijus	p reikšmė
Specialistai	93	73,87	6870,00	942,000	0,000
Gyventojai	37	44,46	1645,00		

Kaip matome iš antroje lentelėje pateiktų duomenų, nuomonė apie socialinio pedagogo darbo reikalingumą kaimo bendruomenėse statistiškai reikšmingai skiriasi ($p=0,000$) tarp kaimo bendruomenės gyventojų ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose. Pastarieji mano, kad socialinio pedagogo paslaugos yra labiau reikalingos Lietuvos kaimo bendruomenėse, nei gyventojai, gyvenantys kaimo bendruomenėse.

Tokie rezultatai gali būti aiškinami tuo, kad kaimo bendruomenės gyventojai turi per mažai informacijos apie socialinio pedagogo darbą, nėra susidūrę su socialinio pedagogo paslaugomis. Tyrimas gautas rezultatas patvirtino Leščinsko (2011) atlikto tyrimo rezultatus, kuriame buvo padaryta išvada, kad bendruomenės nariams trūksta žinių apie socialinio pedagogo veiklą vietos bendruomenėje. Be to, su tėvais dirba tik 37 proc. socialinių pedagogų (Čiužas, Leliūgienė, 2011). Tai ir rodo, kad daugumai kaimo bendruomenės narių trūksta supratimo apie socialinio pedagogo veiklą, o kai nežinai, ką daro socialinis pedagogas, yra sudėtinga įvertinti tokio specialisto reikalingumą.

Toliau tikrinama **antroji hipotezė** – asmenų amžius, lytis, išsilavinimas, patirtos socialinės problemos yra reikšmingai susiję su požiūriu apie socialinio pedagogo darbo reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse.

Pirma hipotezės dalis teigia, kad jaunesni asmenys mato didesnę socialinio pedagogo darbo kaimo bendruomenėse Lietuvoje reikalingumą, nei vyresni asmenys. Atsakymo rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Amžiaus ir požiūrio į socialinio pedagogo darbo reikalingumą koreliacija (N = 130)

Tirta sritis:	Tiriamųjų skaičius	Koreliacijos koeficientas tarp amžiaus ir išsakto socialinio pedagogo darbo poreikio kaimo bendruomenėse.	p reikšmė
Amžius	130	-0,035	0,694

Kaip matome iš trečioje lentelėje pateiktų duomenų, koreliacija tarp amžiaus ir požiūrio į socialinio pedagogo darbo kaimo bendruomenėse reikalingumą nėra statistiškai patikima ($p=0,694$). Taigi šią hipotezės dalį paneigiame, teigdami, kad amžius ir nuomonė apie socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse nėra susiję. Buvo tikimasi, kad jaunesni asmenys bus daugiau susidūrę su socialinio pedagogo darbu, o tai padidintų supratimą apie socialinio pedagogo reikalingumą kaimo bendruomenėse, tačiau ši hipotezės dalis nepasitvirtino. Tai gali būti aiškinama tuo, kad socialinio pedagogo specialybė yra ganėtinai jauna nedaug žmonių kaimo bendruomenėse yra su ja susidūrę, net ir jaunesniems žmonėms tai yra naujiena. Kaip teigia Palekauskaitė (2004), mokinių popamokinį užimtumą organizuoja ir mokinių grupes konsultuoja dažniau didžiųjų miestų mokyklų socialiniai pedagogai, o šviečiamąją veiklą tėvams (globėjams) dažniau organizuoja kaimo socialiniai pedagogai. Kitame tyrime (Čiužas, Leliūgienė, 2011) išryškėjo pačių mokinių nenoras, kad socialinis pedagogas kištųsi į jų problemas.

Toliau tyrime patikrinta, ar lytis turi tam įtakos (žr. 4 lentelę):

4 lentelė

Vyrų ir moterų nuomonės apie socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą kaimo bendruomenėse palyginimas (N = 130, %)

Respondentai		Jūsų nuomone, socialinis pedagogas būtų reikalingas kaimo bendruomenėje			Iš viso
		visiškai sutinku	sutinku	nesutinku	
Vyrų (N = 51)	Skaičius	13	34	4	51
	Procentai	25,5	66,7	7,8	100
	Procentai nuo visų	10,0	26,2	3,1	39,2
Moters (N = 79)	Skaičius	45	31	3	79
	Procentai	57,0	39,2	3,8	100,0
	Procentai nuo visų	34,6	23,8	2,3	60,8

p=0,002

Kaip matome iš 4 lentelėje pateiktų duomenų, požiūris į socialinio pedagogo veiklos reikalingumą kaimo bendruomenėse statistiškai reikšmingai skiriasi tarp vyrų ir moterų (p=0,002). Moterys socialinio pedagogo darbo poreikį kaimo bendruomenėse išskiria labiau nei vyrai (57 procentai moterų visiškai sutiko su socialinio pedagogo reikalingumu, o vyrų visiškai sutiko perpus mažiau - 25,5 procentai). Tai, kad moterys mato didesnę socialinio pedagogo reikalingumą kaimo bendruomenėse, galima paaiškinti tuo, kad moterys iš esmės yra praktiškesnės ir rūpestingesnės (Curtner-Smith, 2001), empatiškesnės, gebančios suprasti kitų žmonių jausmus (Мельникова, 2003), o tokios savybės padeda geriau pamatyti tiek savo, tiek visos bendruomenės narių poreikius.

Taigi patvirtiname hipotezės dalį, kad moterys labiau išsako socialinio pedagogo darbo reikalingumą kaimo bendruomenėse nei vyrai.

Kita hipotezės dalis – labiau išsilavinę asmenys pažymi didesnę socialinio pedagogo darbo reikalingumą kaimo bendruomenėse nei mažiau išsilavinę asmenys. Rezultatai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

Išsilavinimo ir požiūrio į socialinio pedagogo darbo reikalingumą koreliacija (N = 130)

Tirtas sritis:	Tiriamųjų skaičius	Koreliacijos koeficientas tarp amžiaus ir išsakto socialinio pedagogo darbo poreikio kaimo bendruomenėse.	p reikšmė
Išsilavinimas	130	0,429	0,000

Kaip matome iš penktoje lentelėje pateiktų duomenų, koreliacija tarp lyties ir požiūrio į socialinio pedagogo darbo kaimo bendruomenėse reikalingumą yra statistiškai patikima

($p=0,000$). Taigi šią hipotezės dalį patvirtiname, teigdami, kad kuo labiau išsilavinęs žmogus, tuo labiau jis mato socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse.

Paskutinė antros hipotezės dalis – asmenys, kurie yra patyrę daugiau socialinių problemų, mato didesnę socialinio pedagogo darbo Lietuvos kaimo bendruomenėse reikalingumą nei asmenys, kurie yra patyrę mažiau socialinių problemų. Rezultatai atsispindi 6 lentelėje.

6 lentelė

Patirtų socialinių problemų ir požiūrio į socialinio pedagogo darbo reikalingumą koreliacija (N = 130)

Tirtas sritis:	Tiriamųjų skaičius	Koreliacijos koeficientas tarp amžiaus ir išsakyto socialinio pedagogo darbo poreikio kaimo bendruomenėse.	p reikšmė
Patirtos socialinės problemos	130	-0,238	0,007

Kaip matome iš šeštoje lentelėje pateiktų duomenų, koreliacija tarp patirtų socialinių problemų ir požiūrio į socialinio pedagogo darbo kaimo bendruomenėse reikalingumą yra statistiškai patikima ($p=0,007$). Taigi šią hipotezės dalį patvirtiname, teigdami, kad kuo daugiau socialinių problemų yra patyręs žmogus, tuo labiau jis mato socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse.

Apibendrinant kitos prielaidos, tikrintos šiame darbe, rezultatus – asmenų amžius, lytis, išsilavinimas, patirtos socialinės problemos yra reikšmingai susiję su požiūriu į socialinio pedagogo darbo reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse, galime teigti, jog ši hipotezė buvo patvirtinta iš dalies. Gauti tokie rezultatai: asmens amžius ir asmens nuomonė apie socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse nėra susiję; moterys labiau išsako socialinio pedagogo darbo reikalingumą kaimo bendruomenėse nei vyrai; asmenys, kurie yra patyrę daugiau socialinių problemų, mato didesnę socialinio pedagogo darbo Lietuvos kaimo bendruomenėse reikalingumą nei asmenys, kurie yra patyrę mažiau socialinių problemų; kuo labiau išsilavinęs žmogus, tuo labiau jis mato socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą kaimo bendruomenėse Lietuvoje.

Toliau buvo išsiaiškinta respondentų nuomonė apie socialinio pedagogo darbo naudingumą Lietuvos kaimo bendruomenėje. Buvo manoma, kad specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mato didesnę socialinio pedagogo darbo kaimo bendruomenėse naudingumą, nei kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose. Respondentų nuomonė apie tai, kokiose darbo su kaimo bendruomene srityse gali būti naudingi socialiniai pedagogai, atsispindi 7 lentelėje:

Specialistų ir gyventojų nuomonės apie socialinio pedagogo naudą sprendžiant socialines problemas palyginimas (N = 130)

Problemos tipas	Tiriamųjų tipas	Tiriamųjų skaičius	Rangų vidurkis	Rangų suma	Mann-Whitney kriterijus	p reikšmė
Jaunimo užimtumas	Gyventojai	93	65,13	6057,50	1686,500	0,791
	Specialistai	37	66,42	2457,50		
Pagyvenusių žmonių įtraukimas į bendruomenę	Gyventojai	93	66,72	6205,00	1607,000	0,429
	Specialistai	37	62,43	2310,00		
Nedarbas	Gyventojai	93	59,11	5497,00	1126,000	0,001
	Specialistai	37	81,57	3018,00		
Socialinė šeimų atskirtis	Gyventojai	93	59,99	5579,50	1208,500	0,003
	Specialistai	37	79,34	2935,50		
Psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas	Gyventojai	93	56,53	5257,50	886,500	0,000
	Specialistai	37	88,04	3257,50		
Neįgalių asmenų atskirtis	Gyventojai	93	64,11	5962,50	1591,500	0,448
	Specialistai	37	68,99	2552,50		
Vaikų ir paauglių menki soc. įgūdžiai	Gyventojai	93	64,89	6035,00	1664,000	0,733
	Specialistai	37	67,03	2480,00		
Mokinių menka motyvacija mokslui	Gyventojai	93	65,39	6081,50	1710,500	0,952
	Specialistai	37	65,77	2433,50		

Kaip matome iš septintoje lentelėje pateiktų duomenų, statistiškai reikšmingas skirtumas tarp kaimo bendruomenės gyventojų ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, dėl socialinių problemų, kurias padėtų išspręsti socialinis pedagogas yra trijose srityse: nedarbo ($p=0,001$), socialinės šeimų atskirties ($p=0,003$) ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimo ($p=0,000$). Visose trijose srityse specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mato didesnes galimybes socialiniam pedagogui išspręsti šias problemas nei tai mato kaimo bendruomenės gyventojai.

Taigi išryškėjo, kad specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, išskiria tris socialines problemas (nedarbą, socialinę šeimų atskirtį ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimą), kurias padėtų išspręsti socialinis pedagogas. Kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba bendruomenės institucijose, šių problemų neišskiria.

Buvo aiškintasi ar specialistai ir kaimo bendruomenės gyventojai mano, kad socialinis pedagogas būtų pajėgus išspręsti minėtas socialines problemas (žr. 8 lentelę):

Specialistų ir gyventojų atsakymų apie socialines problemas, kurias galėtų išspręsti socialinis pedagogas, palyginimas (N = 130, %)

Problemos tipas	Tiriamųjų tipas	Jūsų nuomone, socialinis pedagogas galėtų išspręsti socialines problemas		
		Visiškai sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Visiškai nesutinku
Jaunimo užimtumas	Gyventojas	82,8	16,1	1,1
	Specialistas	81,1	16,2	2,7
Pagyvenusių žmonių įtraukimas į bendruomenę	Gyventojas	74,2	23,7	2,2
	Specialistas	81,1	16,2	2,7
Nedarbas	Gyventojas	37,8	32,4	29,7
	Specialistas	64,5	31,2	4,3
Socialinė šeimų atskirtis	Gyventojas	32,4	43,2	24,3
	Specialistas	54,8	39,8	5,4
Psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas	Gyventojas	24,3	18,9	56,8
	Specialistas	48,4	45,2	6,5
Neįgalių asmenų atskirtis	Gyventojas	58,1	36,6	5,4
	Specialistas	51,4	40,5	8,1
Vaikų ir paauglių menki soc. įgūdžiai	Gyventojas	62,4	32,3	5,4
	Specialistas	56,8	43,2	0,0
Mokinių menka motyvacija mokslui	Gyventojas	62,4	26,9	10,8
	Specialistas	59,5	35,1	5,4

Kaip matome iš aštuntoje lentelėje pateiktų duomenų, tiek kaimo bendruomenių gyventojai, tiek specialistai, dirbantys kaimo bendruomenių institucijose, mano, kad socialinio pedagogo veikla labiausiai padėtų spręsti jaunimo užimtumo (gyventojai su tuo visiškai sutinka 82,8 proc, specialistai – 81,1 proc.), pagyvenusių žmonių įtraukimo į bendruomenės veiklą (gyventojai su tuo visiškai sutinka 74,2 proc, specialistai – 81,1 proc.), bei menkos mokinių motyvacijos mokslui problemas (gyventojai su tuo visiškai sutinka 62,4 proc, specialistai – 59,5 proc.). Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenių institucijose, mano, kad visas problemas socialiniam pedagogui pavyktų išspręsti (mažiausiai tiki, kad padėtų išspręsti psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimą, visiškai su tuo nesutinka 6, 5 proc. specialistų). Apklaustų kaimo bendruomenės gyventojų nuomone, problemos, kurias mažai padės išspręsti socialinis pedagogas yra: nedarbas (visiškai nesutinka su galimu problemos sprendimu 29,7 proc.), socialinė šeimų atskirtis (visiškai nesutinka su galimu problemos sprendimu 24,3 proc.) ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas (visiškai nesutinka su galimu problemos sprendimu 56,8 proc.).

Toliau tyrime išsiaiškinta, kaip specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, ir bendruomenių nariai žiūri į darbo su tikslinėmis grupėmis galimybes (kuri respondentų grupė

išskiria didesnę tikslinių grupių, su kuriomis dirbtų socialinis pedagogas, skaičių). Šios tyrimo dalies rezultatai atsispindi 9 lentelėje.

9 lentelė

Specialistų ir gyventojų nuomonės apie tikslines pagalbos grupes, kurioms galėtų padėti socialinis pedagogas, palyginimas (N = 130)

Tikslinė grupė	Tiriamųjų tipas	Tiriamųjų skaičius	Rangų vidurkis	Rangų suma	Mann-Whitney kriterijus	p reikšmė
Ikimokyklinio amžiaus vaikai	Gyventojai	93	59,61	5544,00	1173,000	0,002
	Specialistai	37	80,30	2971,00		
Mokyklinio amžiaus vaikai	Gyventojai	93	67,59	6286,00	1526,000	0,237
	Specialistai	37	60,24	2229,00		
Jaunimas	Gyventojai	93	67,63	6289,50	1522,500	0,173
	Specialistai	37	60,15	2225,50		
Žmonės su negalia	Gyventojai	93	68,96	6413,00	1399,000	0,025
	Specialistai	37	56,81	2102,00		
Pagyvenę žmonės	Gyventojai	93	54,03	1999,00	1296,000	0,004
	Specialistai	37	70,06	6516,00		
Bedarbiai	Gyventojai	93	63,89	5941,50	1570,500	0,351
	Specialistai	37	69,55	2573,50		
Socialinės rizikos šeimos	Gyventojai	93	68,51	6371,50	1440,500	0,090
	Specialistai	37	57,93	2143,50		
Vienišos mamos/tėvai	Gyventojai	93	66,61	6194,50	1617,500	0,546
	Specialistai	37	62,72	2320,50		
Neturintiems būsto	Gyventojai	93	60,65	5640,50	1269,500	0,011
	Specialistai	37	77,69	2874,50		
Grįžę iš įkalinimo įstaigos	Gyventojai	93	61,78	5745,50	1374,500	0,055
	Specialistai	37	74,85	2769,50		
Visi bendruomenės nariai	Gyventojai	93	65,77	6116,50	1695,500	0,889
	Specialistai	37	64,82	2398,50		

Kaip matome iš 9 lentelėje pateiktų duomenų, kaimo bendruomenės gyventojų ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūris apie galimas socialinio pedagogo darbo tikslines grupes statistiškai reikšmingai išsiskyrė vertinant tris kategorijas: ikimokyklinio amžiaus vaikai ($p=0,002$), pagyvenę žmonės ($p=0,004$) ir asmenys, neturintys būsto ($p=0,011$). Visose trijose kategorijose specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mato daugiau socialinio pedagogo darbo galimybių nei kaimo bendruomenės gyventojai. Tai, kad specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, labiau tiki tuo, kad socialinis pedagogas gali išspręsti įvairias socialines problemas, gali būti aiškinama tuo, kad kaimo gyventojai yra pasyvūs. Mūsų tyrimo duomenys sutampa su Jatulienės (2010) tyrimo duomenimis, kur autorė teigia, kad dauguma apklaustų kaimo gyventojų (36 proc.) nedalyvauja bendruomeninėje veikloje ir net nesiruošia to daryti, o 21 proc. teigia norintys, bet neturintys galimybių. Taigi prielaida, jog specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūriu socialinio pedagogo veikla su ikimokyklinio amžiaus vaikais, asmenimis neturinčiais būsto ir

pagyvenusiais žmonėmis būtų labiau naudinga nei tai nurodo kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose, pasitvirtino iš dalies.

Toliau tyrimo metu buvo išsiaiškinta, ar kaimo bendruomenės nariai ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mano, kad socialinis pedagogas gali padėti visoms numatytoms tikslinėms grupėms (žr. 10 lentelę):

10 lentelė

Specialistų ir gyventojų atsakymų apie tikslines pagalbos grupes palyginimas (N = 130, %)

Tikslinė grupė	Tiriamųjų tipas	Jūsų nuomone, socialinio pedagogo paslaugos kaimo bendruomenėje būtų naudingos		
		Visiškai sutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Visiškai nesutinku
Ikimokyklinio amžiaus vaikai	Gyventojas	57,0	36,6	6,5
	Specialistas	57,0	36,6	6,5
Mokyklinio amžiaus vaikai	Gyventojas	59,1	36,6	4,3
	Specialistas	70,3	27,0	2,7
Jaunimas	Gyventojas	72,0	24,7	3,2
	Specialistas	83,8	13,5	2,7
Žmonės su negalia	Gyventojas	71,0	24,7	4,3
	Specialistas	89,2	10,8	0,0
Pagyvenę žmonės	Gyventojas	67,7	25,8	6,5
	Specialistas	91,9	8,1	0,0
Bedarbiai	Gyventojas	67,7	29,0	3,2
	Specialistas	62,2	24,3	13,5
Socialinės rizikos šeimos	Gyventojas	57,0	37,6	5,4
	Specialistas	73,0	24,3	2,7
Vienišos mamos/tėvai	Gyventojas	52,7	43,0	4,3
	Specialistas	62,2	27,0	10,8
Neturintiems būsto	Gyventojas	40,5	18,9	40,5
	Specialistas	51,6	40,9	7,5
Grįžę iš įkalinimo įstaigos	Gyventojas	48,4	33,3	18,3
	Specialistas	37,8	21,6	40,5
Visi bendruomenės nariai	Gyventojas	43,0	35,5	21,5
	Specialistas	35,1	56,8	8,1

Kaip matome iš 10 lentelėje pateiktų duomenų, tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek kaimo bendruomenės institucijose dirbantys specialistai mano, kad socialinio pedagogo veikla su skirtingomis tikslinėmis grupėmis būtų naudinga. Mažiausiai naudinga pagalba, respondentų nuomone, būtų iš įkalinimo įstaigų grįžusiems asmenims (net 40,5 procentai specialistų ir 18,3 procentų gyventojų mano, kad šiai tikslinei grupei socialinio pedagogo pagalba būtų nenaudinga). Taip pat mažai naudinga socialinio pedagogo pagalba būtų visai kaimo bendruomenei, neskaidant jos į atskiras tikslines grupes (tik 43 procentai gyventojų ir 35,1 procentas specialistų visiškai sutinka su tuo, kad pagalba visiems bendruomenės nariams būtų naudinga).

Toliau darbe analizuojami rezultatai, susiję su respondentų nuomone apie tai, kaip specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, ir kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose, vertina socialinio pedagogo darbo kryptį kaimo bendruomenėse naudingumą. Pirmiausia išsiaiškinta, kokias socialinio pedagogo darbo kryptis kaimo bendruomenėse mato abi respondentų grupės (žr. 11 lentelę).

11 lentelė

Specialistų ir gyventojų atsakymų apie veiklos kryptis palyginimas (N = 130, %)

Veiklos kryptis	Tiriamųjų tipas	Įvertinkite socialinio pedagogo galimos veiklos naudingumą kaimo bendruomenėje			
		Laba naudinga	Šiek tiek naudinga	Nei naudinga nei nenaudinga	Visiškai nenaudinga
Atstovauja vietos bendruomenės interesams	Gyventojas	45,2	43,0	10,8	0,0
	Specialistas	91,9	8,1	0,0	0,0
Organizuoja kultūrinius renginius	Gyventojas	43,0	43,0	14,0	0,0
	Specialistas	75,7	21,6	2,7	0,0
Organizuoja mokymus vietos bendruomenės nariams	Gyventojas	41,9	40,9	16,1	1,1
	Specialistas	83,8	16,2	0,0	0,0
Organizuoja sporto renginius	Gyventojas	34,4	39,8	23,7	2,2
	Specialistas	56,8	21,6	21,6	0,0
Organizuoja aplinkos tvarkymo talkas	Gyventojas	26,9	47,3	24,7	1,1
	Specialistas	70,3	27,0	2,7	0,0
Rengia ir įgyvendina projektus	Gyventojas	44,1	43,0	12,9	0,0
	Specialistas	70,3	27,0	2,7	0,0
Rūpinasi jaunimo laisvalaikio užimtumu	Gyventojas	53,8	34,4	11,8	0,0
	Specialistas	89,2	10,8	0,0	0,0
Konsultuoja vaikų auklėjimo klausimais	Gyventojas	39,8	39,8	17,2	3,2
	Specialistas	51,4	16,2	32,4	0,0
Organizuoja terapines grupes	Gyventojas	33,3	33,3	31,2	2,2
	Specialistas	40,5	27,0	32,4	0,0
Organizuoja paramą telkdami bendruomenę	Gyventojas	41,9	31,2	25,8	1,1
	Specialistas	56,8	37,8	5,4	0,0
Konsultuoja ilgalaikius bedarbius	Gyventojas	39,8	37,6	21,5	1,1
	Specialistas	45,9	21,6	29,7	2,7
Vykdo žalingų įpročių prevenciją	Gyventojas	33,7	40,2	20,7	5,4
	Specialistas	45,9	10,8	29,7	13,5

Kaip matome iš 11 lentelėje pateiktų duomenų, specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose įvardina tokias aktualiausias darbo kryptis: atstovavimas vietos bendruomenės interesams (kaip labai naudingą veiklą nurodė 91,9 proc.), rūpinimasis jaunimo laisvalaikio užimtumu (kaip labai naudingą veiklą nurodė 89,2 proc.), mokymų vietos gyventojams organizavimas (kaip labai naudingą veiklą nurodė 83,8 proc.). Kaip mažiausiai naudingą veiklą specialistai nurodė žalingų įpročių prevenciją (kaip visiškai nenaudingą veiklą

nurodė 13,5 proc.). Specialistai abejoja terapinių grupių organizavimu (kaip nei naudingą nei nenaudingą veiklą nurodė 32,4 proc.) bei konsultavimu vaikų auklėjimo klausimais (kaip nei naudingą nei nenaudingą veiklą nurodė 32,4 proc.).

Kaimo bendruomenės gyventojai, kaip naudingiausias socialinio pedagogo darbo kryptis nurodo: rūpinasi jaunimo laisvalaikio užimtumu (kaip labai naudingą veiklą nurodė 53,8 proc.), rengia ir įgyvendina projektus (kaip labai naudingą veiklą nurodė 44,1 proc.), atstovauja vietos bendruomenės interesams (kaip labai naudingą veiklą nurodė 45,2% proc.) , organizuoja kultūrinius renginius (kaip labai naudingą veiklą nurodė 43,0 proc.). Kaip mažiausiai naudingą veiklą apklausti gyventojai nurodė žalingų įpročių prevenciją (kaip visiškai nenaudingą veiklą nurodė 5,4 proc.). Gyventojai abejoja terapinių grupių organizavimu (kaip nei naudingą nei nenaudingą veiklą nurodė 31,2 proc.) bei sporto renginiu organizavimu (kaip nei naudingą nei nenaudingą veiklą nurodė 23,7 proc.).

Apibendrinus 11 lentelės rezultatus galima teigti, kad tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek kaimo bendruomenės institucijose dirbantys specialistai mato įvairias naudingas socialinio pedagogo veiklas kaimo bendruomenėse.

Toliau buvo patikrinta, ar požiūris į socialinio pedagogo veiklos kryptių naudingumą skiriasi tarp apklaustų specialistų ir kaimo bendruomenės gyventojų. Atsakymo į šį klausimą duomenys atsispindi 12 lentelėje.

12 lentelė

Specialistų ir gyventojų nuomonės apie socialinio pedagogo veiklos kryptis palyginimas (N = 130)

Tikslinė grupė	Tiriamųjų tipas	Tiriamųjų skaičius	Rangų vidurkis	Rangų suma	Mann-Whitney kriterijus	p reikšmė
Atstovauja vietos bendruomenės interesams	Specialistai	93	74,32	6912,00	900,000	0,000
	Gyventojai	37	43,32	1603,00		
Organizuoja kultūrinius renginius	Specialistai	93	71,89	6685,50	1126,500	0,001
	Gyventojai	37	49,45	1829,50		
Organizuoja mokymus vietos bendruomenės nariams	Specialistai	93	73,76	6859,50	952,500	0,000
	Gyventojai	37	44,74	1655,50		
Organizuoja sporto renginius	Specialistai	93	69,16	6432,00	1380,000	0,061
	Gyventojai	37	56,30	2083,00		
Organizuoja aplinkos tvarkymo talkas	Specialistai	93	74,59	6936,50	875,500	0,000
	Gyventojai	37	42,66	1578,50		
Rengia ir įgyvendina projektus	Specialistai	93	70,77	6582,00	1230,000	0,005
	Gyventojai	37	52,24	1933,00		
Rūpinasi jaunimo laisvalaikio	Specialistai	93	72,29	6723,00	1089,000	0,000
	Gyventojai	37	48,43	1792,00		

užimtumu						
Konsultuoja vaikų auklėjimo klausimais	Specialistai	93	66,06	6143,50	1668,500	0,774
	Gyventojai	37	64,09	2371,50		
Organizuoja terapines grupes	Specialistai	93	66,63	6196,50	1615,500	0,566
	Gyventojai	37	62,66	2318,50		
Organizuoja paramą telkdami bendruomenę	Specialistai	93	69,82	6493,50	1318,500	0,025
	Gyventojai	37	54,64	2021,50		
Konsultuoja ilgalaikius bedarbius	Specialistai	93	65,24	6067,00	1696,000	0,893
	Gyventojai	37	66,16	2448,00		
Vykdė žalingų įpročių prevenciją	Specialistai	93	64,35	5920,50	1642,500	0,744
	Gyventojai	37	66,61	2464,50		

Kaip matome iš 12 lentelėje pateiktų duomenų, statistiškai reikšmingas skirtumas specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose ir kaimo bendruomenės gyventojų nuomonėse apie pedagogų veiklos kryptių naudingumą matomi tokiose veiklose: atstovauja vietos bendruomenės interesams ($p=0,000$), organizuoja kultūrinius renginius ($p=0,001$), organizuoja mokymus vietos bendruomenės nariams ($p=0,000$), organizuoja aplinkos tvarkymo talkas ($p=0,000$), rengia ir įgyvendina projektus ($p=0,005$), rūpinasi jaunimo laisvalaikio užimtumu ($p=0,000$), organizuoja paramą telkdami bendruomenę ($p=0,025$). Specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, nuomone socialinio pedagogo veiklą šiose veiklos srityse būtų labiau naudinga, nei apie tai mano kaimo bendruomenės gyventojai.

Taigi pirmosios hipotezės antra dalis patvirtinama iš dalies, t. y.: specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, šiose veiklos kryptyse: atstovauti vietos bendruomenės interesams, organizuoti kultūrinius renginius, organizuoti mokymus vietos bendruomenės gyventojams, organizuoti aplinkos tvarkymo talkas, rengti ir įgyvendinti projektus, rūpintis jaunimo laisvalaikio užimtumu, organizuoti paramą telkiant bendruomenę mato didesnę socialinio pedagogo darbo naudingumą nei tai mato kaimo bendruomenės gyventojai, nedirbantys kaimo bendruomenės institucijose. Specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūriu socialinio pedagogo veikla su ikimokyklinio amžiaus vaikais, asmenimis neturinčiais būsto ir pagyvenusiais žmonėmis būtų labiau naudinga nei tai nurodo kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose. Tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mano, kad socialinio pedagogo veikla su skirtingomis tikslinėmis grupėmis būtų naudinga; tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mato įvairias socialinio pedagogo veiklas kaimo bendruomenėse kaip naudingas. Be to, specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, šiose veiklos kryptyse: atstovauti vietos bendruomenės interesams, organizuoti kultūrinius renginius, organizuoti mokymus vietos

bendruomenės gyventojams, organizuoti aplinkos tvarkymo talkas, rengti ir įgyvendinti projektus, rūpintis jaunimo laisvalaikio užimtumu, organizuoti paramą telkiant bendruomenę mato didesnę socialinio pedagogo darbo naudingumą nei tai mato kaimo bendruomenės gyventojai, nedirbantys kaimo bendruomenės institucijose. Tokie gauti rezultatai gali būti aiškinami tuo, kad kaimo bendruomenės nariai turi per mažai informacijos apie socialinio pedagogo veiklos kryptis. Tokius rezultatus parodė kitas tyrimas (Leščinska, 2011) – respondentai pasirodė mažai informuoti apie tokias socialinio pedagogo veiklos kryptis kaip: laisvalaikio organizavimas, bendradarbiavimas su vietos bendruomene, šviečiamosios veiklos tėvams organizavimas, mokinių atstovavimas švietimo, globos ir teisėsaugos institucijose.

Toliau tyrime išsiaiškinta, kokia socialinio pedagogo veikla specialistams ir kaimo bendruomenės gyventojams atrodo patraukliausia. Rezultatais atsispindi 13 lentelėje

13 lentelė

Socialinio pedagogo veiklos patrauklumas (N = 130)

Veiklos tipas	Tiriamųjų tipas	Tiriamųjų skaičius	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Individualus pokalbis	gyventojas	93	6,62	2,766
	specialistas	37	8,30	,996
Diskusija	gyventojas	93	5,91	2,234
	specialistas	37	7,03	,799
Terapinė grupė	gyventojas	93	4,94	2,068
	specialistas	37	6,78	1,336
Sporto renginys	gyventojas	93	3,98	2,476
	specialistas	37	5,32	1,634
Paskaita	gyventojas	93	5,69	1,994
	specialistas	37	6,78	1,917
Labdara	gyventojas	93	5,29	2,535
	specialistas	37	3,41	1,964
Šventė (kalendorinė, religinė ir pan.)	gyventojas	93	5,35	2,474
	specialistas	37	3,32	1,132
Talka	gyventojas	93	3,39	2,070
	specialistas	37	2,08	,983
Ekskursija	gyventojas	93	3,82	2,726
	specialistas	37	2,19	1,469

Kaip matome iš 13 lentelėje pateiktų duomenų, kaimo bendruomenės gyventojams patraukliausios socialinio pedagogo veiklos formos: individualus pokalbis (vidurkis 6,62), paskaita (vidurkis 5,69) ir labdara (vidurkis 5,29). Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, išskyrė tokias patraukliausias socialinio pedagogo veiklos formas: individualus pokalbis (vidurkis 8,3), diskusija (vidurkis 7,03) ir paskaita (vidurkis 6,78). Mažiausiai

patrauklias socialinio pedagogo veiklos formas specialistai ir kaimo bendruomenės gyventojai įvardino: talką ir ekskursiją.

Pirmosios hipotezės dalis apie tai, kad specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mato didesnę socialinio pedagogo darbo kaimo bendruomenėje naudingumą, nei kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose, buvo patvirtinta iš dalies: kaimo bendruomenių gyventojai ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenių institucijose, mano, kad socialinio pedagogo veikla labiausiai padėtų spręsti jaunimo užimtumo, pagyvenusių žmonių įtraukimo bei menkos mokinių motyvacijos problemas. Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, labiau tiki, kad socialinis pedagogas padėtų išspręsti nedarbo, socialinės šeimų atskirties ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimo problemas nei kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose.

Socialinio pedagogo bendradarbiavimas su kitomis institucijomis. Toliau tyrimo metu išanalizuotas kaimo bendruomenės gyventojų ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo su kitomis institucijomis galimybes. Išsiaiškinta, ar respondentai mato poreikį socialiniam pedagogui bendradarbiauti su kitomis kaimo bendruomenės institucijomis (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Specialistų ir gyventojų atsakymų apie bendradarbiavimą palyginimas (N = 130, %)

Bendradarbiavimo institucija	Tiriamųjų tipas	Su kokiomis institucijomis turėtų bendradarbiauti socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje		
		Visiškai sutinku	Nei sutinku nei nesutinku	Visiškai nesutinku
Pedagoginė – psichologinė tarnyba	Gyventojas	51,6	46,2	2,2
	Specialistas	64,9	35,1	0,0
Vaiko teisių apsaugos tarnyba	Gyventojas	50,5	47,3	2,2
	Specialistas	62,2	37,8	0,0
Mokyklos	Gyventojas	53,8	44,1	2,2
	Specialistas	64,9	35,1	0,0
Ikimokyklinės ugdymo įstaigos	Gyventojas	49,5	47,3	3,2
	Specialistas	59,5	40,5	0,0
Vaikų ir paauglių laisvalaikio ir užimtumo centras	Gyventojas	50,5	44,1	5,4
	Specialistas	54,1	45,9	0,0
Policija	Gyventojas	51,6	38,7	9,7
	Specialistas	59,5	35,1	5,4

Kaip matome iš 14 lentelėje pateiktų duomenų, tiek specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, tiek kaimo bendruomenės gyventojai mato socialinio pedagogo bendradarbiavimo su kitomis kaimo bendruomenės institucijomis naudą. Kaimo bendruomenės gyventojai didžiausią socialinio pedagogo naudą bendradarbiauti mato su mokyklomis (visiškai sutinka su bendradarbiavimo naudingumu pažymėjo 53,8 proc.). Specialistai didžiausią

bendradarbiavimo naudą mato su pedagogine psichologine tarnyba ir mokyklomis (visiškai sutinka su bendradarbiavimo naudingumu pažymėjo 64,9 proc.). Tiek gyventojai, tiek specialistai mažiausią bendradarbiavimo naudą mato su policija.

Toliau tyrime buvo išsiaiškinta, ar specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mato didesnę poreikį bendradarbiauti socialiniam pedagogui su kaimo bendruomenės institucijomis, nei kiti kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose. Rezultatai atsispindi 15 lentelėje.

15 lentelė

Specialistų ir gyventojų nuomonės apie socialinio pedagogo bendradarbiavimą su kitomis institucijomis palyginimas (N = 130)

Bendradarbiavimo galimybės su institucijomis	Tiriamųjų tipas	Tiriamųjų skaičius	Rangų vidurkis	Rangų suma	Mann-Whitney kriterijus	p reikšmė
Pedagogine – psichologine tarnyba	Gyventojai	93	68,09	6332,50	1479,500	0,151
	Specialistai	37	58,99	2182,50		
Vaiko teisių apsaugos tarnyba	Gyventojai	93	67,80	6305,50	1506,500	0,204
	Specialistai	37	59,72	2209,50		
Mokyklos	Gyventojai	93	67,69	6295,50	1516,500	0,222
	Specialistai	37	59,99	2219,50		
Ikimokyklinės ugdymo įstaigos	Gyventojai	93	67,59	6286,00	1526,000	0,251
	Specialistai	37	60,24	2229,00		
Vaikų ir paauglių laisvalaikio ir užimtumo centras	Gyventojai	93	66,61	6194,50	1617,500	0,546
	Specialistai	37	62,72	2320,50		
Policija	Gyventojai	93	67,19	6249,00	1563,000	0,360
	Specialistai	37	61,24	2266,00		

Kaip matome iš penkioliktoje lentelėje pateiktų duomenų, statistiškai reikšmingo skirtumo tarp specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, ir kaimo bendruomenės gyventojų nuomonių dėl galimo socialinio pedagogo bendradarbiavimo su kitomis kaimo bendruomenės institucijomis nėra. Tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mato vienodą socialinio pedagogo bendradarbiavimo naudą su kitomis kaimo bendruomenės institucijomis. Tokie rezultatai sutampa su Leščinska (2011) tyrimo rezultatais, kad mokyklos ir vietos bendruomenės bendradarbiavimas nepakankamas. Čiužo ir Leliūgienės (2011) tyrimas išryškino ir pačios mokyklos abejingumą, kai dalis pedagogų nusigręžia nuo socialinių-educacinių problemų arba tikisi, kad jos išsprends savaime. Trūkstant bendradarbiavimo, vienas socialinis pedagogas nepajėgus tinkamai atlikti jam deleguotas pareigas. Taigi jei asmenys mato ir įvardina egzistuojančią bendradarbiavimo stoką kaimo bendruomenėse, tai jiems leidžia aiškiai įvardinti bendradarbiavimo poreikį.

Išvados

Išanalizavus mokslinę literatūrą darbo tema galima daryti tokias išvadas:

1. Norint dirbti, kurti, organizuoti, vystyti bei plėtoti bendruomenes, panaudoti jų išteklius įvairioms problemoms spręsti ir poreikiams tenkinti, svarbu suvokti kintančias bendruomenės sampratos traktuotes bei pažinti skirtingus bendruomenių tipus.
2. Kaimo bendruomenės (seniūnijos) socialinis darbuotojas ne visada gali įtraukti žmogų į aktyvų visavertį gyvenimą. Sėkmingam socialiniam-educaciniam įgalinimui trukdo bendruomenės (seniūnijos) gyventojų nenoras keistis, asmeninės gyventojų savybės, sąlygų socialinei-educacinei veiklai nebuvimas, pačių socialinių darbuotojų atsakomybės stoka.
3. Socialinis pedagogas tampa tarpininku tarp į keblią padėtį patekusio asmens, šeimos, kolektyvo bei visuomenės, turi aiškinti savo globotinio teises bei pareigas šeimoje ir visuomenėje, ginti jo teises ir padėti jam augti ir tobulėti socialiai.

Atlikus kaimo bendruomenių gyventojų ir specialistų, dirbančių kaimo bendruomenių institucijose, nuomonių tyrimą galima daryti tokias išvadas:

4. Tiek kaimo bendruomenės nariai, tiek specialistai dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, mano, kad socialinis pedagogas yra reikalingas Lietuvos kaimo bendruomenėse. Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mano, kad socialinio pedagogo paslaugos yra labiau reikalingos kaimo bendruomenėse Lietuvoje, nei kaimo bendruomenės gyventojai, nedirbantys tokiose institucijose.
5. Asmens *amžius* ir asmens nuomonė apie socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse nėra susiję. *Lyties* aspektu - moterys labiau išsako socialinio pedagogo darbo reikalingumą kaimo bendruomenėse nei vyrai. Kuo labiau *išsilavinęs* žmogus, tuo labiau jis mato socialinio pedagogo paslaugų reikalingumą kaimo bendruomenėse Lietuvoje. Kuo daugiau *socialinių problemų* yra *patyręs* asmuo, tuo labiau jis mato socialinio pedagogo darbo reikalingumą kaimo bendruomenėse.
6. Kaimo bendruomenių gyventojai ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenių institucijose, mano, kad socialinio pedagogo veikla labiausiai padėtų spręsti jaunimo užimtumo, pagyvenusių žmonių įtraukimo bei menkos mokinių motyvacijos problemas. Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, stipriau tiki, kad socialinis pedagogas padėtų išspręsti nedarbo, socialinės šeimų atskirties ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimo problemas nei kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose.
7. Specialistų, dirbančių kaimo bendruomenės institucijose, požiūriu socialinio pedagogo veikla su ikimokyklinio amžiaus vaikais, asmenimis neturinčiais būsto ir pagyvenusiais

- žmonėmis būtų labiau naudinga nei tai nurodo kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose. Tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mano, kad socialinio pedagogo veikla su skirtingomis tikslinėmis grupėmis būtų naudinga.
8. Tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek ir specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mato įvairias socialinio pedagogo veiklas kaimo bendruomenėse kaip naudingas. Specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose, šiose veiklos kryptyse: atstovauti vietos bendruomenės interesams, organizuoti kultūrinius renginius, organizuoti mokymus vietos bendruomenės gyventojams, organizuoti aplinkos tvarkymo talkas, rengti ir įgyvendinti projektus, rūpintis jaunimo laisvalaikio užimtumu, organizuoti paramą telkiant bendruomenę mato didesnę socialinio pedagogo darbo naudingumą nei tai mato kaimo bendruomenės gyventojai, nedirbantys kaimo bendruomenės institucijose.
 9. Tiek kaimo bendruomenės gyventojai, tiek specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose mato vienodą socialinio pedagogo bendradarbiavimo naudą su kitomis kaimo bendruomenės institucijomis.
 10. Darbe iškeltos dvi hipotezės:
 1. Socialinio pedagogo darbo reikalingumą, naudingumą ir bendradarbiavimą su Lietuvos kaimo bendruomene labiau mato specialistai, dirbantys kaimo bendruomenės institucijose nei kiti kaimo bendruomenės nariai, kurie nedirba kaimo bendruomenės institucijose pasitvirtino iš dalies (pilnai pasitvirtino socialinio pedagogo reikalingumas).
 2. Asmenų amžius, lytis, išsilavinimas, patirtos socialinės problemos yra reikšmingai susiję su požiūriu apie socialinio pedagogo darbo reikalingumą Lietuvos kaimo bendruomenėse – taip pat buvo patvirtinta iš dalies.

Rekomendacijos

- Įsteigti socialinio pedagogo etatus kaimo bendruomenėse;
- Socialinio pedagogo veiklą kaimo bendruomenėse būtų galima pradėti nuo socialinių pedagogų savanoriškos veiklos arba atliekamos universitetinės praktikos;
- Socialinis pedagogas, pradėjęs dirbti kaimo bendruomenėse, turėtų nemažai laiko skirti savo veiklos viešinimui, žmonių informavimui apie savo teikiamas paslaugas;
- Socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje turėtų pradėti savo darbą nuo jaunimo užimtumo organizavimo, pagyvenusių žmonių įtraukimo į bendruomenę bei mokinių mokymosi motyvacijos ir dalyvavimo visuomeninėje veikloje didinimo;
- Socialinis pedagogas, kuris dirbtų kaimo bendruomenėje, turėtų aktyviai bendradarbiauti su kitomis kaimo bendruomenės institucijomis;
- Populiariausiomis socialinio pedagogo darbo formomis reikėtų rinktis individualius pokalbius, diskusijas, labdarą, paskaitas, tačiau reikėtų skirti dėmesio ir tokioms veiklos formoms kaip talka ir ekskursija;
- Organizuojant veiklą kaimo bendruomenėse, socialinis pedagogas turėtų ją taikyti konkrečioms tikslinėms grupėms.

Literatūra

1. Aleksandravičius, A. (2004). *Kaimo bendruomenių plėtra*. Kaunas: LŽŪU leidykla.
2. Aleksandravičius, E., Kulakauskas, A. (1996). *Carų valdžioje. Lietuva XIX amžiuje*. Vilnius: Baltos lankos.
3. Alifanovienė, D., Kepalaitė, A., Striškienė, O. (2013). Daugiavaikių šeimų socialinės – edukacinės situacijos analizė. *Ugdymo psichologija*. Nr. 24; 35-45.
4. Archwarnety, T., Wille, K. S., McFarland, M. (2009). Factors Related to School Psychologists' Comfort Working With Poverty: Are Training Institutions Doing Enough to Ensure Competence in This Area? *Tarptautinis psichologijos žurnalas: Biopsichosocialinis požiūris*, (4), 109-118.
5. Atkočiūnienė, V. (2008). Consistent Patterns of Rural Community Development. *Community Development – a European Challenge*. Verlag Barbara Budrich, 147-179.
6. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje (užsienio šalių patirtis)*. Monografija. Kaunas: Technologija.
7. Baškytė, R., Kulbis, A. (2000). *Didžiosios Nemuno kilpos: gamta, kultūra, istorija*. Kaunas: Lututė.
8. Beresnevičiūtė, V., Pranckūnienė, E., Vildžiūnienė, M. (2003). Bendravimo tiltai. Mokykla ir kaimo bendruomenė. Vilnius: UAB „Spaudos kontūrai“.
9. Bubnys, R., Jocaitė I. (2011). Socialinio darbuotojo ir socialinio pedagogo profesinės veiklos turinio lyginamoji analizė. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*. 8, 86-93.
10. Butkuvienė, A. (2000). *Lietuvos kultūros istorijos metmenys: nuo seniausiųjų laikų iki 20 a. vid.* Kaunas.
11. Jocaitė, I. Socialinių pedagogų ir socialinių darbuotojų profesinės veiklos turinio lyginamoji analizė. 2011. Bakaluro darbas. Šiaulių universitetas.
12. Capper, C.A. (1993). Rural community influences on effective school practices. *Journal of Educational Administration*, 31(3), 20-38.
13. Chalker, D. (Ed.). 1999. *Leadership for rural schools: Lessons for all educators*. Lancaster, PA: Technomic Publishing Company Inc.
14. Chivez, J. X., Dinsmore, J. A., Hof, D. D. (2010). Assessing The Incidence Rates Of Substance Use Disorders Among Those With Antisocial And Borderline Personality Disorders In Rural Settings. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*. (6), 57-66.
15. Čepukienė, V., Pakrošnis, R. (2011). Į sprendimus sutelktos savirefleksijos metodo veiksmingumas siekiant asmeninių pokyčių. *Tarptautinis psichologijos žurnalas: Biopsichosocialinis požiūris*, (9), 123-143.

16. Čiužas, R., Leliūgienė, I. (2011). Socialinių pedagogų teisių ir pareigų įgyvendinimo galimybės praktinėje veikloje. *Vaikų ir suaugusiųjų socializacija: tyrimai ir patirtis*. Nr. 16 (27), 45-57.
17. Decker, L.E. (2003). Community Education. *Encyclopaedia of Education*. Vol. 2, Macmillan Reference, The USA, 448-451.
18. DeYoung, A. J., Theobald, P. (1991). Community schools in the national context: The social and cultural impact of educational reform movements on American rural schools. *Journal of Research in Rural Education*, 7(3), 3-14.
19. *Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo*. (2001). Valstybės žinios, 2002-03-06, Nr. 24-896.
20. Dulovics, M. (2014). Theoretical and Empirical Bases of Social Pedagogue's Socio-Pedagogical Activities in the Slovak Republik. *The New Educational Review*; 35 (2), 157-167.
21. Durkheim, E. (1991). *O razdielieniji obščiestviennogo truda*. Moskva: Nauka.
22. Gaišaitė, R. (2006). Jaunimo sociokultūrinės veiklos organizavimas kaimo bendruomenėse. *Jaunasis mokslininkas*. Lietuvos žemės ūkio universitetas. jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2006/kaimo_pletra/Gaisaite%20Renata.pdf (žiūrėta 2015-03-31).
23. Gegužienė, V. , Žiliukaitė, R. (2004). *Kaimiškųjų bendruomenių organizacijos: tyrimo rezultatų apžvalga*. <http://www.bendruomenes.lt/downloads/structure//ataskaitakaimobendruomeniuorganizacijo.pdf> (žiūrėta 2015-04-20).
24. Grigas, R. (2003). Lietuva ir jos socialinė organizacija globalizacijos ir eurointegracijos iššūkių akivaizdoje. *Filosofija. Sociologija*, 2, 9-16.
25. Gudžinskienė V., Kašėtienė N. (2009). Socialinių paslaugų teikimo kaimiškose seniūnijose tobulinimo aktualijos. *Socialinis ugdymas*. 10 (21), 79–167.
26. Harmon, H., Howley, C., Sanders, J. (1996). Doctoral research in rural education and the Rural R & D Menu. *Journal of Research in Rural Education*, 12(2), 68-75.
27. Harmon, H., Howley, C., Smith, C., Dickens, B. (1998.) *Planning schools for rural communities*. Charleston, WV, AEL. Retrieved: August 22nd, 2009.
28. Higham, P. (2001). Changing practice and an emerging social pedagogue paradigm in England: the role of the personal adviser. *Social Work in Europe*, 8(1), 21-28.
29. Jatulienė, L. S. (2010). *Kaimo bendruomenės aktyvinimo galimybės*. Magistro darbas. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
30. Jarvis, P. (1995). *Adult and Continuing Education: Theory and Practice*. London, Routledge.
31. Johns, S., Kilpatrick, S., Loechel, B., Prescott, L. (2004). *Pathways from rural schools Does school VET make a difference?* Adelaide, NCVER.

32. Johnson, L.C. (2003). *Socialinio darbo praktika*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
33. Jonynienė, J. (2010). Tėvystės įgūdžių lavinimo programų efektyvumo veiksmų apžvalga. *Tarptautinis psichologijos žurnalas: Biopsichosocialinis požiūris*, (5), 119-137.
34. Jonynienė, J., Kern, R. M. (2012). Individual psychology lifestyles and parenting style in Lithuanian parents of 6-to 12-year-olds. *Tarptautinis psichologijos žurnalas: Biopsichosocialinis požiūris*, (11), 89-117.
35. Juodeikaitė, A. (2009). *Rizikos grupės vaikų pozityviosios socioedukacinės raiškos galimybės teritorinėje bendruomenėje realizuojant neformalias ugdymo programas*. Daktaro disertacija. Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
36. Kardelienė, L. (2008). Kūno kultūros ir kitų specialybių mokytojų socialinio bendravimo nuostatos. *Socialiniai mokslai*. Nr. 4 (71); p. 43-48.
37. Karpavičienė, D., Brazienė, R. (2004). *Kaimo socialinių problemų teoriniai aspektai*. http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2004/Pletra/Karpaviciene_Aida.htm (žiūrėta 2015-02-11).
38. Katane, I. (2006). Sustainable Development of the Modern Rural School as a System of Educational Environment under the Conditions of Globalisation and Various Contradictions in Latvia. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Volume 16, 27-39.
39. Kašėtienė, N. (2009). *Socialinių paslaugų poreikis kaimo bendruomenėje*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
40. Kilpatrick, S., Bell, R., Kilpatrick, P. (2011). *Vocational Education and Training in Rural Schools: Education for the Community*. Australian Association for Environmental Education, Tasmania. Tasmanian Branch. <files.eric.ed.gov/fulltext/ED448947.pdf> (žiūrėta 2015-02-11).
41. Knoell, Cr. M., Crow, Sh. R. (2013). Exploring Teacher Influence On The Lives Of Students From Diverse Elementary Schools I A Rural Midwestern Community. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*. 3, 31–48. http://www.psyjournal.vdu.lt/wp/wp-content/uploads/2014/01/IJPBPSA_201313_2.pdf (žiūrėta 2015-03-31).
42. Kolomok, O. I., Krapivnensky, A.S. (2013). Pedagogical and Sociological Aspects of Youth Volunteering. *World Applied Sciences Journal*. 23 (10), 1330-1333.
43. Koulouris, P., Sotiriou, S. (2011). *Exploring teacher's innovative leadership roles in small rural schools*. Ellinogermaniki Agogi, Athens, Greece. www.topkinesis.com/conference/CCEAM/wib/index/outline/PDF/KOULOURIS%20Pavlos.pdf (žiūrėta 2015-03-09).
44. Kšivickienė, D. (2006). Skurdo apraiškos Lietuvos kaime. *Žemės ūkio mokslai*. Nr. 1 (priedas). 81–91. Vilnius: Lietuvos mokslų akademija.

45. Lazaine, A. (2012) The Diversity Of Educational Environmental Models Of Latvian Rural Schools. *Education in a Changing Society*. 1, 72-83.
46. Leliūgienė, I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Kaunas: Technologija.
47. Leliūgienė I. (1998). Socialinio darbo įvairovė ir jos sąlygojamos metodinės problemos. *Socialiniai mokslai. Edukologija*. Nr.2, 24-35.
48. Leliūgienė I. (2002). *Socialinio pedagogo (darbuotojo) žinynas*. Kaunas. Technologija.
49. Leliūgienė I. (1994). Socialinio pedagogo institucijos atsiradimo prielaidos Lietuvoje. *Socialiniai mokslai. Edukologija*. T.1, 146–150.
50. Leliūgienė, I., Pielikytė, L., Kaušylienė, A. (2011). Socialinė-educacinė aprėptis kaimo bendruomenėje: socialinio darbuotojo vaidmuo ir galimybės. *Socialinis ugdymas*. Nr. 15 (26) 52-64.
51. Leliūgienė, I., Sadauskas, J. (2011). Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. *Socialinių mokslų studijos*. 3(4), 1281-1297.
52. Leščinska, J. (2011). *Socialinio pedagogo veikla, stiprinant mokyklos ir vietos bendruomenės bendradarbiavimą*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
53. *Lietuvos Respublikos Turizmo įstatymas*. (1998). Valstybės žinios, 1998-04-03, Nr. 32-852.
54. Lietuvos Respublikos Visuomenės sveikatos priežiūros įstatymas. (2002). Valstybės žinios, 2002-06-07, Nr. 56-2225.
55. Lincevičienė, R. (2012). Karjeros kompetencijų ugdymas ir profesijos rinkimosi lūkesčiai vyresnėse klasėse. *Jaunasis mokslininkas*. 347-352.
56. Marcinkevičiūtė L., Petrauskienė R. (2007). Socialinių paslaugų teikimo tobulinimo aktualijos kaimiškos seniūnijose. *Viešojo politika ir administravimas*. Nr. 21. 28-37.
57. Melnikienė R. et. al. (Aut. kol.). (2005). *Lietuvos kaimo raida*. Vilnius: LAEI.
58. Merfeldaitė, O., Petronienė, O. (2009). Universalių daugiavfunkčių centrų veiklos galimybės: savivaldybės darbuotojų požiūris. *Pedagogika*. Nr. 96, 129-135.
59. Nefas, S. (2007). *Funkcionalios vietos bendruomenė kaip pilietinės visuomenės pagrindas*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
60. Nefas, S. (2010). Vadybos funkcijų raiška vietos bendruomenių veikloje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 3 (19). 238-244.
61. Ohmstede, T., Mims, M., Hill, J. (2012). A look into mental health in the schools. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*. (11), 119-131.
62. Palekauskaitė, L. (2004). *Socialinio pedagogo darbo miesto ir kaimo mokyklos bendruomenėje ypatumai*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
63. Petronienė, O., Taljūnaitė, M. (2011). Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumo geografinis veiksnys. *Filosofija. Sociologija*. T. 22. Nr. 4, 455–465.

64. Pilipavičius, V. (2007). *Bendruomenė ir bendruomeninės veiklos prielaidos*. Vagos: mokslo darbai. Nr. 77 (30). Kaunas: LŽŪU leidykla.
65. Pilipavičius, V. (2008). Bendruomeninis verslas: dabartis ir perspektyvos. "*Lietuvos kaimo konkurencingumo stiprinimas: geroji patirtis*". Straipsnių rinkinys. Kaunas: LŽŪU leidykla.
66. Poviliūnas, A. (2003). *Kaimo atskirties profiliai*. Vilnius: Kronta.
67. Ray, M.P. (1988). An ecological model of the family. *Home Economics Forum*. 2-15.
68. Ribašauskienė, E., Uždavinienė, V. (2000). Lietuvos kaimo regionai ir jų plėtros kryptys. *Lietuvos kaimo plėtros politika ir mokslo uždaviniai*. Vilnius: Mokslas.
69. Rudžinskienė, R. (2013). Koučingo metodo taikymo galimybės mokytojų profesinėje veikloje. *Acta Pedagogica Vilnensia*; 31. 126-140.
70. Rupšienė, L. (2004). Individualus socialinių pedagogų darbas su vengiančiais lankyti mokyklą mokiniais. *Švietimo reforma ir mokytojų rengimas: aktualijos ir perspektyvos. Pedagogika*. Nr. 70, 175-180.
71. Schugurensky, D., Silver, M. (2013). Social pedagogy: Historical traditions and transnational connections. education policy analysis archives. *Special Issue: Social Pedagogy in the 21st Century*. Vol. 21 No. 35. <http://www.redalyc.org/pdf/2750/275029728035.pdf> (žiūrėta 2015-02-11).
72. Senikas, D. (2008). *Šeimos pedagogų vaidmuo sveikatos raštingumo ugdyme*. Magistro darbas. Kaunas: Kauno medicinos universitetas.
73. Stanikūnas, D. (2000). Lietuvos kaimo politika: galimybės ir problemos. *Lietuvos kaimo plėtros politika ir mokslo uždaviniai*. Vilnius: Mokslas.
74. Švedaitė, B. (2005). Sėkmingos socialinės pedagoginės veiklos veiksniai: empirinės išvados. *Acta Pedagogica Vilnensia*, 14, 133-144.
75. Treinys, M., Baležentis, A. (2000). Kai kurie teoriniai ir metodologiniai kaimo plėtros strategijos uždaviniai. *Lietuvos kaimo plėtros politika ir mokslo uždaviniai*. Vilnius: Mokslas.
76. *Universalių daugiavfunkcinių centrų (UDC) steigimas ir plėtra*. (2007). Tyrimo ataskaita. Vilnius: LR Švietimo ir mokslo ministerija.
77. Urmonienė, M. (2004). Bendruomenė ir socialinės jaunimo problemos: istorinė lyginamoji analizė. *Filosofija. Sociologija*. Nr. 2, 22-25.
78. Žadeikaitė L., Railienė A. (2008). Socialinio pedagogo kaip profesijos patarėjo veikla profesinio informavimo sistemoje. *Socialinis ugdymas*. Nr.5 (16), 8–19.
79. Žadekaitė, L., Railienė, A. (2009). Socialinio pedagogo, kaip profesijos patarėjo, veiklos funkcijos ir kompetencijos: teorinės prielaidos. *Socialinis ugdymas*. Nr. 8 (19), 35-47.

80. Žalimienė L. (1999). Socialinių paslaugų tinklo plėtojimas Lietuvoje. *Aktualūs socialinės politikos klausimai*. Nr. 1. 15-18.
81. Žalimienė L. (2003). *Socialinės paslaugos*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
82. Žukauskienė, R., Šakalytė, J. (2003). *Moterų profesinė karjera*. Vilnius: A. Malinausko IĮ.
83. Warzywoda-Kruszyska, W., Grotowska-Leder, J. (2006) Informal Support networks of the Population Living in Poverty (in Villages and Small Towns). *Social Policy. Special Issue*.
84. Мельникова, А. А. (2003). *Язык и национальный характер. Взаимосвязь структуры языка и ментальности*. Санкт-Петербург: Речь.

Summary

Opportunities for Development of Counselor Activities in the Rural Community

The aim of this research is to find out rural community members and professionals working in the rural community institutions, the social approach to social pedagogy needed in rural communities in Lithuania.

To achieve this objective has been used two questionnaires, created by the authors. One questionnaire was adapted for rural community residents and other – for professionals working in the rural community institutions.

A total of 130 persons were interviewed, 93 persons were residents of rural communities and 37 individuals working in rural community institutions. Subjects' age was 18 to 89 years. Distribution by gender: 51 males (39.2 percent.), 79 women (60.8 percent).

The results showed that both the rural community and the professionals working in the rural community institutions, consider that the social pedagogy is required for Lithuanian rural communities. Professionals working in the rural community institutions believe that the social educator services are more needed in rural communities in Lithuania than in rural community residents not employed in such institutions. Residents of rural communities and professionals working in rural community institutions, consider that most social pedagogy activity to address youth employment, inclusion of the elderly and poor students' motivation problems. Professionals working in the rural community institutions, strongly believe that the social educator to help solve unemployment and social exclusion of families and the prevalence of psychoactive substance use problems than rural community members who do not work in rural community institutions. Professionals working in the rural community institutions, in terms of social pedagogy activity for pre-school age children, people without housing and older people are more useful than it refers to rural community members who do not work in rural community institutions. Both the rural community residents, as well as professionals working in the rural community institutions believe that the social educator activities with different target groups would be helpful. Both the rural community residents, as well as professionals working in the rural community authorities consider the various social educator activities in rural communities as useful. Professionals working in the rural community institutions, these activities are: to represent the interests of the local community, to organize cultural events, organizing training for local community residents to organize environmental management tasks, develop and implement projects to take care of the youth during their free time, to organize support in mobilizing community sees greater social pedagogy work usefulness than seeing rural community residents, unemployed rural community institutions. Both the rural community residents and professionals working in the rural community institutions, social educator sees the same benefits of cooperation with other rural community institutions.

It can be concluded that the social educator is required for Lithuanian rural communities and carried out a number of useful features.

Keywords: social educator, rural community, a social educator activities, forms

PRIEDAI

Anketa gyventojams

Gerbiamas respondente, Šiaulių universiteto magistrantė atlieka tyrimą apie socialinio pedagogo darbo galimybes kaimo bendruomenėje. Būtume dėkingi, jei nuoširdžiai atsakytumėte į klausimus. Anketa anonimiška. Dėkoju.

1. Jūsų amžius (įrašykite metus)
2. Jūsų lytis: vyras moteris
3. Jūsų išsilavinimas:
 - aukštasis,
 - aukštesnysis,
 - vidurinis,
 - profesinis,
 - pagrindinis,
 - pradinis,
 - kita-----
4. Jūsų šeimyninė padėtis:
 - vedęs/ ištekęs;
 - vieniša/as
 - išsiskyręs/usi
 - gyvenu partnerystėje
5. Su kokiomis problemomis susiduriate(pažymėkite kelis tinkamus variantus iš pateiktų):
 - finansinės (pinigų trūkumas) problemos,
 - materialinės (maisto, drabužių trūkumas) problemos,
 - psichologinės problemos ,
 - informacijos stoka,
 - bedarbystė,
 - smurtas šeimoje,
 - būsto neturėjimas,
 - kita (parašykite):-----
6. Aš esu naudojasis socialinio pedagogo paslaugomis: Taip Ne
7. Jūsų nuomone, socialinis pedagogas būtų reikalingas kaimo bendruomenėje:
 - Visiškai sutinku;
 - Sutinku;
 - Nesutinku;
 - Visiškai nesutinku.
8. Socialinio pedagogo paslaugomis savo kaimo bendruomenėje naudočiausi:
 - Kartą per savaitę;
 - Kartą per mėnesį;
 - Kartą per pusę metų;
 - Kartą per metus;
 - Niekada.

9. Įvertinkite socialinio pedagogo galimos veiklos naudingumą kaimo bendruomenėje:
(tinkamą variantą žymėti +)

NR.	Socialinio pedagogo veikla :	Labai naudinga	Šiek tiek naudinga	Nei naudinga, nei nenaudinga	Visiškai nenaudinga
1.	Atstovauja vietos bendruomenės interesams				
2.	Organizuoja kultūrinius renginius				
3.	Organizuoja mokymus vietos bendruomenės nariams				
4.	Organizuoja sporto renginius				
5.	Organizuoja aplinkos tvarkymo talkas				
6.	Rengia ir įgyvendina projektus				
7.	Rūpinasi jaunimo laisvalaikio užimtumu				
8.	Konsultuoja vaikų auklėjimo klausimais				
9.	Organizuoja terapines grupes				
10.	Organizuoja paramą telkdami bendruomenę				
11.	Konsultuoja ilgalaikius bedarbius				
12.	Vykdo žalingų įpročių prevenciją				
13.	Kita (įrašykite)				

10. Socialinio pedagogo paslaugos kaimo bendruomenėje būtų naudingos:
(tinkamą variantą žymėti +)

NR.	Paslaugos gavėjai:	Visiškai sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Ikimokyklinio amžiaus vaikai			
2.	Mokyklinio amžiaus vaikai			
3.	Jaunimas			
4.	Žmonės su negalia			
5.	Pagyvenę žmonės			
6.	Bedarbiai			
7.	Socialinės rizikos šeimos			
8.	Vienišos mamos/tėvai			
9.	Neturintiems būsto			
10.	Grįžę iš įkalinimo įstaigos			
11.	Visi bendruomenės nariai			

11. Su kokiomis institucijomis turėtų bendradarbiauti socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje: (tinkamą variantą žymėti +)

NR.	Institucija:	Visiškai sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Pedagogine – psichologine tarnyba			
2.	Vaiko teisių apsaugo tarnyba			
3.	Mokyklos			
4.	Ikimokyklinės ugdymo įstaigos			
5.	Vaikų ir paauglių laisvalaikio ir užimtumo centrais			
6.	Policija			
7.	Kita (įrašykite)			

12. Kokias problemas padėtų spręsti socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje:

(tinkamą variantą žymėti +)

NR.	Problema:	Visiškai sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Jaunimo užimtumas			
2.	Pagyvenusių žmonių įtraukimas į bendruomenę			
3.	Nedarbas			
4.	Socialinė šeimų atskirtis			
5.	Psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas			
6.	Neįgalių asmenų atskirtis			
7.	Vaikų ir paauglių menki soc. įgūdžiai			
8.	Mokinių menka motyvacija mokslui			

13. Įvertinkite socialinio pedagogo veiklos patrauklumą:

(Sunumeruokite veiklos formas nuo patraukliausios ir priimtinausios Jums iki mažiausiai priimtinos, 1 – patraukliausia, 9 – mažiausiai priimtina):

Nr.	Veiklos forma:	Įvertinimas:
1.	Individualus pokalbis	
2.	Diskusija	
3.	Terapinė grupė	
4.	Sporto renginys	
5.	Paskaita	
6.	Labdara	
7.	Šventė (kalendorinė, religinė ir pan.)	
8.	Talka	
9.	Ekskursija	
10.	Kitas (įrašykite):	

14. Socialinis pedagogas, kuris nori dirbti kaimo bendruomenėje turėtų pasižymėti tokiomis savybėmis: (tinkamą variantą žymėti +)

NR.	Asmeninės savybės:	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1.	Komunikabilumas				
2.	Kūrybingumas				
3.	Kruopštumas				
4.	Greita orientacija				
5.	Sąžiningumas				
6.	Pareigingumas				
7.	Darbštumas				
8.	Dėmesingumas				
9.	Optimizmas				
10.	Humaniškumas				
11.	Ryžtas				
12.	Drąsa				
13.	Empatija				
14.	Atsakingumas				
15.	Kolektyvinis darbas				
16.	Taktiškumas				
17.	Sprendimų priėmimas				

Dėkoju už atsakymus.

Anketa specialistams

Gerbiamas respondente, Šiaulių universiteto magistrantė atlieka tyrimą apie socialinio pedagogo darbo galimybes kaimo bendruomenėje. Būtume dėkingi, jei nuoširdžiai atsakytumėte į klausimus. Anketa anonimiška. Dėkoju.

1. Jūsų amžius (įrašykite metus)

2. Jūsų lytis: vyras moteris

3. Jūsų išsilavinimas:

- aukštasis,
- aukštesnysis,
- vidurinis,
- profesinis,
- pagrindinis,
- pradinis,
- kita-----

4. Jūsų šeimyninė padėtis:

- vedęs/ ištekęjusi;
- vieniša/as
- išsiskyres/usi
- gyvenu partnerystėje

5. Jūsų užimamos pareigos:

- specialistas,
- vadovas,
- vadybininkas,
- Vyr. specialistas,
- kita (parašykite):-----

6. Jūsų nuomone, ar socialinis pedagogas būtų reikalingas kaimo bendruomenėje:

- Visiškai sutinku;
- Sutinku;
- Nesutinku;
- Visiškai nesutinku

7. Aš esu naudojęsis socialinio pedagogo paslaugomis:

- Taip
- Ne

8. Įvertinkite socialinio pedagogo funkcijų kaimo bendruomenėje naudingumą:

(tinkamą var. žymėti +)

NR.	Socialinio pedagogo funkcijos :	Labai naudinga	Šiek tiek naudinga	Nei naudinga, nei nenaudinga	Visiškai nenaudinga
1.	Diagnostinė (informacijos rinkimas, išsiaiškinant socialinę problemą)				
2.	Organizacinė (situacijos analizė ir įvertinimas, paramos sudarymas ir suderinimas)				
3.	Komunikacinė (padėti specialistų komandai surasti bendrą socialinės problemos sprendimą)				
4.	Vadybinė (organizuoti, telkti, planuoti, priimti sprendimus)				
5.	Korekcinė (skatinti, įgalinti, padėti adaptuotis, aktyvinti)				
6.	Įvertinimo (informacijos rinkimas, analizė, ir išvados)				
7.	Signalinė (nuolatinė informacija valdžios ir visuomenės institucijoms apie kylančias socialines problemas)				
8.	Konsultavimo (patarti, padėti, daryti išvadas)				
9.	Šviečiamoji (šviesti visuomenę socialiniais klausimais, ugdyti bendruomeninę savimonę ir žmogaus atsakomybę už save)				
10.	Paramos teikimas (reikalingos informacijos klientui/ugdytiniui ir visuomenei rinkimas ir teikimas)				
11.	Koordinacinė (ryšių palaikymas, informacijos siuntimas ir perdavimas)				
12.	Prevencinė (žmonių aktyvinimas, dalyvavimas prevencinių programų rengime, neigiamų reiškinių, poelgių numatymas ir siekimas jų išvengti)				
13.	Socialinės terapijos (kartu su klientu/ugdytiniu mėginimas įveikti socialinę problemą, atitinkamai stengiantis paveikti ir pakeisti socialinę aplinką)				
14.	Teisinė (ugdytinio/kliento atstovavimas, jo interesų gynimas)				
15.	Rūpybos, apsaugos ir globos (organizuoti materialinę ir kitą paramą socialinių reikmių turintiems asmenims)				

9. Įvertinkite socialinio pedagogo galimos veiklos naudingumą kaimo bendruomenėje:
(tinkamą var.. žymėti +)

NR.	Socialinio pedagogo veikla :	Labai naudinga	Šiek tiek naudinga	Nei naudinga, nei nenaudinga	Visiškai nenaudinga
1.	Atstovauja vietos bendruomenės interesams				
2.	Organizuoja kultūrinius renginius				
3.	Organizuoja mokymus vietos bendruomenės nariams				
4.	Organizuoja sporto renginius				
5.	Organizuoja aplinkos tvarkymo talkas				
6.	Rengia ir įgyvendina projektus				
7.	Rūpinasi jaunimo laisvalaikio užimtumu				
8.	Konsultuoja vaikų auklėjimo klausimais				
9.	Organizuoja terapines grupes				
10.	Organizuoja paramą telkdami bendruomenę				
11.	Konsultuoja ilgalaikius bedarbius				
12.	Vykdo žalingų įpročių prevenciją				
13.	Kita (įrašykite)				

10. Socialinio pedagogo paslaugos kaimo bendruomenėje būtų naudingos:
(tinkamą var. iantą žymėti +)

NR.	Paslaugos gavėjai:	Visiškai sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Ikimokyklinio amžiaus vaikai			
2.	Mokyklinio amžiaus vaikai			
3.	Jaunimas			
4.	Žmonės su negalia			
5.	Pagyvenę žmonės			
6.	Bedarbiai			
7.	Socialinės rizikos šeimos			
8.	Vienišos mamos/tėvai			
9.	Neturintiems būsto			
10.	Grįžę iš įkalinimo įstaigos			
11.	Visi bendruomenės nariai			

11. Kokį vaidmenį socialinis pedagogas turėtų atlikti kaimo bendruomenėje: (Sunumeruokite vaidmenis nuo svarbiausio iki mažiausiai svarbaus, 1 – svarbiausias, 9 – mažiausiai svarbus)

Nr.	Vaidmuo:	Įvertinimas:
1.	Konsultantas	
2.	Mokytojas	
3.	Įgalintojas	
4.	Organizatorius	
5.	Ekspertas	
6.	Psichoterapeutas	
7.	Advokatas	
8.	Guodėjas	
9.	Draugas	
10.	Kitas (įrašykite):	

12. Su kokiomis institucijomis turėtų bendradarbiauti socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje: (tinkamą variantą žymėti +)

NR.	Institucija:	Visiškai sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Pedagogine – psichologine tarnyba			
2.	Vaiko teisių apsaugo tarnyba			
3.	Mokyklos			
4.	Ikimokyklinės ugdymo įstaigos			
5.	Vaikų ir paauglių laisvalaikio ir užimtumo centrais			
6.	Policija			
7.	Kita (įrašykite)			

13. Institucija, kurioje dirbu mielai bendradarbiautų su kaimo bendruomenės socialiniu pedagogu:

- Visiškai sutinku;
 Sutinku;
 Nesutinku;
 Visiškai nesutinku.

14. Kokias problemas padėtų spręsti socialinis pedagogas kaimo bendruomenėje: (tinkamą variantą žymėti +)

NR.	Problema	Visiškai sutinku	Nei sutinku, nei nesutinku	Visiškai nesutinku
1.	Jaunimo užimtumas			
2.	Pagyvenusių žmonių įtraukimas į bendruomenę			
3.	Nedarbas			
4.	Socialinė šeimų atskirtis			
5.	Psichoaktyvių medžiagų vartojimo paplitimas			
6.	Neįgalių asmenų atskirtis			
7.	Vaikų ir paauglių menki soc. įgūdžiai			
8.	Mokinių menka motyvacija mokslui			

15. Įvertinkite socialinio pedagogo veiklos patrauklumą

(Sunumeruokite veiklos formas nuo patraukliausios ir priimtinausios Jums iki mažiausiai priimtinos, 1 – patraukliausia, 9 – mažiausiai priimtina):

Nr.	Veiklos forma:	Įvertinimas:
1.	Individualus pokalbis	
2.	Diskusija	
3.	Terapinė grupė	
4.	Sporto renginys	
5.	Paskaita	
6.	Labdara	
7.	Šventė (kalendorinė, religinė ir pan.)	
8.	Talka	
9.	Ekskursija	
10.	Kitas (įrašykite):	

16. Socialinis pedagogas, kuris nori dirbti kaimo bendruomenėje turėtų pasižymėti tokiais savybėmis: (tinkamą var.iantą žymėti +)

NR.	Asmeninės savybės:	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1.	Komunikabilumas				
2.	Kūrybingumas				
3.	Kruopštumas				
4.	Greita orientacija				
5.	Sąžiningumas				
6.	Pareigingumas				
7.	Darbštumas				
8.	Dėmesingumas				
9.	Optimizmas				
10.	Humaniškumas				
11.	Ryžtas				
12.	Drąsa				
13.	Empatija				
14.	Atsakingumas				
15.	Kolektyvinis darbas				
16.	Taktiškumas				
17.	Sprendimų priėmimas				

Dėkoju už atsakymus